

Bureau Advies Research Training
voor non-profit en overheid

TOM blijft zijn talenten volgen
*Eindrapport over de tweede peiling
van het talentevolgonderzoek 2013-2017
in opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie*

Maart 2015
Koen van Eijck
Margreet Windhorst
Peter van der Zant

Samenvatting en conclusies

Bureau ART en de Erasmus School of History, Culture and Communication van de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) volgen in opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie van 2013 tot en met 2016 de jonge talenten die deelnemen aan de 13 projecten die door het Fonds worden gesubsidieerd in het kader van de meerjarige regeling Talentontwikkeling en Manifestaties (TOM). De dertien projecten werden voor het onderzoek aangevuld met vier projecten op het gebied van theater, omdat deze discipline in de subsidietoekenningen ondervertegenwoordigd bleek. In totaal nemen op deze wijze ca. 1.000 jonge talenten aan het onderzoek deel.

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen:

- De jonge talenten ontvangen in de periode 2013-2016 elk jaar een digitale vragenlijst.
- Aanvullend nemen studenten van de EUR elk jaar kwalitatieve interviews af bij een deel van deze jonge talenten.

In 2013 vond het eerste onderzoek plaats (peiling 1), eind 2014 de tweede peiling. Deze tweede peiling had betrekking op twee groepen jonge talenten:

a. Deelnemers peiling 1, 2013

De jonge talenten die aan de eerste peiling (eind 2013) hadden deelgenomen ontvingen een korte digitale vragenlijst; 333 van hen vulden deze in (een mooie respons van 62%). Zoals te verwachten viel, deden deelnemers aan langlopende projecten vaker aan beide peilingen mee dan deelnemers aan kortlopende projecten zoals wedstrijden.

Ook werden de 17 deelnemers waarbij in 2013 een face-to-face interview was afgenomen opnieuw telefonisch geïnterviewd.

b. Nieuwe deelnemers 2014

Elk jaar stromen er in de 17 projecten nieuwe deelnemers in. Deze nieuwe deelnemers ontvingen in 2014 een lange digitale vragenlijst. Ook werden bij 17 van hen face-to-face interviews afgenomen. Deze nieuwe deelnemers zullen ook tot en met 2016 worden gevolgd.

Dit is de rapportage over de tweede peiling, zowel over het onderzoek bij de nieuwe deelnemers als de deelnemers van 2013.

Deelnemers 2013

Op basis van de 333 deelnemers die aan beide peilingen deelnamen kunnen we de volgende conclusies trekken:

- De toekomstplannen van de talenten zijn iets helderder geworden, maar veel is er niet veranderd. De groep die geen vervolgopleiding wil volgen is licht gegroeid, net als de groep die van plan is een opleiding op kunstzinnig gebied te volgen. Het beroepsperspectief is niet veranderd.
- Deelname aan kunstzinnige of creatieve activiteiten is afgenomen, in samenhang met een toegenomen concentratie op minder kunstdisciplines. De gemiddelde tijd besteed aan talentontwikkeling is gelijk gebleven, maar de verdeling over de deelnemers is wel veranderd: in 2014 zien we zowel de groep die weinig tijd aan talentontwikkeling als de groep die daar heel veel tijd aan besteedt, groeien.

- Verschillen in tijdsbesteding tussen deelnemers met verschillende opleidingsniveaus, tussen jongens en meisjes en tussen deelnemers aan lang- en kortlopende projecten zijn niet significant. Wel vinden we dat veranderingen in tijdsbesteding anders zijn naargelang de leeftijd en de kunstdiscipline. De theatertalenten hebben hun tijdsinvestering per saldo teruggeschroefd. Bij urban is de stijging met gemiddeld anderhalf uur het grootst. Deelnemers aan klassiek en popmuziek zijn gemiddeld bijna 1 uur meer aan hun talentontwikkeling gaan besteden.
- Internet en sociale media blijken bij deze groep belangrijk bij de ondersteuning van talentontwikkeling. 61% van de jonge talenten maakt gebruik van Internet/ sociale media voor hun talentontwikkeling. 39% van de deelnemers gebruikt Internet/ sociale media om hun talenten aan anderen te presenteren, bijvoorbeeld via Facebook. 35% gebruikt Internet/ sociale media om hun talenten verder te oefenen, bijvoorbeeld met instructiefilmpjes, digitale lessen e.d. 5% gebruikt Internet om wedstrijdes of battles aan te gaan.
- Alleen in 2014 is gemeten in welke mate zij tijdens hun talentontwikkeling flow ervaren. De scores hierop zijn hoog, met name op de onderdelen voldoening, focus en tijdsbesef. De jongste en oudste deelnemers scoren hierop gemiddeld het hoogst. Ook hangt flow negatief samen met het opleidingsniveau. Ten slotte vinden we een aantal verschillen in de aard van de flow-ervaring tussen de kunstdisciplines; deelnemers aan theater en de Kunstbende kunnen zich het meest 'verliezen' in hun activiteiten en klassieke musici rapporteren deze aspecten het minst. De laatsten menen wel het vaakst dat ze op het juiste niveau worden uitgedaagd. Deelnemers aan langlopende projecten geven vaker aan dat ze precies op het juiste niveau worden uitgedaagd.
- De gerapporteerde ervaringen met de projecten zijn nauwelijks veranderd. In 2014 vinden talenten nog minder vaak dat deelname veel tijd of inspanning heeft gekost, terwijl de opgedane contacten juist meer op waarde geschat worden.
- De gerapporteerde effecten van projectdeelname zijn niet gewijzigd tussen de twee peiljaren.

Nieuwe deelnemers 2014

Zoals was te verwachten wijken de conclusies over de nieuwe deelnemers 2014 niet wezenlijk af van de uitkomsten van de eerste peiling in 2013. Ze vormden een bevestiging van de conclusies uit 2013, onder andere:

- Er is een duidelijke relatie tussen de kunstdiscipline en het opleidingsniveau van de deelnemers. Deelnemers aan urban en theater volgen het vaakst vmbo. De vwo'ers / gymnasiasten zijn sterk oververtegenwoordigd in de disciplines klassiek, theater en multidisciplinair. De popmusici volgen in een ruime meerderheid een hogere opleiding.
- De jonge talenten die havo of vwo volgen kiezen veel vaker dan gemiddeld het profiel Cultuur en maatschappij.
- Ruim twee derde van de jonge talenten die een mbo- of hbo-opleiding volgen, heeft een kunstzinnige of creatieve opleiding gekozen.
- De meeste deelnemers weten al dat ze na de huidige school een volgende opleiding gaan volgen. In bijna de helft van de gevallen is dat een opleiding op het gebied van kunst en cultuur.

- Gevraagd wat ze later willen worden, denkt dan ook bijna driekwart van alle deelnemers aan iets op kunstzinnig of creatief gebied.
- De jonge talenten gaan veel vaker naar een culturele voorstelling of instelling dan andere jongeren.
- Het zijn vooral ouders en vrienden die de jonge talenten hebben aangemoedigd om te gaan deelnemen aan het talentontwikkelingsproject.
- Het aantal uren per week dat de jonge talenten aan hun talentontwikkelingsactiviteiten besteden, varieert sterk. Net als bij de deelnemersgroep in 2013 besteedt bijna de helft er hooguit 10 uur per week aan, 15% zegt er meer dan 30 uur per week aan te besteden.
- De deelnemers zijn tevreden over de adviezen van docenten/ begeleiders/ juryleden over hoe zij zich verder kunnen ontwikkelen. Ook vinden ze in grote meerderheid dat docenten/ begeleiders hen enthousiast weten te maken.

Maar door nieuwe vragen in de digitale enquête of nieuwe analyses kunnen ook enkele aanvullende conclusies worden getrokken.

Gebruik Internet/ sociale media

- Internet en sociale media blijken heel belangrijk bij de ondersteuning van talentontwikkeling. 75% van de jonge talenten maakt gebruik van Internet/ sociale media voor hun talentontwikkeling. 49% van de deelnemers gebruikt Internet/ sociale media om hun talenten aan anderen te presenteren, bijvoorbeeld via Facebook. 41% gebruikt Internet/ sociale media om hun talenten verder te oefenen, bijvoorbeeld met instructiefilmpjes, digitale lessen e.d. 11% gebruikt Internet om wedstrijdjes of battles aan te gaan.
- Bij popmuziek gebruiken bijna alle deelnemers internet/ sociale media, vooral ook om hun talenten aan anderen te presenteren, bij theater minder dan een kwart. Wedstrijdjes/ battles zijn vooral van belang voor multidisciplinair, popmuziek en urban.

Motieven

- De motieven verschillen opvallend tussen lang- en kortlopende projecten. Deelnemers aan langlopende projecten nemen veelal deel om zichzelf te ontwikkelen met als doel toelating tot een opleiding waar ze zich vervolgens nog verder kunnen bekwamen. Deelnemers aan kortlopende projecten hebben significant vaker de wens om zich aan anderen te tonen c.q. door anderen te laten bewonderen. Hun motieven liggen daarmee meer op het vlak van de beloning die het benutten van een talent kan opleveren, terwijl degenen die aan langlopende projecten deelnemen meer op het talentontwikkelingsproces zelf gericht zijn.

Doorstroming naar vakopleidingen

- Voor 44% van de deelnemers is het (tamelijk of heel) belangrijk dat zij door deelname aan het project hun kansen vergroten om toegelaten te worden tot een kunstzinnige opleiding. Het motief om door deelname de kansen te vergroten om toegelaten te worden tot een kunstzinnige opleiding speelt het meest bij theater (60% vindt dit een –tamelijk of heel – belangrijk motief), gevolgd door urban (42%) en klassieke muziek (39%). Bij popmuziek speelt het motief het minst (maar nog altijd 28%).
- 43% van de jonge talenten die reeds een hbo-opleiding volgen, bevestigt dat deelname inderdaad helpt om toegelaten te worden tot een hbo-vakopleiding.

Talentontwikkelingsketen

- De (lokale) infrastructuur van kunstinstituten is van groot belang voor de ontwikkeling van jonge talenten. Bijna alle deelnemers hebben eerdere ervaringen bij muziekscholen, dansscholen, theaterscholen of kunstcentra. Ook heeft meer dan de helft ooit wel eens deelgenomen aan een wedstrijd of concours.
- Gevraagd welke van deze groepen/ instellingen het belangrijkste waren voor de ontwikkeling van de eigen talenten, worden in de discipline klassieke muziek vooral genoemd: orkest (door 74% genoemd), particuliere docent (58%), wedstrijd/ concours (47%) en muziekschool (46%).

Bij theater is dat: theaterschool (door 80% genoemd), theatergroep (41%) en dansschool (13%).

Bij popmuziek: band/ popgroep (86%), particuliere docent (36%), muziekschool (36%) en wedstrijd/ concours (21%).

In de discipline urban is het minder eenduidige wat de belangrijkste groepen/ instellingen waren voor de ontwikkeling van de eigen talenten: dansschool (38%), theatergroep (26%), theaterschool (26%), dansgezelschap (19%), hiphopcentrum (19%), hiphop groep (19%).

Uit de interviews kunnen over de talentontwikkelingsketen vooralsnog de volgende conclusies worden getrokken:

- Vrijwel alle kandidaten die voor de tweede keer zijn geïnterviewd, geven aan dat hun toekomstperspectief niet gewijzigd is en dat ze nog 'op koers liggen'.
- De gesprekspartners die zich bezig houden met theater zijn vrijwel allemaal door hun ouders of door andere familieleden op het spoor van theater maken gezet en vrijwel allemaal direct bij een theaterschool begonnen. Afgaand op de verhalen van de geïnterviewden, is er in deze sector sprake van een goed werkende keten van talentontwikkeling, of in ieder geval van voorzieningen die complementair zijn.
- Ook in de klassieke muziek lijkt er sprake van een goed samenstel van complementaire voorzieningen. De orkesten en ensembles dragen in belangrijke mate bij aan repertoirekennis, iets wat vooral van belang is voor jongeren die van huis uit niet veel muzikale bagage hebben meegekregen. Hier is ook sprake van veel zelfwerkzaamheid van de talenten: zij nemen zelf initiatieven om bijvoorbeeld een kwartet op te starten. Zij nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen talentontwikkeling.
- In de urban arts zijn de ontwikkelpaden grilliger. Hier ontbreekt in de meeste gevallen een duidelijk voortraject naar het talentontwikkelingsproject waarin de geïnterviewden participeren. Soms is het TOM-project zelfs het eerste serieuze en enigszins geïstitutionaliseerde programma waar ze aan meedoen. Zo bezien is het niet verwonderlijk dat hun perspectief en ambitie vaak nog wat algemeen en ongrijpbaar is.

Inhoudsopgave

	blz.
Samenvatting en conclusies	2
1. Inleiding	7
2. De deelnemende instellingen aan het onderzoek	9
DEEL A DE DEELNEMERS VAN 2013 GEVOLGD	11
A.1 De kenmerken van de respondenten	
A.2 Schoolkeuze en beroepsperspectief	
A.3 De tijd besteed aan talentontwikkeling	
A.4 Het gebruik van Internet en sociale media bij talentontwikkeling	
A.5 Eerdere ervaringen	
A.6 Flow ervaringen tijdens talentontwikkeling	
A.7 Ervaringen met het project	
A.8 Effecten van het project	
A.9 Samenvatting	
DEEL B DE NIEUWE DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK	37
B.1 De kenmerken van de nieuwe deelnemers	
B.2 Schoolkeuze en beroepsperspectief	
B.3 Actieve en receptieve cultuurparticipatie	
B.4 Ondersteuning van talentontwikkeling	
B.5 Eerdere ervaringen	
B.6 Flow ervaringen tijdens talentontwikkeling	
B.7 De motivatie	
B.8 Ervaringen met het project	
B.9 Effecten van het project	
Bijlage 1: Vragenlijst tweede peiling, deelnemers 2013	
Bijlage 2: Vragenlijst tweede peiling nieuwe deelnemers	
Bijlage 3: Vragenlijsten kwalitatief onderzoek talentontwikkeling, 2 ^e ronde	

1. Inleiding

Om de ontwikkeling van jong creatief talent te bevorderen, voert het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) in de periode 2013-2016 de meerjarige regeling Talentontwikkeling en Manifestaties (TOM) uit. Hiermee wil het Fonds ondersteuning bieden aan presentatiemogelijkheden en wedstrijden, inclusief begeleidingstrajecten, ten behoeve van talentvolle amateurs in de leeftijd van 8 tot 24 jaar. Met de regeling gaf het Fonds invulling aan de opdracht van de staatssecretaris van OCW om een *programma voor talentontwikkeling* op te zetten dat ten doel heeft te stimuleren dat jonge talentvolle amateurs een adequate voorbereiding krijgen op een eventuele deelname aan het kunstvakonderwijs of op een professionele loopbaan in de kunsten.¹ Het programma is opgenomen in het beleidsplan van het FCP voor 2013-2016.

In het kader van de TOM-regeling ontvangen 13 projecten subsidie van het FCP. Bureau ART en de Erasmus School of History, Culture and Communication van de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) kregen van het Fonds de opdracht om de jonge talenten die aan de 13 gehonoreerde projecten deelnemen van 2013 tot en met 2016 te volgen in het kader van de monitoring van deze regeling. De dertien projecten werden voor het onderzoek aangevuld met vier projecten op het gebied van theater, omdat deze discipline in de subsidietoekenningen ondervertegenwoordigd bleek. In totaal nemen op deze wijze ca. 1.000 jonge talenten van 17 projecten aan het onderzoek deel (zie hoofdstuk 2 voor een overzicht en beschrijving van de 17 projecten).

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen:

- De deelnemers aan het onderzoek ontvangen in de periode 2013-2016 elk jaar een digitale vragenlijst.
- Aanvullend nemen studenten van de EUR elk jaar kwalitatieve interviews af bij een deel van deze jonge talenten. Het betreft zowel face-to-face interviews als telefonische interviews. Deze interviews zijn vooral gericht op het achterhalen van de *talentontwikkelingsketens* die jonge talenten doorlopen.

Zo kan in kaart worden gebracht hoe jonge talenten zich ontwikkelen en welke stappen ze zetten in hun talentontwikkeling.

Eind 2013 werd voor de eerste keer een vragenlijst afgenomen (peiling 1). In 2014 verscheen hierover de rapportage *Tom volgt zijn talenten*.² Ook verscheen de notitie *Latente talenten* waarin op basis van de interviews en de uitkomsten van de eerste peiling de talentontwikkelingsketens in de kunsten werden verkend.³ Bovendien werd over de uitkomsten gepubliceerd in o.a. de tijdschriften *Cultuur+Educatie* en *Boekman*, het *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2013* en *Zicht op actieve cultuurparticipatie 2014*.

---

¹ Offerteverzoek volgonderzoek 2013-2017

² Erasmus Universiteit Rotterdam en Bureau ART, *TOM volgt zijn talenten*, 2014

³ Erasmus Universiteit Rotterdam en Bureau ART, *Latente talenten*, 2014

Eind 2014 vond de tweede peiling plaats. Deze peiling bestond uit twee onderdelen:

a. Deelnemers peiling 1

De jonge talenten die aan de eerste peiling hadden deelgenomen ontvingen een korte digitale vragenlijst (zie bijlage 1). Ook werden de 17 deelnemers waarbij in 2013 een face-to-face interview was afgenomen opnieuw telefonisch geïnterviewd.

b. Nieuwe deelnemers 2014

Elk jaar stromen er in de 17 projecten nieuwe deelnemers in (bij eenmalige projecten zoals wedstrijden en concoursen hebben zelfs elk jaar een bijna volledig nieuwe deelnemersgroep). Deze nieuwe deelnemers ontvingen in 2014 een lange digitale vragenlijst (zie bijlage 2). Ook werden bij 17 van hen face-to-face interviews afgenomen. De geïnterviewden behoren niet tot de nieuwe instromers in de talentontwikkelingsprogramma's, maar zijn, net als in de eerste interviewronde, wat meer ervaren deelnemers die vanuit hun ervaring in het project kunnen reflecteren op hun ontwikkeling en de bijdrage die de instelling daaraan heeft kunnen leveren. Deze nieuwe deelnemers zullen ook tot en met 2016 worden gevolgd.

Dit is de rapportage over de tweede peiling, zowel over het onderzoek bij de nieuwe deelnemers (deel B) als de deelnemers van 2013 (deel A). Begin 2016 en begin 2017 volgen rapportages over de derde en vierde peiling. Bovendien zal begin 2017 een samenvattende analyse worden gepresenteerd van zowel van het digitale onderzoek als van de kwalitatieve interviews.

2. De instellingen die aan het onderzoek deelnemen

De volgende 17 projecten/ instellingen doen mee aan het volgonderzoek (alle 13 TOM-projecten plus 4 theaterscholen/ gezelschappen: Meeuw, NiznO, Jeugdtheaterhuis en De Noorderlingen)⁴.

De Grote Prijs van Nederland: nationale competitie voor jong muzikalent met een eigen repertoire en live show. Inmiddels uitgebreid met een professionaliseringstraject waarbij deelnemers optreedmogelijkheden worden geboden en steun krijgen van professionals op het gebied van organisatie en promotie.

De Noorderlingen: is een combinatie van een theatervooropleiding en een productiehuis voor professioneel jongerentheater. De Noorderlingen geeft lessen en trainingen aan jongeren in de leeftijd 13 t/m 18 jaar. Daarnaast maakt De Noorderlingen voorstellingen, geregisseerd door professionele regisseurs en gespeeld door jongeren.

Don't Hit Mama: combineert theater en urban dans in voorstellingen. Amateurs en semiprofessionals met uiteenlopende stijlen, visies en ambities worden daarbij getraind en gecoacht in diverse opleidingstrajecten.

DOX: biedt een alternatieve leerroute naar de professionele theaterpraktijk of het kunstvakonderwijs via parttime of fulltime opleidingstrajecten in de zogeheten XL of XS trainingstrajecten. Ook jonge trainers en docenten krijgen mogelijkheden tot bijscholing.

Epitome Entertainment: platform van de urban scene dat naast een podium ook competities, netwerkbijeenkomsten, masterclasses en uitwisselingsprojecten biedt.

JeugdOrkest Nederland: landelijk symfonieorkest voor jonge musici die deelnemen aan drie projecten waarin zij via optredens kennismaken met de beroepspraktijk. Zij krijgen ook muziekler en begeleiding bij podiumpresentatie, alsmede houding- en bewegingsleer.

Jeugdtheaterhuis: Jeugdtheaterschool in Zuid Holland die kinderen en jongeren wil stimuleren om theater tot een zinvol deel van hun leven te maken. Het Jeugdtheaterhuis heeft vestigingen in zes middelgrote gemeenten in de provincie Zuid Holland.

Kunstbende: wedstrijd voor jong creatief talent waarbij winnaars in de meest uiteenlopende categorieën een vervolgtraject krijgen aangeboden met daarin een brede oriëntatie in het werkveld, stimuleringsprijzen, optredens en coaching.

Meeuw: Jeugdtheaterschool in Leeuwarden waar jonge theatertalenten uit heel Friesland scholing krijgen in het theatervak. Daarnaast worden producties gemaakt en jonge professionele makers uitgenodigd om voorstellingen te maken.

---

⁴ De beschrijvingen van de TOM-projecten zijn ontleend aan de analyse die het LKCA in 2013 maakte van de plannen van deze projecten.

NiznO: Theaterwerkplaats in Assen voor jongeren uit Drenthe, Friesland, Groningen en Overijssel. Kern van de activiteiten is het ontwikkelen van talent bij de deelnemers. NiznO biedt de deelnemers de kans om het vak in de praktijk te leren en zich voor te bereiden op een studie aan één van de Nederlandse Theaterscholen.

NJO: stelt getalenteerde jonge musici in de gelegenheid zich onder leiding van coaches en dirigenten te bekwamen in orkest- en samenspel. Ze kunnen bovendien kennismaken met een breed repertoire en zich presenteren aan het publiek.

Popsport: Popsport ontwikkelde het PopSport Coachingsprogramma voor jongeren uit het voortgezet onderwijs op creatief, artistiek, zakelijk en sociaal gebied en het PopSport Network waarin (oud)deelnemers kennis en ervaring kunnen uitwisselen en zichzelf kunnen presenteren aan een groot publiek.

Prinses Christina Concours: begeleidt deelnemers verder op het gebied van zowel klassieke als jazzmuziek. De vervolgttrajecten voor de winnaars bestaan uit masterclasses, workshops en advies en ondersteuning.

Het Ricciotti Ensemble: symfonieorkest voor jonge conservatoriumstudenten dat jaarlijks drie tournees onderneemt naar gevangnissen, dorpspleinen, probleemwijken, asielzoekerscentra en busstations. Het ensemble ontwikkelt daarvoor nieuw gearrangeerd repertoire rondom een maatschappelijk thema.

Solid Ground Movement: hiphopschool die laat kennismaken met de principes van hiphop en de bijbehorende cultuurkennis en vervolgens aanzet tot het maken van eigen producties onder begeleiding van professionals (waarbij andere disciplines ook aan de orde komen).

Stichting Spin Off: jaarlijks, landelijke urban dance wedstrijd die bestaat uit diverse voorrondes en een finale, vergezeld van workshops, lectures en educatieprojecten. Nu ook met een choreografiewedstrijd voor gevorderde dansers en groepen (inclusief coachingstraject).

Vocaal Talent Nederland: drie koren (kinderkoor, het jeugdkoor en jongenskoor) krijgen diverse opleidingstrajecten onder leiding van docenten en dirigenten.

DEEL A DE DEELNEMERS 2013 GEVOLGD

A.1 De kenmerken van de deelnemers

De deelnemers die aan de eerste peiling van het talentenvolgonderzoek in 2013 hadden deelgenomen kregen in december 2014 het verzoek aan de tweede peiling deel te nemen. Aan hen werd gevraagd een korte vragenlijst in te vullen, bestaande uit een selectie van vragen uit de lange vragenlijst die werd gebruikt voor de nieuwe deelnemers aan het onderzoek.

Respons

Aan de eerste peiling namen 633 jonge talenten deel. Een aantal daarvan kon echter niet worden benaderd voor de tweede peiling. Het betrof de deelnemers van het Prinses Christina Concours, Popsport en Epitome Entertainment. De deelnemers van Prinses Christina Concours en Popsport hadden vorige keer namelijk wel een digitale enquête ingevuld, maar deze was verzonden door de organisatie zelf; voor de tweede peiling waren hun mailadressen daardoor niet beschikbaar. De deelnemers van Epitome Entertainment (EE) vulden in 2013 slechts een schriftelijke vragenlijst in; er waren en zijn geen mailadressen van de deelnemers van EE beschikbaar.

Uiteindelijk konden 542 deelnemers uit 2013 worden benaderd voor de tweede peiling. Bij 6 bleek het mailadres inmiddels niet meer te kloppen. Van de resterende 536 vulden er 333 de tweede vragenlijst in, een respons van 62%.

Respons per instelling

In de volgende tabel staat aangegeven hoe de respons per TOM-instelling was. Daarbij moet worden aangetekend dat het voor een deel ex-deelnemers betrof. Dat gold natuurlijk zeker voor instellingen die eenmalige wedstrijden, concoursen e.d. organiseren, zoals Kunstbende en De Grote Prijs van Nederland.

Tabel A1.1: Respons per TOM-instelling, 2013 en 2014

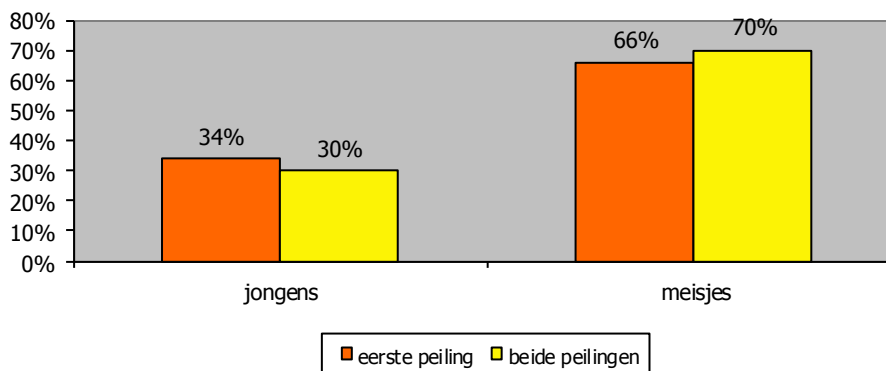
Deelnemers of ex-deelnemer van	Discipline	Aantal respondenten 2013	Aantal respondenten 2014	Respons percentage 2014
Jeugdorkest Nederland	Klassiek	48	39	81%
Kunstbende	Multi disciplinair	56	28	50%
De Grote Prijs van Nederland	Popmuziek	17	8	47%
Theatergroep NiznO	Theater	21 ⁵	17	76%
De Noorderlingen	Theater	5	2	40%
Jeugdtheaterhuis	Theater	149	96	64%
Meeuw Theaterschool	Theater	47	32	68%
Don't Hit Mama	Urban	21	9	43%
DOX	Urban	34	19	56%
NJO	Klassiek	34	18	53%
Vocaal Talent Nederland	Klassiek	57	37	65%
Ricciotti Ensemble	Klassiek	32	21	66%
Spin Off	Urban	9	4	44%
Solid Ground	Urban	12	4	33%
Totaal		542	333	

⁵ Bij NiznO zijn per abuis niet alleen alle *respondenten* van 2013 benaderd voor deelname aan de tweede peiling, maar alle *deelnemers* van 2013.

Selectiviteit van de uitval van respondenten

Dit deel van de analyse richt zich op veranderingen die op individueel niveau plaatsvonden tussen de eerste en tweede peiling. Daarom maakt de analyse enkel gebruik van deelnemers die aan beide peilingen hebben deelgenomen. Alvorens hierop in te gaan, volgt eerst een korte schets van de verschillen in achtergrond tussen alle respondenten uit de eerste peiling en de subgroep van deze respondenten die ook deelnam aan de tweede peiling. Het is waarschijnlijk dat de groep die aan beide peilingen deelnam, anders is samengesteld dan de gehele groep deelnemers aan de eerste peiling.⁶ Een vergelijking van beide groepen laat zien in hoeverre de uitval tussen peiling 1 en peiling 2 selectief is naar een aantal achtergrondkenmerken. We kiezen voor sekse, leeftijd, opleiding en kunstdiscipline.

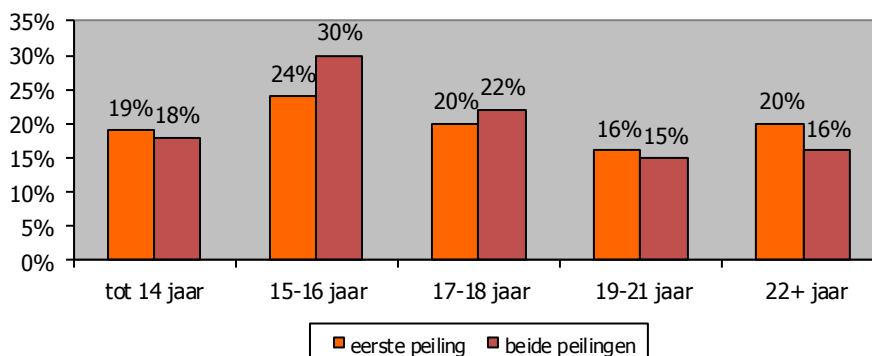
Grafiek A1.1: Verdeling jongens – meisjes, alle deelnemers eerste peiling en deelnemers beide

peilingen

Er zijn wat meer jongens uitgevallen dan meisjes; de sekse-verhouding is opgeschoven van 34-66% naar 30-70%.

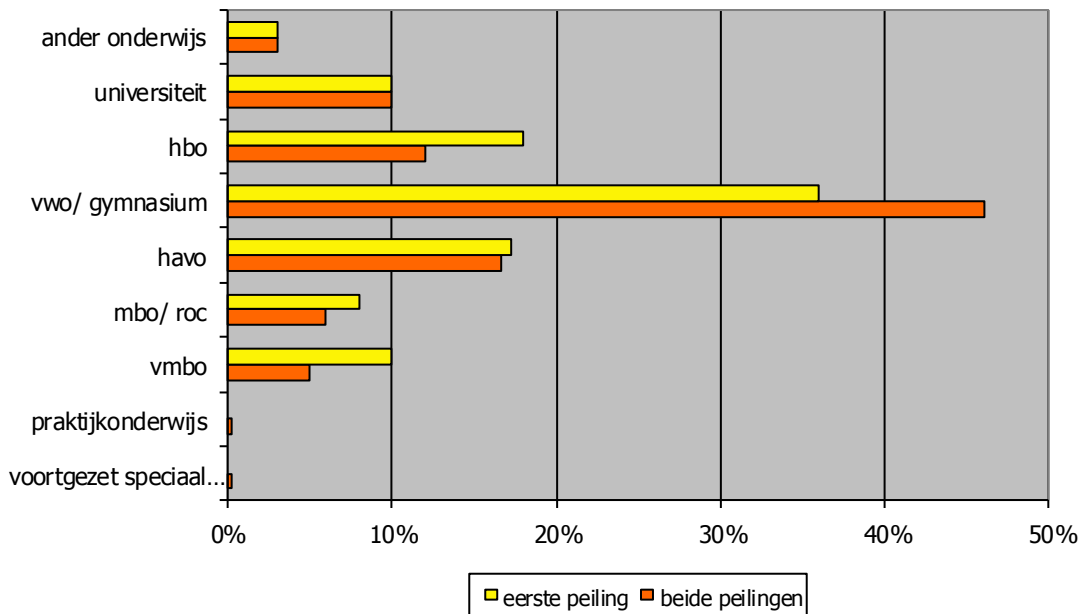
Grafiek A1.2: Verdeling leeftijdscategorieën, alle deelnemers eerste peiling en deelnemers beide peilingen

⁶ De Leeuw, E. (2004). Non-response en panelonderzoek: Voorkomen is beter dan genezen. *Facta*, december 2004, pp. 28-30.

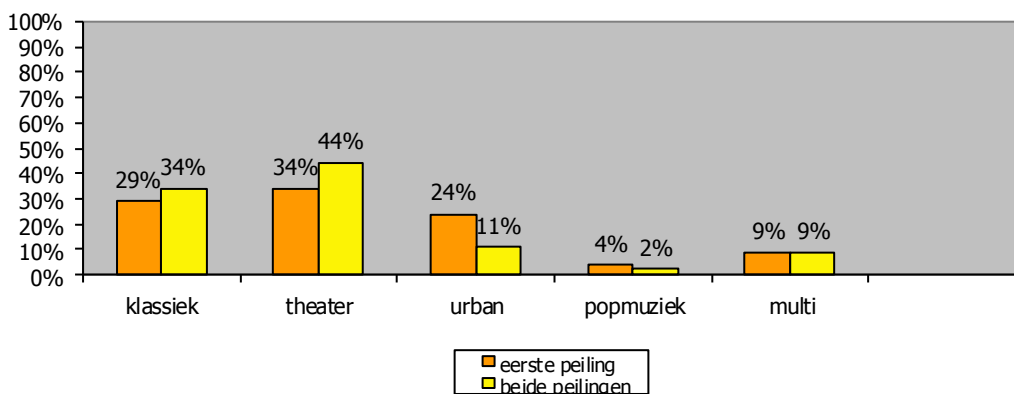
De categorieën tussen 15 en 18 jaar zijn wat sterker vertegenwoordigd onder de deelnemers aan beide peilingen, vermoedelijk omdat de trouwe deelnemers ouder zijn geworden. Het aandeel van de categorie tot 14 jaar bleef vrijwel gelijk. Vooral de groep van 22 jaar en ouder is geslonken, van 20 naar 16%.

Grafiek A1.3: Wat voor onderwijs volg je?, alle deelnemers eerste peiling en deelnemers beide peilingen

Leerlingen van vwo/gymnasium uit de eerste peiling hebben relatief het vaakst deelgenomen aan de tweede peiling; hun aandeel steeg van 36 naar 46%. Degenen die bij de eerste peiling vmbo, mbo or hbo volgden, zien we minder vaak terug bij de tweede peiling. Het aandeel universitaire studenten en havo-leerlingen is niet of nauwelijks veranderd. Deze verschuiving strookt met de veranderde leeftijdssamenstelling die we in grafiek A1.2 zagen.

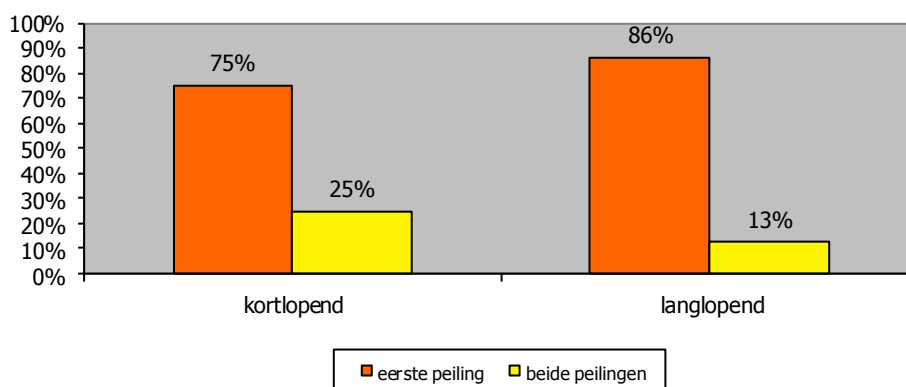
Grafiek A1.4: Verdeling deelnemers over de disciplines, alle deelnemers eerste peiling en deelnemers beide peilingen

De disciplines klassiek en theater zijn beter vertegenwoordigd onder de deelnemers aan beide peilingen. De respons onder de urban deelnemers op de tweede peiling is opvallend laag. Het wegvallen van de deelnemers van Epitome Entertainment speelt hier een grote rol; met 75 respondenten in 2013 was dit tijdens de eerste peiling de belangrijkste leverancier van urban talent.

Tot slot kijken we naar de relatie tussen uitval en de looptijd van de projecten. Kortlopende projecten zijn de Grote Prijs, de Kunstbende, Spin Off en Epitome Entertainment. De overige projecten zijn langlopend. Zoals te verwachten viel, hebben deelnemers aan langlopende projecten vaker bij beide peilingen meegedaan aan het onderzoek.

Grafiek A1.5: *Verdeling deelnemers over lang- en kortlopende projecten, alle deelnemers eerste peiling en deelnemers beide peilingen*

A.2 Schoolkeuze en beroepsperspectief

De onderstaande analyses hebben betrekking op veranderingen in de situaties van deelnemers die aan beide peilingen meededen. Dat is een groep van 333 talenten. Bij de eerste peiling gaven 294 van hen aan dat ze scholier of student waren. Bij de tweede peiling zijn dat er nog 288. Enerzijds zijn zeventien talenten met hun opleiding gestopt, anderzijds zijn er elf tussen peiling 1 en peiling 2 met een opleiding begonnen.

De zeventien talenten die stopten met hun opleiding, al dan niet na afronding, volgden in 2013 met name havo (3X), hbo (4X) of universiteit (3X). Degenen die met een opleiding begonnen, kozen vooral voor hbo (7 maal, waarvan 4 maal toneelacademie en 2 maal conservatorium) en universiteit (2 maal een opleiding op een ander terrein dan kunst of cultuur).

Onder de 277 studenten die in beide peiljaren een opleiding volgden, zien we uiteraard enige doorstroming. Van de vmbo'ers studeerde iedereen nog in 2014 en was maar liefst 43% inmiddels doorgestroomd naar een hoger onderwijsniveau (vooral havo en mbo). Voor de overige opleidingen geldt dat steeds ten minste 73% in beide peiljaren dezelfde opleiding volgde. Een uitschieter zien we onder de hbo'ers; van de groep die in 2013 een hbo opleiding volgde, deed 93,5% dat in 2014 nog steeds. Een neerwaartse beweging zien we alleen bij degenen die in 2013 universitair onderwijs volgden. Van deze groep heeft 18,5% (n=5) de stap naar het hbo gezet. Twee van hen kozen voor het conservatorium, de overige drie voor een niet-kunstzinnige hbo-opleiding.

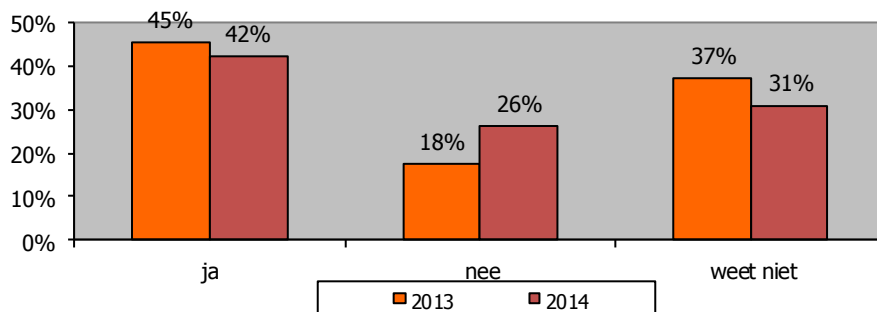
Hoe staat het met de toekomstplannen van de talenten? Om na te gaan of deze veranderd zijn, kijken we naar hun antwoord op de vragen naar hun plannen voor een vervolgopleiding. Omdat uitspraken over een eventuele vervolgopleiding een andere betekenis krijgen wanneer de talenten inmiddels van opleidingsniveau zijn veranderd, zullen we de analyses met betrekking tot het opleidingsperspectief alleen uitvoeren voor de 211 talenten die voor beide peiljaren een zelfde opleidingsniveau rapporteren.

Op de vraag of ze al weten of ze na hun huidige studie of opleiding nog een volgende opleiding gaan doen, antwoordt in 2013 70,1% positief en in 2014 70,6%. Daarin is dus weinig veranderd. De groep die zich heeft voorgenomen geen vervolgopleiding te volgen is iets gegroeid van 2,8% naar 5,2% ten koste van de groep die het nog niet weet (gedaald van 26,5% naar 23,2%).

Op de vraag of de beoogde vervolgopleiding er een op kunstzinnig gebied zal zijn, zien we een afname van het aantal dat nog twijfelt en een toename van het aantal dat niet voor een dergelijke opleiding denkt te gaan kiezen (grafiek A2.1). Dit kan te maken hebben met een meer realistische kijk op het eigen talent naar aanleiding van deelname aan de projecten, maar ook met een veranderde inschatting van de vereisten en verwachte opbrengsten die de keuze voor een dergelijke opleiding met zich meebrengt.

Deze verschuiving heeft het concrete beroepsperspectief nog niet verhelderd voor de deelnemers. In beide peiljaren geeft ruim 20% aan nog geen idee te hebben wat ze later willen worden, ruim de helft weet het 'wel zo'n beetje' en een kwart weet het zeker. Van degenen die het wel (zo'n beetje) weten, geeft in beide peiljaren twee derde aan dat het 'iets op kunstzinnig gebied' moet worden. Het aantal deelnemers dat aangeeft (deels) werk te hebben in de kunstzinnige of creatieve sector is met 1 persoon gestegen van 26 naar 27.

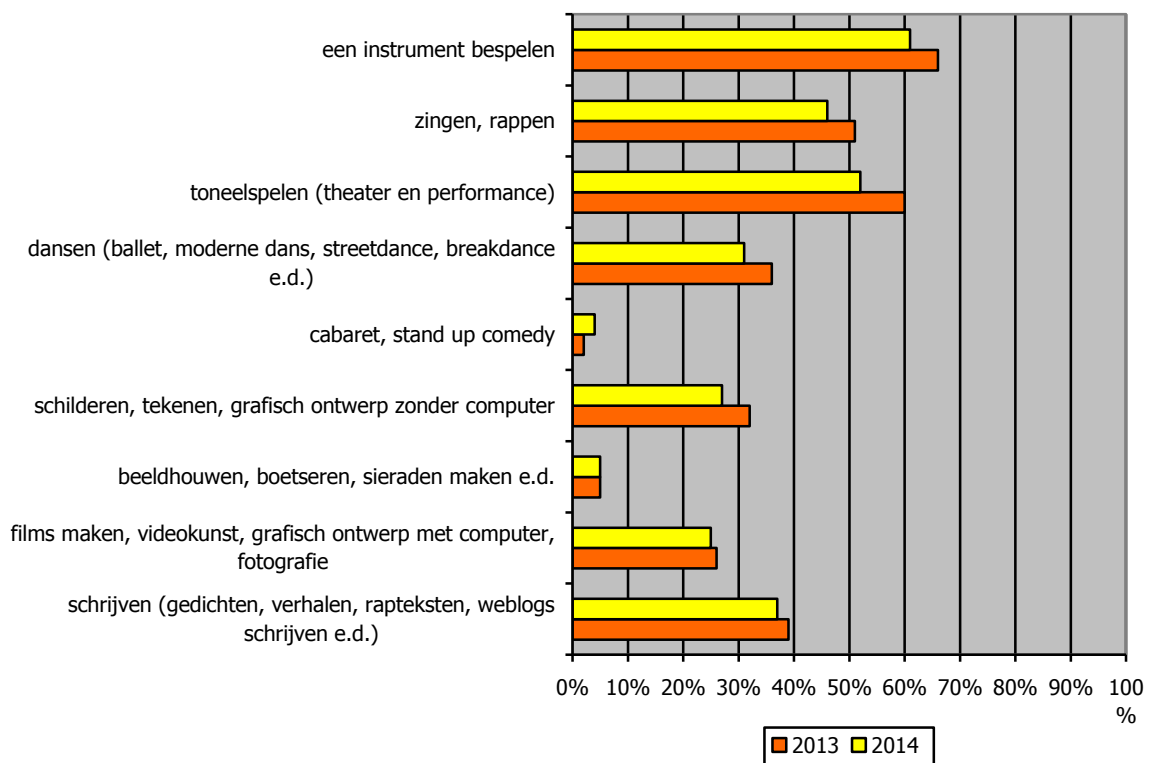
Grafiek A2.1: Is de beoogde vervolgopleiding op kunstzinnig gebied? Deelnemers aan beide peilingen die niet van opleiding zijn veranderd

A.3 De tijd besteed aan talentontwikkeling

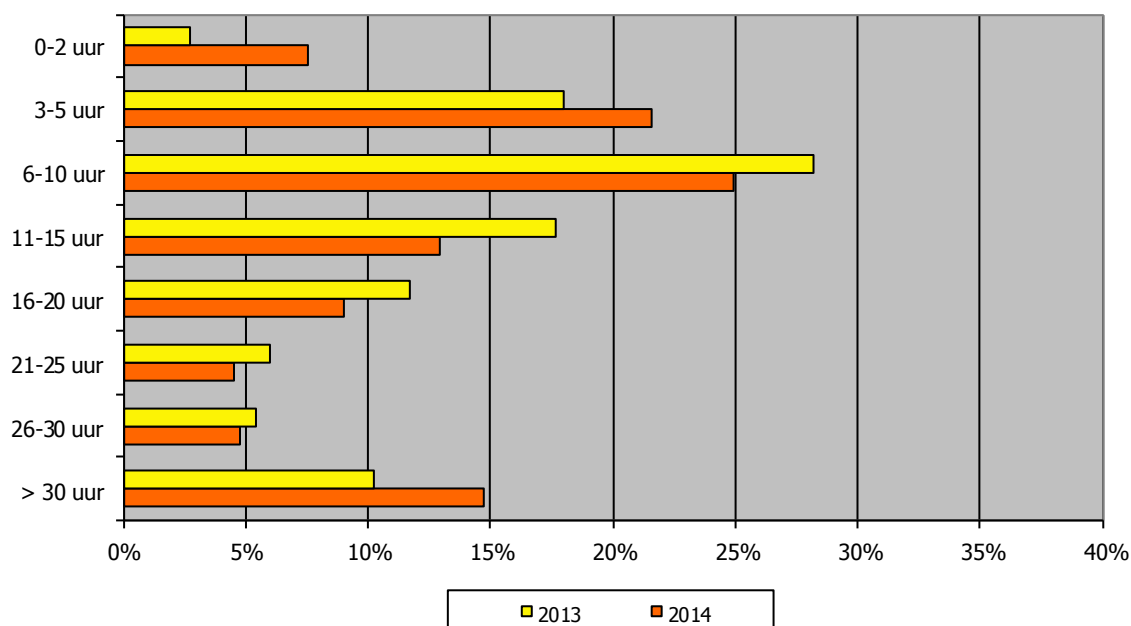
De talenten is gevraagd welke culturele activiteiten ze de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête hebben ondernomen om hun kunstzinnige talenten te ontwikkelen. Grafiek A3.1 rapporteert de veranderingen in het percentage dat deelnam aan elk van deze activiteiten tussen 2013 en 2014. Over vrijwel de gehele linie is een lichte daling in deelname zichtbaar, met uitzondering van de twee minst beoefende disciplines. Deze trend wordt deels verklaard door een toegenomen focus van de talenten op een beperkt aantal disciplines. Het gemiddeld aantal disciplines waarin men actief was, daalde significant van 3,2 naar 2,9. Het percentage deelnemers dat zich exclusief aan één discipline wijdde, steeg van 18% naar 27%. Het percentage dat in vier of meer disciplines actief was, daalde van 25% naar 18%.

Grafiek A3.1 Wat heb je de afgelopen twaalf maanden zelf aan kunstzinnige of creatieve dingen gedaan?

Veranderingen in de tijd besteed aan bovengenoemde activiteiten wordt weergegeven in grafiek A3.2. Hoewel een paired samples T-test laat zien dat de gemiddelde tijdsbesteding van bijna 14 uur per week niet is veranderd, laat onderstaande grafiek wel enige verschuivingen zien. In 2014 hebben de talenten meer kans om 5 uur of minder aan hun kunstzinnige activiteiten te besteden, maar ook meer kans om tot de fanatiekste groep van 30 uur of meer per week te behoren. Dit patroon strookt met bovengenoemde focus: een deel van de talenten heeft gas teruggenomen terwijl een ander deel juist meer actief werd.

Grafiek A3.2: tijd per week besteed aan kunstzinnige activiteiten

Om na te gaan wie nu meer en wie minder tijd zijn gaan besteden aan hun talentontwikkeling, berekenen we het verschil in tijdsbesteding op individueel niveau. De antwoordcategorieën worden zo gehercodeerd dat ze het daadwerkelijke aantal bestede uren representeren.⁷ Tabel A3.1 toont de percentages voor de categorieën van verschil in tijdsbesteding.

Tabel A3.1: verschil in bestede uren aan kunstzinnige activiteiten tussen 2013 en 2014

Verskil in aantal bestede uren	%
Minstens 10 uur minder	9,3%
Tot 10 uur minder	27,9%
Evenveel	33,9%
Tot 10 uur meer	18,0%
Minstens 10 uur meer	10,8%

⁷ Hiervoor hebben we steeds de waarde genomen die midden tussen de aangeduide uren van de betreffende antwoordcategorie lag. Wie bijvoorbeeld aangaf gemiddeld 11-15 uur per week bezig te zijn, kreeg score 13. Aan de antwoordcategorie 'meer dan 30 uur per week' is de waarde 35 toegekend.

Het percentage deelnemers dat minder tijd is gaan besteden aan kunstzinnige activiteiten is met 37,2% groter dan het percentage dat hieraan meer tijd is gaan besteden (28,8%). Verschillen in tijdsbesteding tussen deelnemers met verschillende opleidingsniveaus, tussen jongens en meisjes en tussen deelnemers aan lang- en kortlopende projecten zijn niet significant. Wel vinden we dat veranderingen in tijdsbesteding anders zijn naargelang de leeftijd en de kunstdiscipline.

Tabel A3.2: Verschil in tijdsbesteding tussen 2013 en 2014 per kunstdiscipline

<i>discipline</i>	<i>Minstens -10</i>	<i>-9 tot -1</i>	<i>Gelijk</i>	<i>+1 tot +9</i>	<i>Meer dan +10</i>
<i>Klassiek</i>	7%	17,5%	42,1%	21,1%	12,3%
<i>Theater</i>	9,6%	38,4%	30,8%	14,4%	6,8%
<i>Urban</i>	20,0%	14,3%	22,9%	20,0%	22,9%
<i>Popmuziek</i>	0,0%	37,5%	25,0%	25,0%	12,5%
<i>Multidisciplinair</i>	6,7%	30,0%	33,3%	20,0%	10,0%

Alleen bij theater is de bestede tijd per week gedaald, gemiddeld met 1,4 uur per week. De tabel laat zien dat slechts 21,2% meer tijd is gaan besteden aan theater. Bij urban is de stijging met gemiddeld anderhalf uur het grootst (42,9% laat hier een toename in tijdsbesteding zien). Deelnemers aan klassiek en popmuziek zijn gemiddeld bijna 1 uur meer aan hun talentontwikkeling gaan besteden. Bij deelname aan de Kunstbende was de toename zeer bescheiden met gemiddeld een kwartier per week.

Tabel A3.3: Verschil in tijdsbesteding tussen 2013 en 2014 per leeftijdscategorie

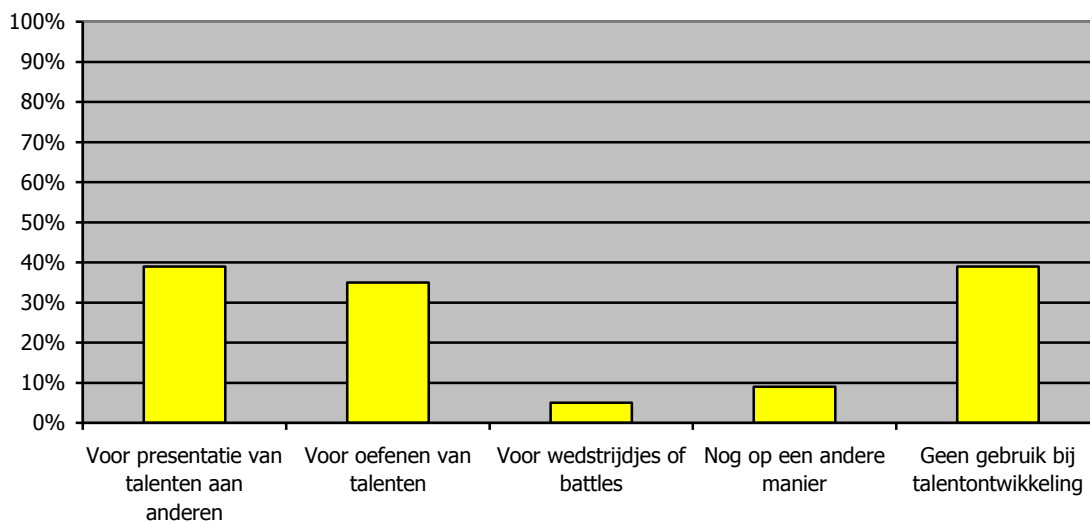
<i>leeftijd</i>	<i>Verschil in uren tijdsbesteding per week, 2013 - 2014</i>				
	<i>Minstens -10</i>	<i>-9 tot -1</i>	<i>Gelijk</i>	<i>+1 tot +9</i>	<i>Meer dan +10</i>
<i>tot 14 jaar</i>	3.4%	29.3%	37.9%	24.1%	5.2%
<i>15-16 jaar</i>	11.2%	37.8%	26.5%	18.4%	6.1%
<i>17-18 jaar</i>	8.3%	31.9%	33.3%	6.9%	19.4%
<i>19-21 jaar</i>	12.2%	12.2%	44.9%	18.4%	12.2%
<i>22-24 jaar</i>	5.9%	17.6%	32.4%	29.4%	14.7%
<i>25+ jaar</i>	19.0%	19.0%	33.3%	19.0%	9.5%

De twee jongste groepen en de oudste groep laten gemiddeld een daling van de tijd besteed aan hun talentontwikkeling zien. Bij de allerjongsten is deze daling met gemiddeld zes minuten per week niet noemenswaardig, maar de groep die in 2013 15-16 jaar was is in 2014 gemiddeld 1,78 uur per week minder actief. Bij de 25-plussers bedraagt de afname 40 minuten. De sterkste stijging zien we bij de groep van 22-24 jarigen. Zij zijn gemiddeld ruim twee uur per week meer aan hun talentontwikkeling gaan besteden. Ook bij de 17-18 jarigen is de gemiddelde toename met 0,94 uur substantieel. Deze is vooral te danken aan het feit dat degenen die minder tijd gingen besteden dat veel minder rigoureuus deden dan degenen die juist fanatieker werden; maar liefst 19,4% van deze laatste groep heeft de tijdsbesteding met ten minste 10 uur opgevoerd. De groep 19-21 jarigen vertoonde ten slotte een bescheiden toename met 0,29 uur, ofwel 17 minuten.

A.4 Het gebruik van Internet en sociale media bij talentontwikkeling

Internet en sociale media bleken bij de vorige peiling door 7% van de talenten te worden gebruikt bij de ondersteuning van talentontwikkeling. Het vermoeden bestond echter dat internetgebruik onder jongen door zijn vanzelfsprekendheid ondergerapporteerd zou worden. Daarom is bij de tweede peiling expliciet doorgevraagd naar een aantal concrete toepassingen om zo een beter zicht te krijgen op het daadwerkelijke internetgebruik. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen: in 2014 geeft 61% van de jonge talenten aan gebruik te maken van internet of sociale media voor hun talentontwikkeling. 39% van de deelnemers gebruikt internet/ sociale media om hun talenten aan anderen te presenteren, bijvoorbeeld via Facebook. 35% gebruikt internet/ sociale media om hun talenten verder te oefenen, bijvoorbeeld met instructiefilmpjes, digitale lessen e.d. 5% gebruikt Internet om wedstrijdjes of battles aan te gaan (grafiek A4.1).

Grafiek A4.1: Gebruik van Internet/ sociale media bij talentontwikkeling

Bij 'nog op een andere manier' wordt vooral aangegeven: inspiratie zoeken. Daarnaast worden o.a. genoemd: LinkedIn profiel, muziek luisteren, filmpjes van anderen bekijken en voor research.

"Internet is natuurlijk belangrijk om jezelf te promoten. Ik maak bewust gebruik van social media en post veel filmpjes en zo. En ik leer ook wel dingen via internet. Ik ben nu bezig om mezelf viool te leren spelen en daarbij maak ik gebruik van filmpjes op internet."
deelnemer Epitome Entertainment in een interview

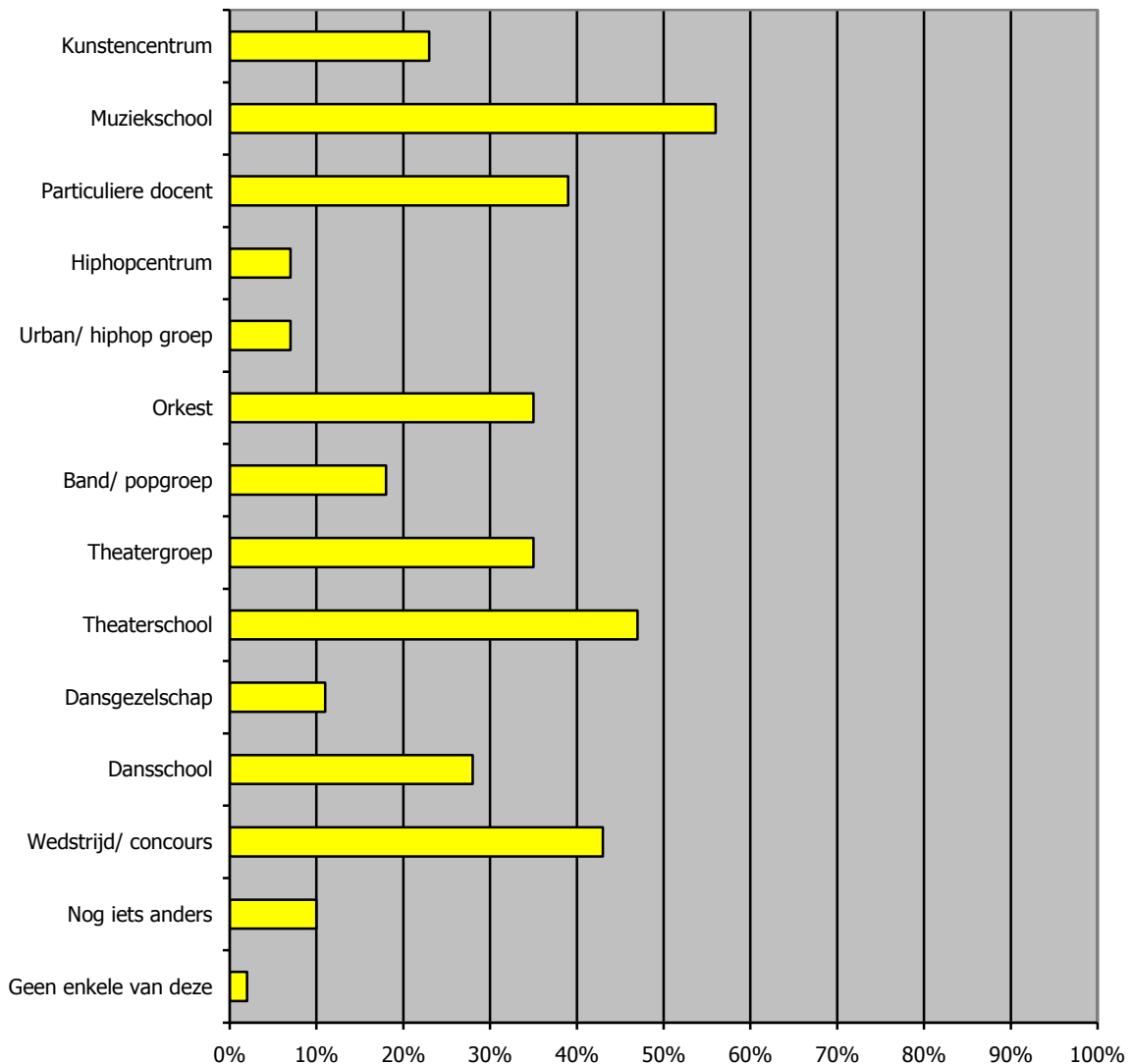
De deelnemers geven o.a. de volgende voorbeelden:

- O.a. het promoten van optredens, mensen uitnodigen via facebook, volgers up-to-date houden
- Ik deel video's waarin ik dans, hou mijn website bij en die is gekoppeld aan facebook. Ook kijk ik regelmatig naar andere dansvideo's ter inspiratie en om op de hoogte te blijven van wat er speelt
- Ik post regelmatig foto's en video's van mezelf. Ik bekijk foto's, quotes, motivatie pagina's, pagina's over voeding training yoga mindset, video's van dansers, muziek
- Filmpjes over hoe je basgitaar speelt en nadoen, liedjes luisteren en die nadoen
- Via facebook is het erg handig om met mensen in aanraking te komen die je enkel van naam kent. Netwerk is een zeer belangrijk onderdeel van mijn talentontwikkeling, omdat ik probeer mijn horizon te verbreden door verschillende stijlen te spelen, en daarvoor zoek ik contact met mensen die die andere stijlen beoefenen
- Nieuwe liedjes luisteren en kijken of ik mee kan zingen/een tweede stem kan verzinnen o.i.d.
- ik krijg zangles via skype van mijn docent.

A.5 Eerdere ervaringen

De (lokale) infrastructuur van kunstinstellingen is van groot belang voor de ontwikkeling van jonge talenten. Bijna alle deelnemers hebben eerdere ervaringen bij muziekscholen, dansscholen, theaterscholen of kunstencentra. ⁸Ook heeft bijna de helft ooit wel eens deelgenomen aan een wedstrijd of concours (grafiek A5.1).

Grafiek A5.1: Ben je wel eens deelnemer geweest bij?

“De lokale muziekvereniging kwam muzikdemonstraties geven op de basisschool. Ik ben begonnen aan een beginnerscursus blokfluit. Als je twee jaar blokfluit had gedaan mocht je kiezen voor een ‘echt’ instrument. Ik koos de hoorn. Ik was een heel klein meisje en moest en zou die grote toeter hebben. Naast de wekelijkse lessen zat ik ook in het lokale harmonieorkest.”
deelnemer Ricciotti Ensemble in een interview

⁸ Doordat de vraagstelling in 2014 anders was dan in 2013, is hier geen vergelijking tussen beide peiljaren mogelijk.

Bij 'nog iets anders' worden o.a. vermeld:

- koor
- cultureel centrum
- festival
- zomercursus.

“Op mijn 14e werd ik in mijn geboortestad lid van de dansschool. In het begin kreeg ik één keer per week les en de kans om aan voorstellingen en danswedstrijden mee te doen.”

deelnemer Don't Hit Mama in een interview

A.6 Flow ervaringen tijdens talentontwikkeling

Een nieuwe onderdeel dat vanaf de tweede peiling wordt meegenomen, is de flow ervaring. Talentontwikkeling kan niet bestaan zonder een grote dosis intrinsieke motivatie. Flow kunnen volgens Nakamura en Csikszentmihalyi⁹ opvatten als de subjectieve fenomenologie van intrinsiek gemotiveerde activiteiten. Flow kan ontstaan wanneer mensen een activiteit ondernemen op een niveau dat hen uitdaagt om hun vaardigheden te verbeteren, waarbij bovendien sprake is van heldere doelen en onmiddellijke feedback op de eigen prestaties. Hoewel het flow concept is ontwikkeld op basis van observaties van kunstenaars die volledig in beslag werden genomen door hun artistieke arbeid, kan de gelegenheid om op zo'n gefocuste manier bezig te zijn zich op allerlei vlakken voordoen; niet alleen tijdens het ontwikkelen van kunstzinnig talent maar ook op de werkvloer, tijdens het sporten of gedurende een potje schaken of *gamen*. De flow ervaring heeft volgens Csikszentmihalyi en Robinson¹⁰ zelfs veel raakvlakken met de esthetische ervaring, wat het concept bij uitstek interessant maakt voor onderzoek naar talentontwikkeling.

Hoewel flow zich dus in uiteenlopende contexten kan voordoen, is de subjectieve ervaring van flow vaak opvallend gelijk. Kenmerken van de flow-ervaring zijn een intense focus op datgene waar men mee bezig is, het samensmelten van handelen en bewustzijn, een verlies van zelfbewustzijn, een gevoel van controle over de situatie, een verstoorte tijdsbeleving (de tijd vliegt), en het gevoel dat de activiteit op zichzelf bevredigend is, los van het eindresultaat of een eventuele beloning.

De mate waarin de onderzochte talenten flow ervaren, zegt vermoedelijk veel over hun motivatie en enthousiasme. Het ervaren van flow hangt samen met een grotere mate van creativiteit, doorzettingsvermogen en betere prestaties.¹¹ Daarom hebben we geprobeerd de flow-ervaring te meten door gebruik te maken van een (vertaling van een) bestaande, korte schaal met negen items.¹²

De deelnemers is de volgende vraag gesteld: "Kun je aangeven in welke mate onderstaande ervaringen op jou van toepassing zijn op de momenten dat je bezig bent met je talenten te oefenen?" De scores op de negen stellingen zijn weergegeven in grafiek A6.1. Op de gehanteerde vijfpuntschaal scoren alle stellingen 3 of hoger. Drie stellingen scoren zelfs hoger dan 4 gemiddeld: 'ik haal dan veel voldoening uit wat ik doe', 'ik ben volledig gefocust op wat ik doe', en 'de tijd vliegt dan voorbij'. De laagste score (3,0) is voor de stelling 'ik denk dan niet aan wat anderen ervan vinden', waarmee het verlies van zelfbewustzijn wordt gemeten. Alle overige items scoren tussen 3 en 4, wat betekent dat de deelnemers het er overwegend mee eens zijn.

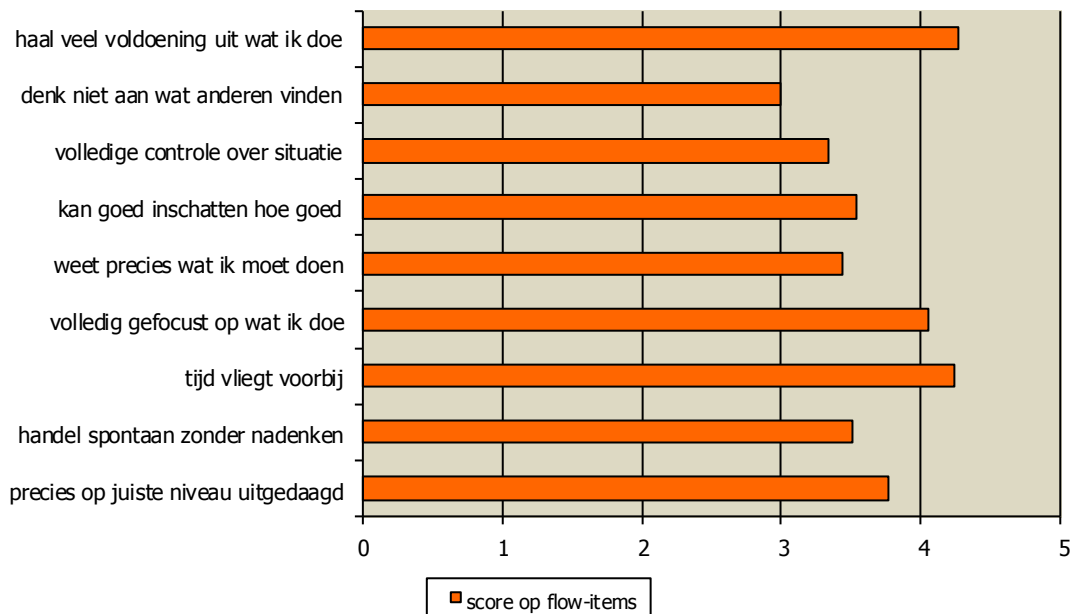
⁹ Nakamura, J. & M. Csikszentmihalyi (2002). "The concept of flow". Pp 89-105 in C.R. Snyder & S.J. Lopez (eds.): *Handbook of positive psychology*. New York: Oxford University Press.

¹⁰ Csikszentmihalyi, M. & R.E. Robinson (1990). "A conceptual model of the aesthetic experience". Pp. 1-25 in M. Csikszentmihalyi & R.E. Robinson (eds.): *The art of seeing: An interpretation of the aesthetic encounter*. Malibu: The J. Paul Getty Trust.

¹¹ Cseh, G.M., L.H. Phillips & D.G. Pearson (2015). Flow, affect and visual creativity. *Cognition and Emotion*, 29, 281-291.

¹² Martin, A.J. & S.A. Jackson (2008). Brief approaches to assessing task absorption and enhanced subjective experience: Examining 'short' and 'core' flow in diverse performance domains. *Motivation and Emotion*, 32, 141-157.

Grafiek A6.1: scores op de flow-items, tweede peiling deelnemers 2013

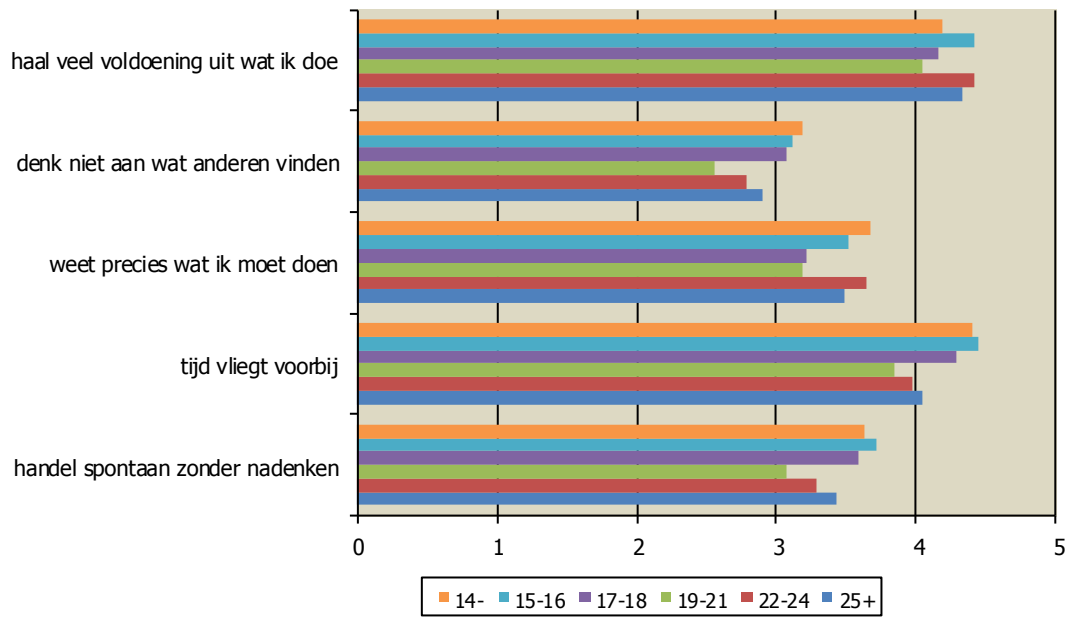

Om na te gaan welke deelnemers meer en minder flow ervaren, zijn de scores op de negen stellingen apart bekeken voor jongens en meisjes, leeftijds- en opleidingscategorieën en deelnemers aan de verschillende disciplines. Ook kijken we naar de relatie tussen flow en de tijd besteed aan talentontwikkeling. Sekseverschillen zijn op geen enkele stelling significant. Verschillen tussen leeftijds categorieën zijn in vijf gevallen significant. Grafiek A6.2 toont de resultaten.

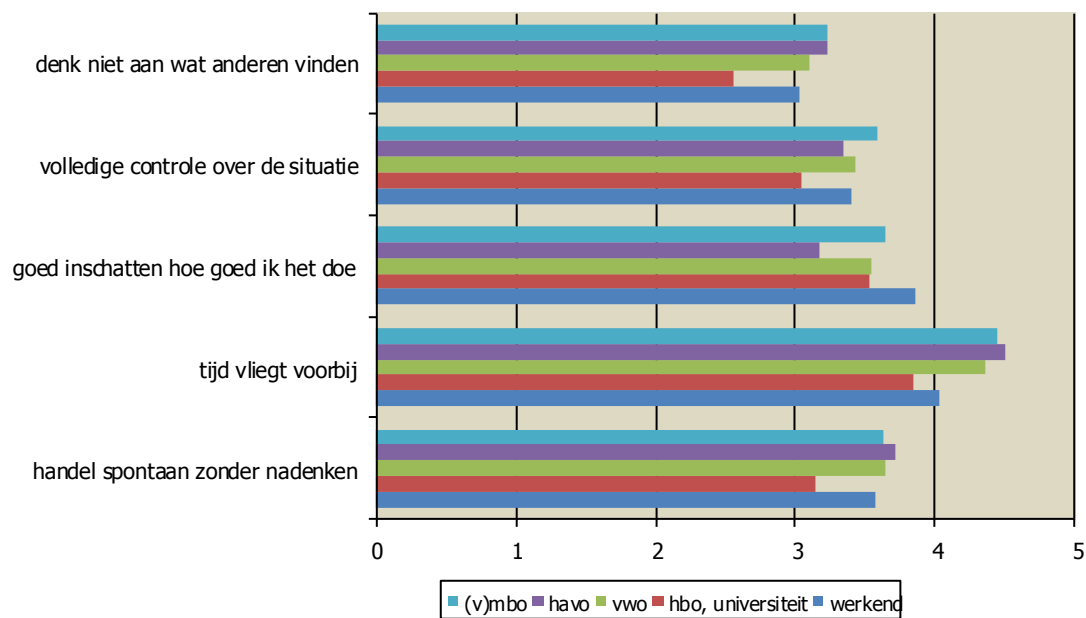
De relatie tussen flow en leeftijdscategorie laat voor alle vijf de items een vergelijkbaar patroon zien. Flow is vaak het hoogst onder de jongere deelnemers, neemt af wanneer deelnemers tussen de 17 en 21 zijn, en stijgt vervolgens weer voor de oudere deelnemers. Dit suggereert dat de jongste en oudste deelnemers het meest plezier aan hun talentontwikkeling beleven.

Ook tussen opleidingscategorieën vinden we een aantal significante verschillen in flow-ervaring. Deze zijn weergegeven in grafiek A6.3. Voor de opsplitsing hebben we een aantal opleidingscategorieën samengevoegd en de groep werkenden eveneens meegenomen als aparte categorie. Deze indeling is dezelfde als in de eerdere rapportage over de eerste peiling.

Grafiek A6.2: scores op flow-items uitgesplitst naar leeftijd, tweede peiling deelnemers 2013

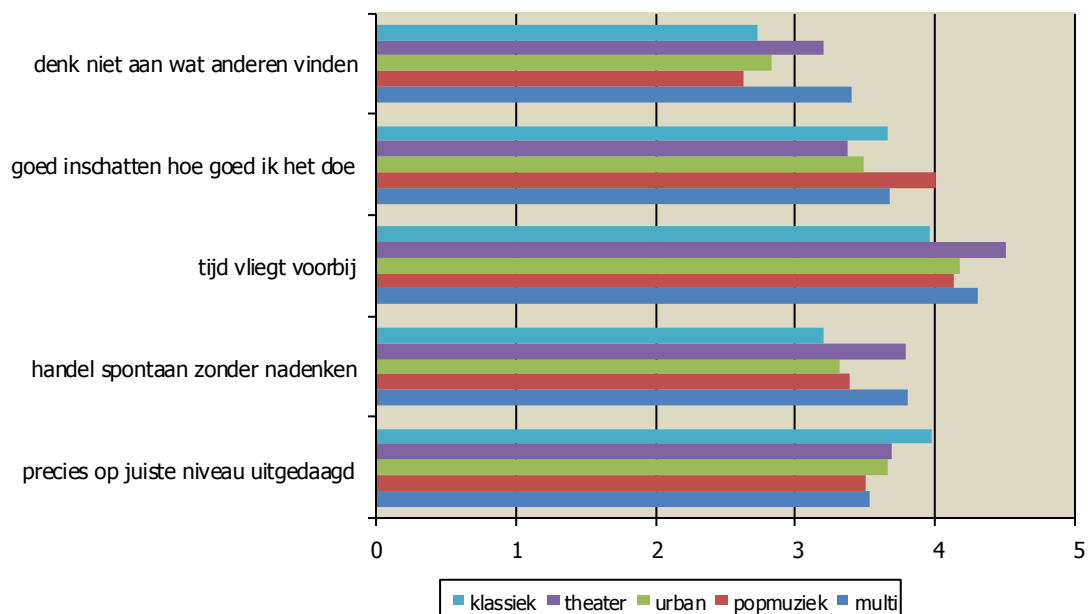
Grafiek A6.3: scores op flow-items uitgesplitst naar opleiding of werk, tweede peiling deelnemers

Het valt op dat de flow-ervaring op de meeste punten afneemt met het onderwijsniveau. De enige uitzondering hierop betreft de mate waarin talenten vinden dat ze kunnen inschatten hoe goed de het doen, waar alleen de havisten lager scoren. De werkenden scoren hier juist opvallend hoog. Op de overige items zijn het vaak de (v)mbo'ers en havisten die het hoogst scoren en degenen die hbo of universiteit volgen het laagst.

Vervolgens splitsen we flow-scores op naar kunstdiscipline. De significante verschillen staan in grafiek A6.4. Degenen die aan theater of multidisciplinaire kunstvormen doen, scoren het hoogst op 'ik denk dan niet aan wat anderen ervan vinden', 'de tijd vliegt dan voorbij' en 'ik handel dan spontaan zonder na te hoeven denken'. Zij lijken zich daarmee het meest te verliezen tijdens het ontwikkelen van hun talent. De theaterleerlingen lijken zich dus vrij voelen om zonder al te veel gêne op het podium te staan en dat geldt ook voor de performers van de Kunstbende. De popmuzikanten zijn daarentegen het meest bezig met wan anderen van hen vinden. Deze groep geeft ook het meest aan dat ze goed kunnen inschatten hoe goed ze het doen. De klassieke muzikanten vinden het meest dat ze op het juiste niveau worden uitgedaagd. Zij handelen het minst spontaan zonder na te hoeven denken en de tijd vliegt voor hen (dan ook) het minst snel voorbij.

Grafiek A6.4: scores op flow-items uitgesplitst naar kunstdiscipline, tweede peiling deelnemers 2013

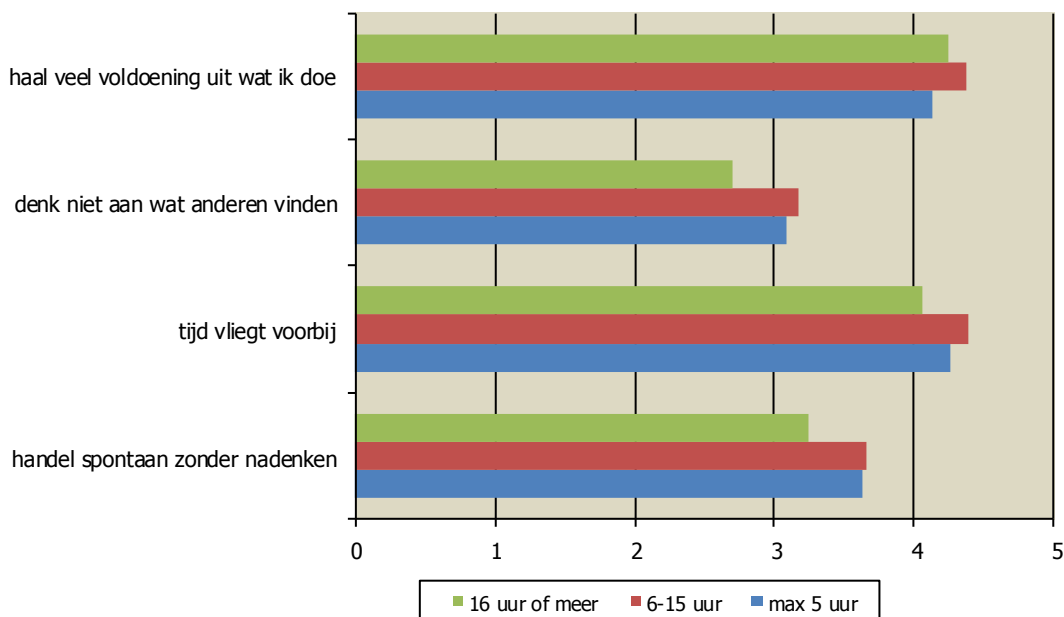
Flow varieert slechts op één onderdeel met de looptijd van projecten. Deelnemers aan langlopende projecten geven vaker aan dat ze precies op het juiste niveau worden uitgedaagd (3,81 vs. 3,52).

Als laatste willen we de mate van ervaren flow relateren aan de tijd die in 2014 is besteed aan talentontwikkeling. We hebben daarvoor de bestede tijd teruggebracht tot 3 categorieën: maximaal 5 uur (29%), 6 tot 15 uur (38%) en 16 uur of meer (33%). Voor vier stellingen vinden we significante verschillen in flow. Deze worden weergegeven in Grafiek A6.5.

Opvallend genoeg is het verband tussen tijdsbesteding en flow niet lineair. Juist de groep met een gemiddelde tijdsbesteding tussen 6 en 15 uur scoort op alle items het hoogst. Degenen die het meeste tijd in hun talentontwikkeling steken, scoren juist het laagst, behalve op de stelling 'ik haal dan veel voldoening uit wat ik doe'. Voor hen is de intrinsieke motivatie dus sterk, maar ze verliezen zichzelf minder in hun activiteit dan degenen die minder vaak bezig zijn. Vermoedelijk is talentontwikkeling voor deze meest fanatieke groep een meer serieuze bezigheid dan voor de andere twee groepen, die zich er wat in zekere zin meer ongedwongen in lijken te storten.

Het verschil in tijdsbesteding tussen 2013 en 2014 hangt met geen enkele flowstelling samen.

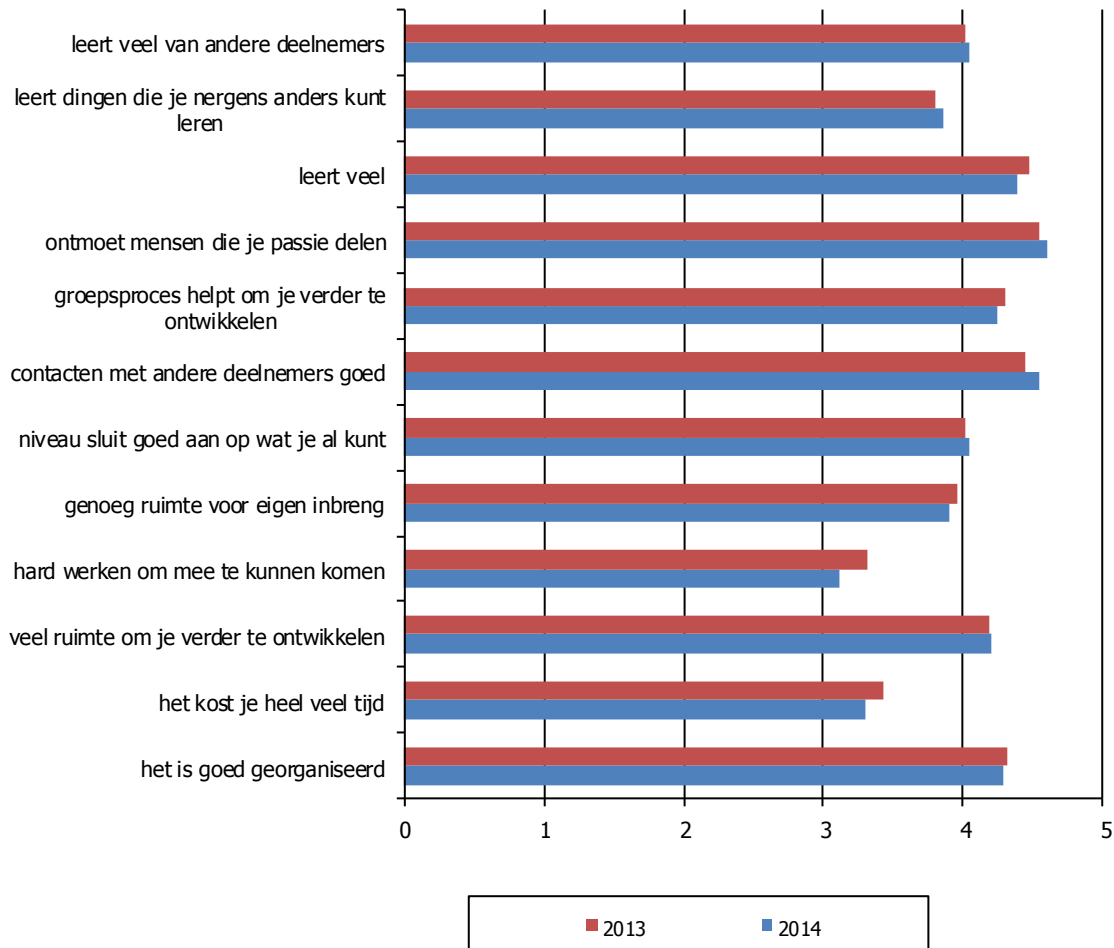
Grafiek A6.5: scores op flow-items uitgesplitst naar tijdsbesteding, tweede peiling deelnemers 2013

A.7 Ervaringen met het project

In 2013 hebben de deelnemers hun ervaringen met het project gerapporteerd. In onderstaande analyse willen we nagaan of deze ervaringen zijn veranderd in de loop van het daarop volgende jaar.

Grafiek A7.1: Ervaringen met het project, vergelijking 2013-2014

Bovenstaande grafiek maakt duidelijk dat de veranderingen in de manier waarop men het project heeft ervaren gering zijn. Op slechts drie stellingen zien we een significante verandering. Deelnemers aan beide peilingen zijn het in 2014 wat minder eens met de stellingen dat het project heel veel tijd kost en dat ze hard hebben moeten werken. Daarentegen kan de stelling dat de contacten met de andere deelnemers goed zijn in 2014 juist op meer instemming rekenen. De gepleegde inspanningen weten achteraf dus wat minder zwaar, terwijl het contact met anderen eerder in waarde is toegenomen dan gedaald.

Hoewel de verschillen tussen de oordelen per saldo weinig zijn veranderd, is niet uitgesloten dat zich op individueel niveau wel wezenlijke veranderingen hebben voorgedaan. Daarom zijn per individu verschillen berekend om deze vervolgens te vergelijken tussen jongens en meisjes, deelnemers uit verschillende opleidings- en leeftijdscategorieën en deelnemers aan verschillende disciplines.

Jongens en meisjes verschillen alleen significant in de mate waarin hun score op de stelling 'je leert veel van de andere deelnemers' is veranderd. De score van de jongens is hier met 0,08 gestegen, die van de meisjes met 0,27 gedaald. Achteraf hebben de vrouwelijke talenten hun oordeel hierover dus wat naar beneden bijgesteld, terwijl er voor de jongens nauwelijks iets is gewijzigd.

Naar leeftijd zien we alleen een verschil op de stelling 'je moet hard werken om mee te kunnen komen'. De groepen tot 14 jaar (-0,60) en 15-16 jaar (-0,39) zijn het bij nader inzien minder met deze stelling eens terwijl de oudere talenten weinig verandering in hun oordeel laten zien. Dit is ook de enige stelling die verschilt tussen de opleidingscategorieën. Alle middelbare scholieren hebben hun score op deze stelling naar beneden bijgesteld, met name de leerlingen van (v)mbo (-0,45) en vwo/gymnasium (-0,39). Werkenden daalden licht (-0,14) terwijl studenten op hbo of universiteit in 2014 0,17 hoger scoren dan in 2013.

Verschillen tussen de disciplines doen zich op twee stellingen voor. Het betreft 'er is genoeg ruimte voor eigen inbreng' en 'je leert veel van de andere deelnemers'. Op de eerste stelling is de mening van de klassieke musici (-0,35), de popmuzikanten (-0,25) en de deelnemers aan urban projecten (-0,14) gedaald, terwijl het oordeel van de deelnemers aan theater (+0,15) en de Kunstbende (+0,13) een beetje positiever werd. Op de stelling over leren van de andere deelnemers werd in 2014 lager gescoord door de urban talenten (-0,57), de popmuzikanten (-0,50) en de talenten op theatergebied (-0,33), terwijl de oordelen van de klassieke muzikanten en deelnemers aan de Kunstbende nauwelijks veranderden.

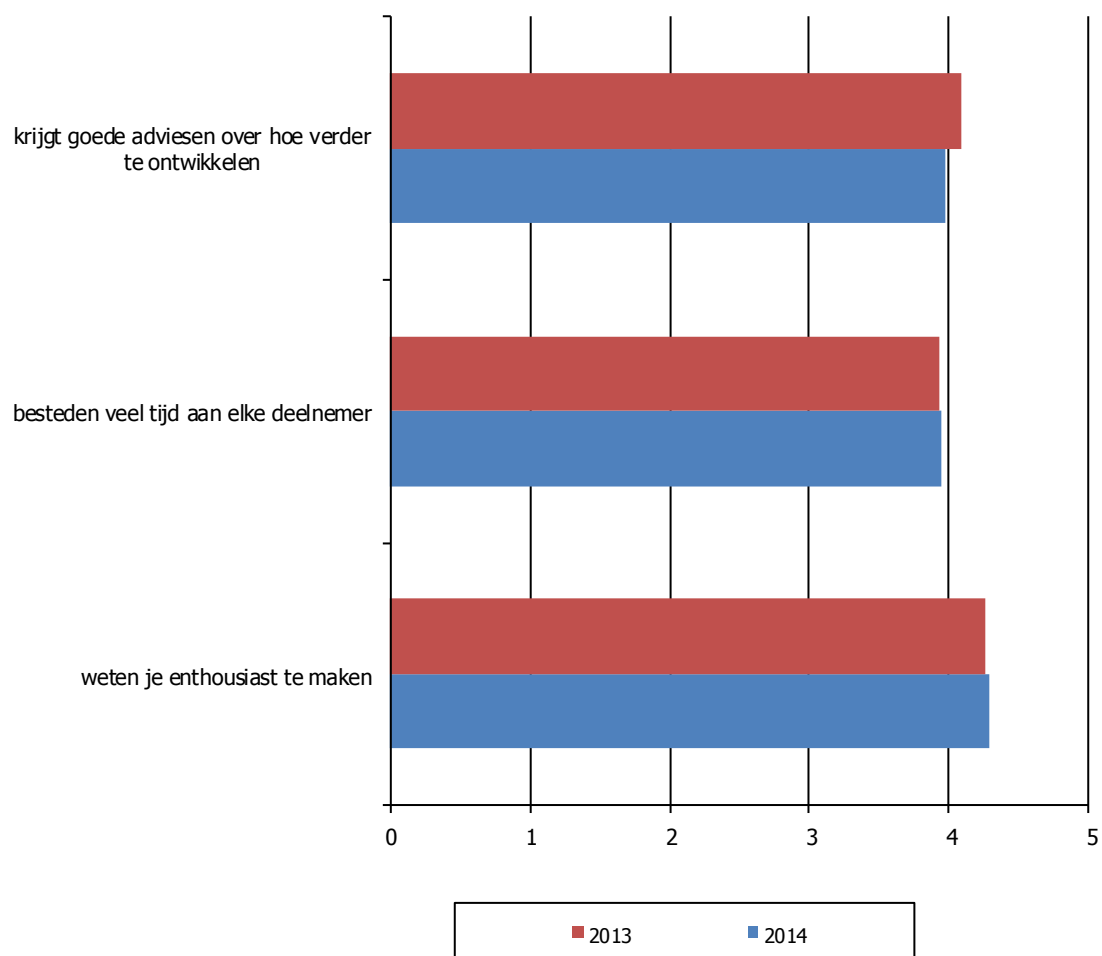
Om de ervaringen in kaart te brengen zijn in beide peiljaren ook drie vragen specifiek over de docenten of begeleiders gevraagd. Deze zijn weergegeven in grafiek A7.2.

Het enthousiasme over de docenten is hoog gebleven. Het oordeel van de deelnemers is niet veranderd, hoewel de lichte afname in de waardering voor de kwaliteit van de adviezen van de docenten of begeleiders bijna significant is ($p=0,051$).

Er zijn geen sekse-, leeftijds- of opleidingsverschillen in de mate waarin deelnemers hun oordeel over de docenten hebben bijgesteld. Wel is er een verschil tussen de deelnemers aan verschillende disciplines in de mate waarin ze hun oordeel bijstelden over de stelling 'de docenten / begeleiders besteden veel aandacht aan elke deelnemer'. Deelnemers aan de Kunstbende (+0,53) denken hier in 2014 veel positiever over en klassieke muzikanten (-0,25) juist wat negatiever, terwijl de andere groepen weinig verandering laten zien.

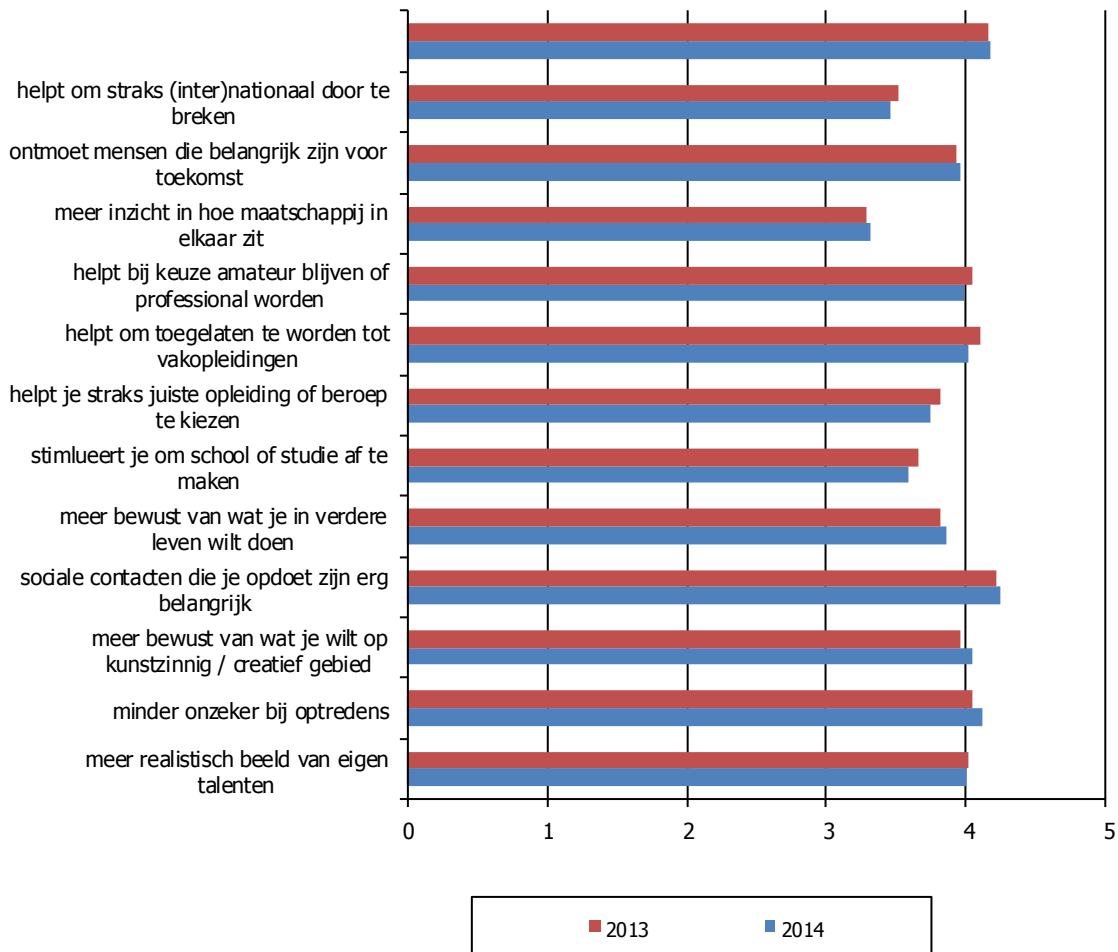
Grafiek A7.2: Ervaringen met het project: de begeleiding, vergelijking 2013-2014

A.8 Effecten van het project

Ten slotte testen we of de effecten van de projecten in 2014 anders worden beoordeeld dan in 2013. In grafiek A8.1 worden de scores op de dertien stellingen die op dit onderwerp betrekking hadden, vergeleken.

Grafiek A8.1: Effecten van het project, vergelijking 2013-2014

Grafiek A8.1 laat zien dat de inschattingen van de effecten nauwelijks is veranderd tussen 2013 en 2014. Geen van de geobserveerde verschillen is significant. Dat neemt ook hier niet weg dat er op individueel niveau veranderingen kunnen hebben plaatsgevonden.

De verandering in het oordeel over effecten op individueel niveau is nergens significant verschillend tussen jongens en meisjes. Leeftijdverschillen vinden we wel, namelijk voor 'de sociale contacten die je opdoet zijn erg belangrijk', waarop de oudste groep van 25+ in 2014 veel negatiever (-0,76) scoort dan de overige groepen, die minder verandering laten zien.

Opleidingsniveau leidt tot verschillen op twee stellingen: 'het stimuleert je om je school of studie af te maken' en 'het helpt je bij de keuze om amateur te blijven of professional te worden'. Havisten (-0,73) en werkenden (-0,31) geloven in 2014 minder in de stimulerende werking voor de schoolloopbaan dan de ander groepen. Ook zijn de havisten (-0,47), samen met de studenten van hbo of universiteit (-0,38) er in 2014 minder overtuigd dat het project heeft geholpen bij de keuze tussen een toekomst als amateur of professional. Leerlingen op vwo of gymnasium (+0,24) zijn dit juist meer gaan inzien of geloven.

A.9 Samenvatting

Samenvattend zien we dat de evaluatie van de projecten door de deelnemers op de meeste punten niet is veranderd. Wel is duidelijk dat de onderzochte talenten gedurende het jaar tussen de peilingen meer van elkaar zijn gaan verschillen in tijdsbesteding, in combinatie met een sterkere focus op minder disciplines. De verschillen in tijdsbesteding suggereren dat sommigen hun talentontwikkeling hebben geïntensiveerd door er meer uren in te steken, terwijl anderen een terugtrekkende beweging maken. Degenen die hun activiteit hebben verminderd, vinden we met name onder de jongste leeftijdsgroepen en de theatertalenten (waarbij moet worden opgemerkt dat de theatergroep gemiddeld ook het jongst is, zie rapportage 1^e peiling uit 2013).

De ervaren flow is hoog. Verschillen tussen groepen duiden vooral op een kwalitatief verschil in de flow-ervaring, waarbij met name de theatertalenten zichzelf kunnen verliezen tijdens het spelen terwijl de klassieke musici de match tussen vaardigheden en uitdagingen als prettig ervaren. Flow hangt op onderdelen met tijdsbesteding samen; vooral stellingen die verwijzen naar de situatie waarin mensen alles om zich heen vergeten scoren lager onder de groep die het meeste tijd aan talentontwikkeling besteedt. Dat maakt het bezig zijn met talentontwikkeling niet per sé minder aangenaam, omdat deze groep wel wat meer voldoening haalt uit het ontwikkelen van het talent dan de minst actieve groep.

DEEL B DE NIEUWE DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK

B.1 De kenmerken van de nieuwe deelnemers

De 17 projecten meldden in het najaar 2014 totaal 731 nieuwe deelnemers aan het onderzoek bij de onderzoekers. Dat waren er uiteraard veel minder dan voor de eerste peiling, omdat in theatergroepen, orkesten e.d. de deelnemersgroep niet elk jaar verandert (dat is alleen zo bij wedstrijden en concoursen zoals het Prinses Christina Concours, de Kunstbende en De Grote Prijs van Nederland).

Tabel B1.1: respons meting 2, 2014

	Discipline	Aantal nieuwe deelnemers	Aantal respondenten	Respons percentage
Jeugdorkest Nederland	Klassiek	37	25	68%
Kunstbende	Multi disciplinair	269	152	57%
Prinses Christina Concours	Klassiek	28	21	75%
De Grote Prijs van Nederland	Popmuziek	30	10	33%
Theatergroep NiznO	Theater	9	6	67%
De Noorderlingen	Theater	10	8	80%
Jeugdtheaterhuis	Theater	100	52	52%
Meeuw Theaterschool	Theater	20	14	70%
Don't Hit Mama	Urban	54	17	31%
DOX	Urban	38	17	48%
Epitome Entertainment	Urban	55	55	100%
NJO	Klassiek	40	18	45%
Vocaal Talent Nederland	Klassiek	10	6	60%
Ricciotti Ensemble	Klassiek	31	19	61%
Popsport	Popmuziek	20	4	20%
Spin Off	Urban	31	5	16%
Solid Ground	Urban	4	2	50%
totaal		786	432	55%

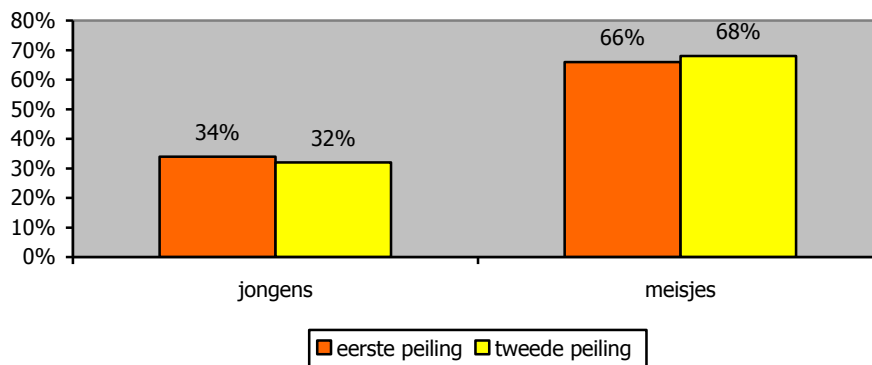
Van de 786 nieuwe deelnemers aan het onderzoek vulden er 432 de vragenlijst in, een respons van 55% (bij de eerste peiling was dat 58%).

In het onderzoek werden net als bij de vorige peiling verschillende maatregelen genomen om een goede respons te verkrijgen:

- De deelnemers ontvingen niet alleen een mail met een link naar de vragenlijst, maar na ongeveer twee weken een herinneringsmail.
- De begeleiders van elk project krijgen na elke peiling een rapportage op maat over de 'eigen' deelnemers. Deze rapportage kan worden gebruikt voor de interne evaluatie van het project en eventueel als onderdeel fungeren van de verantwoording aan de (huidige of potentiële) financiers. Zo hebben de projecten er zelf belang bij, dat zoveel mogelijk deelnemers de vragenlijsten invulden.
- Aan de begeleiders van de projecten werd gevraagd hun deelnemers te stimuleren de vragenlijst in te vullen. Wanneer na enkele weken de respons uit een bepaald project achterblijft, werden de betreffende begeleiders nogmaals verzocht hun deelnemers te wijzen op het belang van het invullen van de vragenlijst.
- Bij elke peiling werd een Ipad verloot onder de deelnemers die de vragenlijst daadwerkelijk invulden.

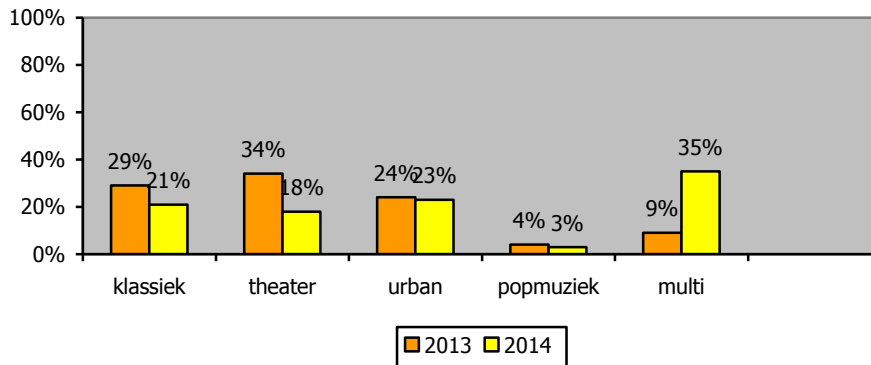
De groep respondenten bestond dit maal voor 68% uit meisjes/ vrouwen en 32% jongens/ mannen, vergelijkbaar met de verdeling in de eerste peiling in 2013 (grafiek B1.1).

Grafiek B1.1: Verdeling jongens – meisjes, 2013 en 2014 vergeleken

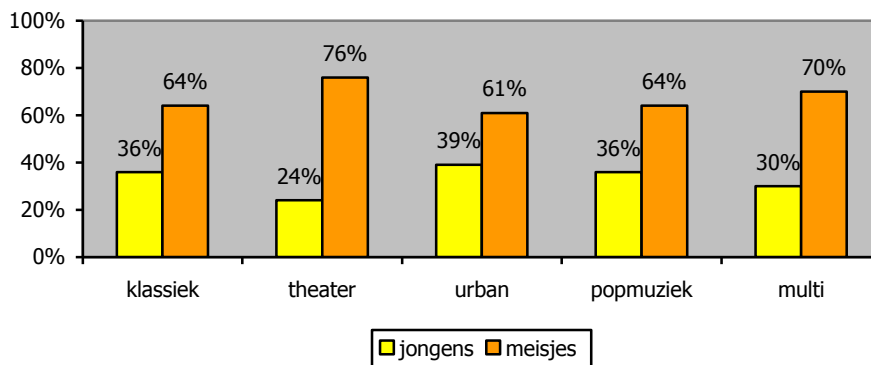
Kijken we naar de verdeling over de diverse disciplines (klassieke muziek, theater, urban enz.) dan valt op, dat aan de tweede peiling veel meer deelnemers aan een multidisciplinair project deelnemen (d.w.z. de Kunstbende, het enige multidisciplinaire project dat aan het onderzoek deelneemt). Kunstbende leverde dit jaar maar liefst 269 nieuwe deelnemers aan het onderzoek.

Grafiek B1.2: Verdeling deelnemers over de disciplines, 2013 en 2014 vergeleken

In elke discipline zijn er veel meer vrouwelijke dan mannelijke deelnemers (grafiek B1.3).

Grafiek B1.3: Verdeling jongens – meisjes, per discipline

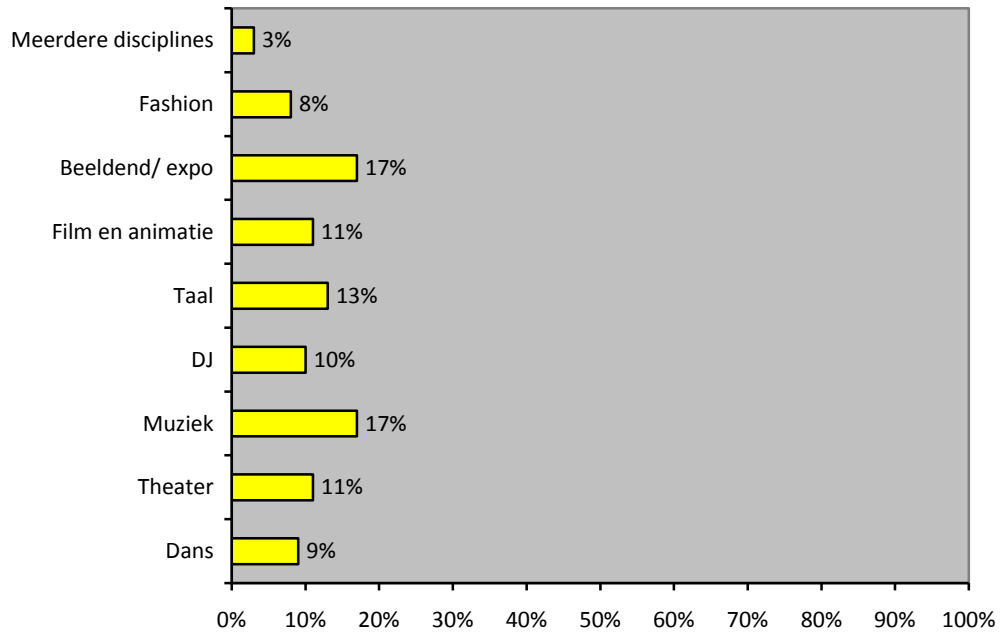

Wanneer we kijken naar de verdeling tussen kortlopende en langlopende projecten (zie toelichting boven grafiek A1.5), dan is de verdeling voor de nieuwe lichter tamelijk evenwichtig: 56,5% neemt deel aan een langlopend project en 43,5 aan een kortlopend project. Met name de Kunstbende heeft in 2014 veel respondenten geleverd.

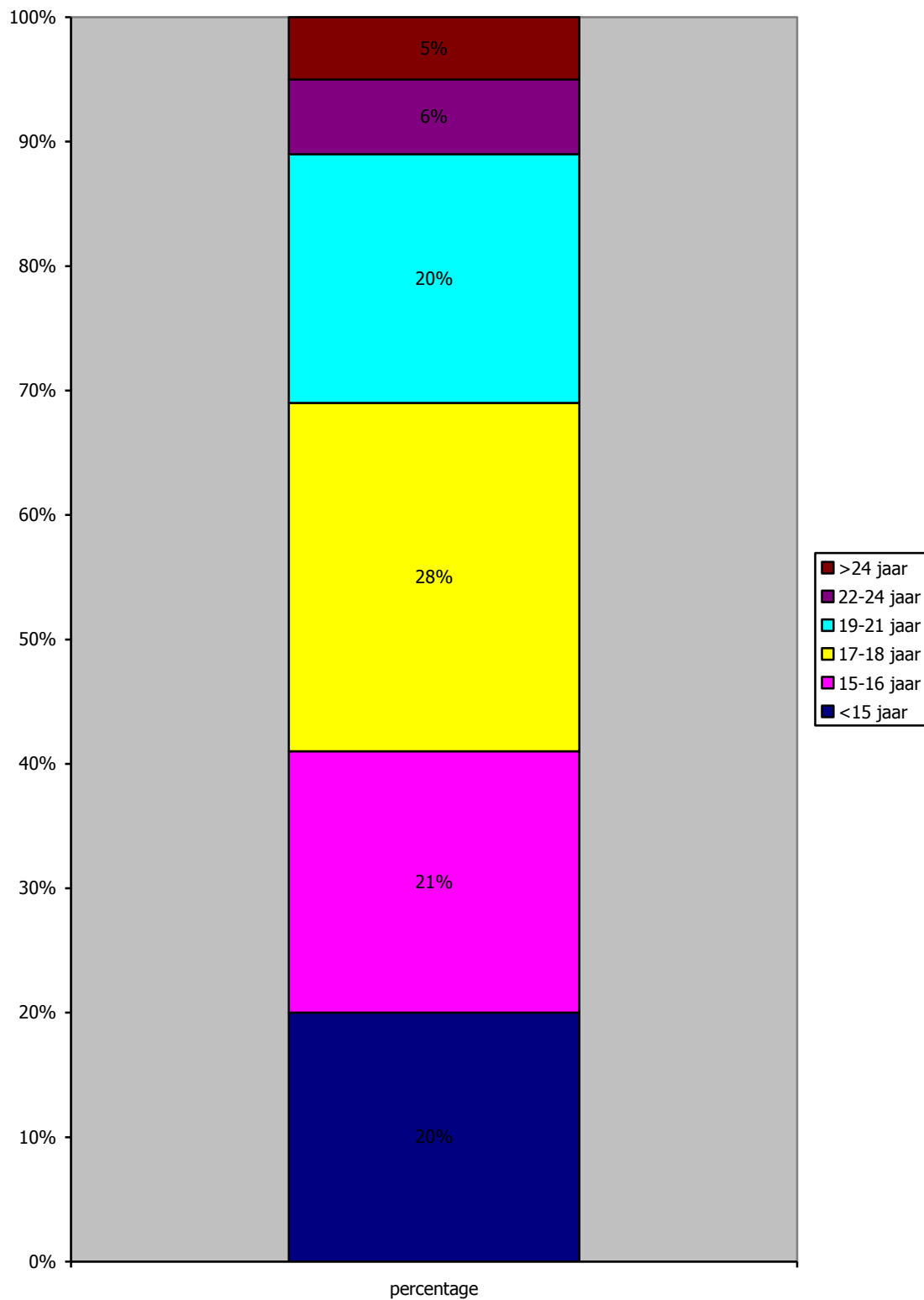
In de tweede peiling werd nu ook bij de deelnemers van Kunstbende in kaart gebracht in welke discipline zij aan de wedstrijd hebben deelgenomen (grafiek B1.4).

Grafiek B1.4: Verdeling disciplines deelnemers Kunstbende, 2014

69% van de nieuwe deelnemers valt in de leeftijdscategorie 15 tot en met 21 jaar (grafiek B1.5).

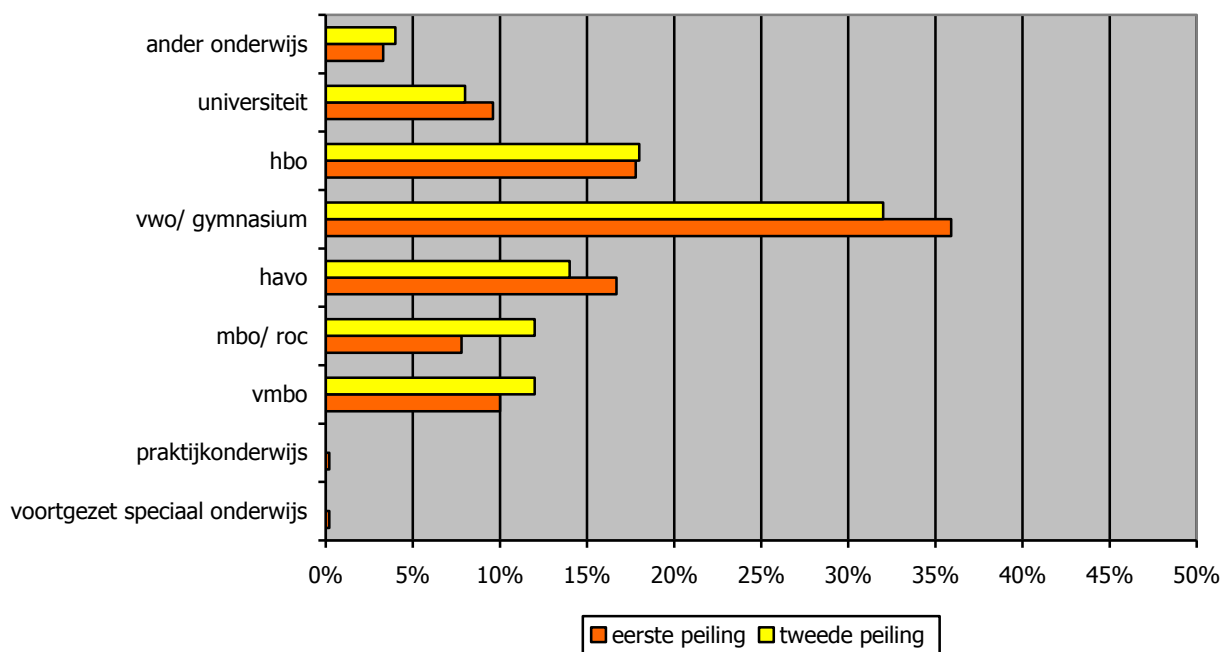
Grafiek B1.5: Leeftijd nieuwe deelnemers, 2014

B.2 Schoolkeuze en beroepsperspectief

90% van de deelnemers zit nog op school. Daarvan volgt zo'n een derde (32%) vwo/ gymnasium; bijna de helft van de deelnemers (46%) volgt hetzij havo, hetzij vwo/ gymnasium (grafiek B2.1).

Grafiek B2.1: Wat voor onderwijs volg je?

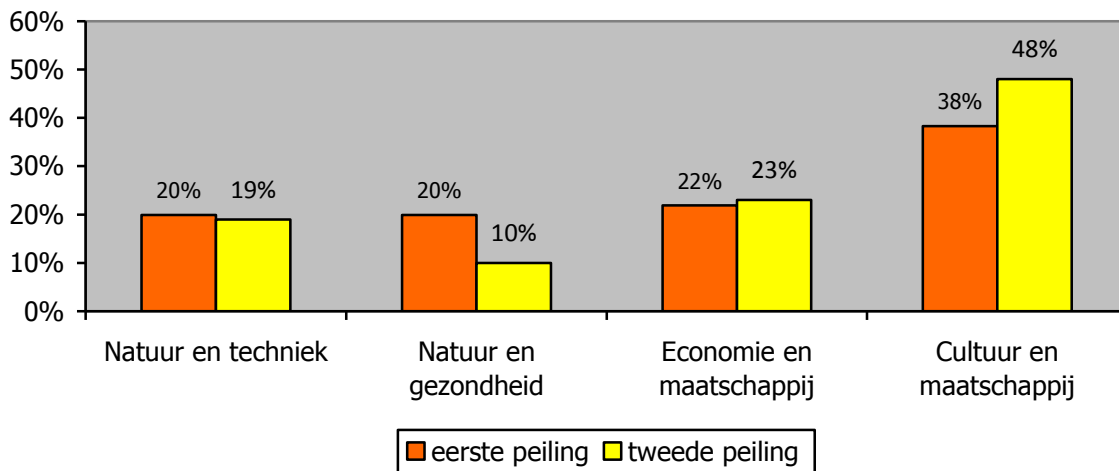
Net als bij de eerste peiling is er bij de nieuwe deelnemers een duidelijke relatie tussen discipline en het opleidingsniveau. Deelnemers aan urban en theater volgen het vaakst vmbo. De vwo'ers / gymnasiasten zijn sterk oververtegenwoordigd in de disciplines klassiek, theater en multidisciplinair. De popmuzici volgen in een ruime meerderheid een hogere opleiding (tabel B2.2).

Tabel B2.2: Onderwijs deelnemers naar discipline, 2014

	vmbo	mbo	havo	vwo/ gymnasium	hbo	univer- siteit
Klassiek	0%	1%	12%	30%	41%	11%
Theater	15%	5%	22%	53%	0%	1%
Urban	24%	24%	7%	10%	24%	4%
Popmuziek	0%	11%	0%	11%	44%	33%
Multidisciplinair	0%	10%	25%	43%	14%	8%

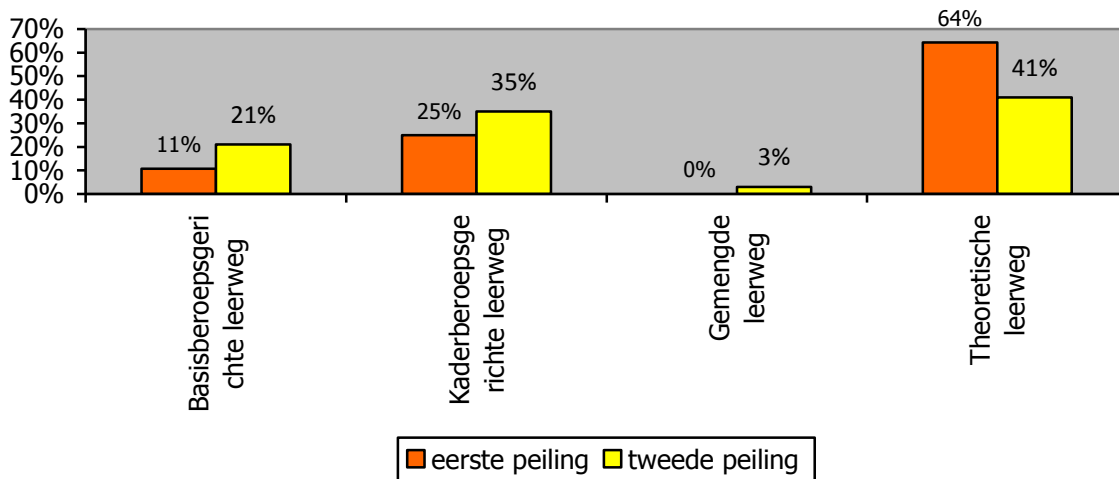
Van de deelnemers die havo/ vwo volgen, heeft 65% al een profiel gekozen. Net als in de eerste peiling viel in vergelijking met het landelijke beeld de keuze veel vaker op het profiel Cultuur en maatschappij¹³ (grafiek 3.3).

Grafiek B2.3: Keuze profiel in havo/ vwo, 2013 en 2014 vergeleken

Bijna driekwart (71%) van de deelnemers die vmbo volgen heeft al een leerweg gekozen, de meesten (41%) de Theoretische leerweg, 35% de Kaderberoepsgerichte leerweg en 21% de Basisberoepsgerichte leerweg (grafiek 3.4).

Grafiek B2.4: Keuze leerweg in vmbo, 2013 en 2014 vergeleken

¹³ In het havo koos in 2010-2011 7% van de jongens en 27% van de meisjes voor Cultuur en maatschappij. In het vwo was dat bij de jongens 4% en bij de meisjes 17%

Ruim twee derde van de mbo-studenten (69%) volgt een kunstzinnige of creatieve opleiding; genoemd worden o.a. Herman Brood Academie, Artiest drama, Artiest sound design, Artiest dans, mode/ maatkleding en theaterschool .

De hbo-studenten volgen in bijna de helft van de gevallen (44%) een opleiding aan het conservatorium; 5% volgt de toneelacademie, 4% de dansacademie, 9% een academie voor beeldende kunst en eveneens 9% een andere kunstopleiding (popacademie e.d.) 29% van de hbo-studenten volgt een andere opleiding, zoals rechten, journalistiek e.d.

Van de conservatoriumstudenten volgt 92% de bachelor opleiding en 8% de vooropleiding.

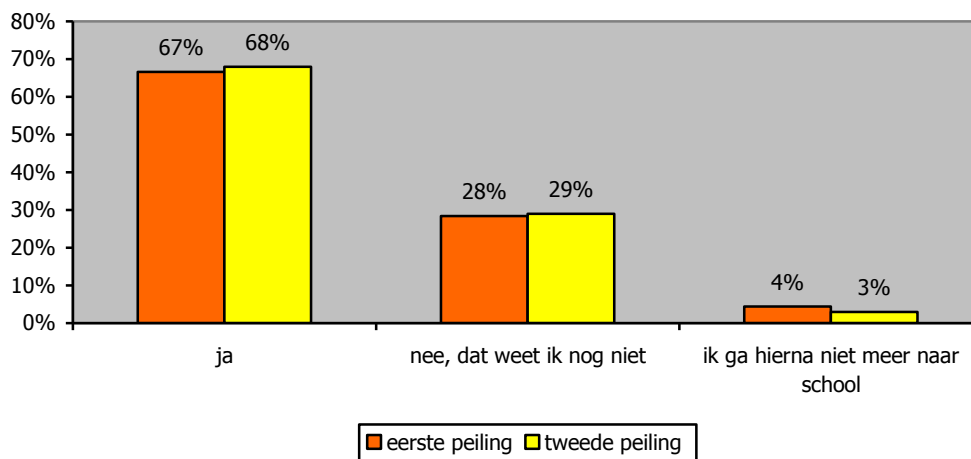
Van de universitaire studenten volgt 38% een opleiding op het gebied van kunst en cultuur, zoals cultuurwetenschappen, kunstgeschiedenis, theaterwetenschappen, Nederlandse Taal en Cultuur en Liberal Arts and Sciences.

“Nu studeer ik psychologie. Ik heb geen auditie gedaan voor het conservatorium. (...) Ik vind het lastig om aan een toekomst in de muziek te denken; het verdient geen reet.”
deelnemer Popsport in een interview

De schoolkeuze na de huidige opleiding

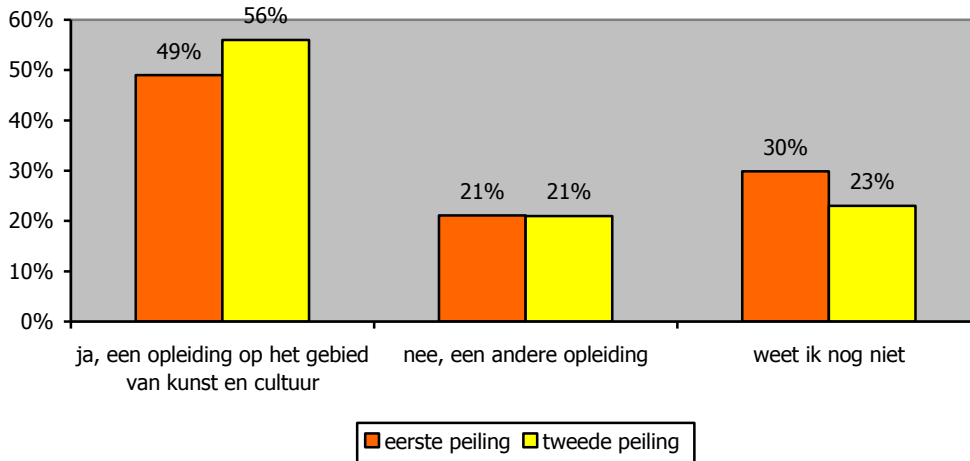
De meeste deelnemers (68%) weten al dat ze na de huidige school een volgende opleiding gaan volgen (grafiek B2.7).

Grafiek B2.7: Weet je al of je na je huidige school een volgende opleiding gaat doen? 2013 en 2014 vergeleken

In ruim de helft (56%) van de gevallen is dat een opleiding op het gebied van kunst en cultuur (grafiek B2.8).

Grafiek B2.8: Is dat een opleiding op kunstzinnig gebied? 2013 en 2014 vergeleken

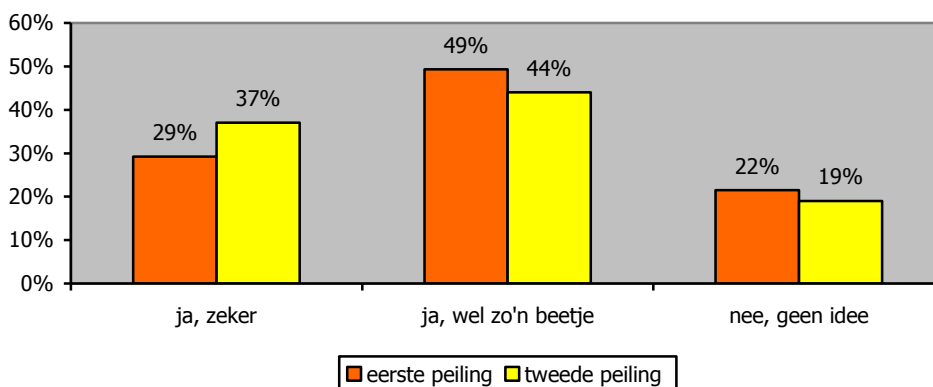
“Ik bereid me voor om voor de tweede maal op auditie te gaan bij Toneelacademie Maastricht. Daar wil ik voor gaan. (...)Eigenlijk kom je de toneelacademie als tiener nog niet binnen, daarvoor moet je zeker wel twintig zijn en al wat producties op je naam hebben staan. Dat is dan ook vooral waar ik me nu op richt.”

deelnemer Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland in een interview

Het beroepsperspectief

Een ruime meerderheid van de deelnemers (81%) weet (zeker of wel zo'n beetje) wat ze later willen worden (grafiek B2.5).

Grafiek B2.9: Heb je al een idee wat je later wilt worden? 2013 en 2014 vergeleken

Van de 207 deelnemers die (zeker of wel zo'n beetje) weten wat ze later willen worden, denkt bijna driekwart (74%) aan iets op kunstzinnig of creatief gebied.

“Ik heb ervoor gekozen om geen carrière te maken binnen de praktische muziekbeoefening, maar ik ben de muzikwetenschappelijke kant op gegaan, dus de academische studie van muziek: de westerse muziekgeschiedenis, muziektheorie, de muzikwetenschap. Dus ik heb ervoor gekozen om niet praktisch het conservatorium te gaan doen, maar toch wel zo dicht mogelijk bij het conservatorium, zo dicht mogelijk tegen de muziek aan te zitten door muzikwetenschap te gaan doen. Omdat ik het momenteel veel te wankel vind om me helemaal te richten op een instrument.”
deelnemer Jeugdorkest Nederland in een interview

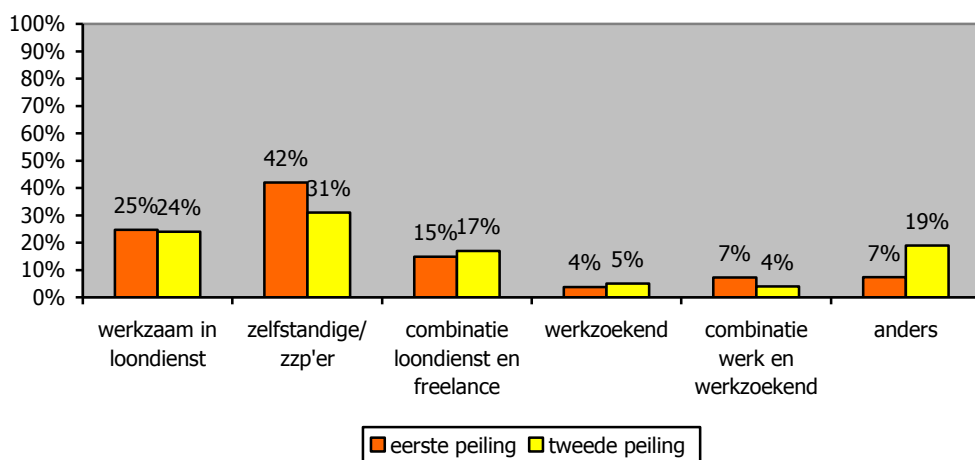
Van de 72 deelnemers die niet aan iets op kunstzinnig of creatief gebied denken, wil 94% zich in de vrije tijd wel blijven ontwikkelen op kunstzinnig gebied.

“De keus om niet naar het conservatorium te gaan heb ik gemaakt voordat ik bij het Ricciotti kwam. Toen had ik wel al een tijdje in het Jeugdorkest Nederland gezeten waar ik veel omging met mensen die al conservatorium deden. Dat leek me een harde wereld; dat trok me niet per se. Je wordt voortdurend beoordeeld. Daar zou ik niet goed tegen kunnen; ik heb altijd last gehad van plankenkoorts.”
deelnemer Ricciotti Ensemble in een interview

Beroepsbeoefening

10% van de deelnemers (n=42) volgt geen opleiding. 31% hiervan werkt als zelfstandige, 24% in loondienst (grafiek B2.10).

Grafiek B2.10: Wat is de beste omschrijving van je huidige situatie? 2013 en 2014 vergeleken

B3. Actieve en receptieve cultuurparticipatie

Receptieve cultuurparticipatie

Ook aan de nieuwe deelnemers werd gevraagd hoe vaak zij het afgelopen jaar in hun vrije tijd naar een culturele voorstelling of instelling waren geweest. De deelnemers blijken het vaakst (4x of meer per jaar) naar bioscoop/ filmhuis te gaan, gevolgd door museumbezoek, toneel/ theater/ cabaret en dancefeesten, technofeesten e.d. Dit beeld wijkt nauwelijks af van het beeld bij de deelnemers aan de eerste peiling (B3.1).

Tabel B3.1: Hoe vaak ben jij het afgelopen jaar in je vrije tijd (dus niet met school) naar de volgende culturele voorstellingen en instellingen geweest? 2014

	geen enkele keer	1x per jaar	2-3x per jaar	4-11x per jaar	1 keer per maand of vaker
Toneel/ theater/ cabaret	24%	28%	25%	17%	6%
Dansvoorstelling/ ballet	50%	28%	15%	6%	1%
Klassieke muziek/ opera/ operette	61%	15%	5%	11%	8%
Pop, blues, rock, jazz, wereldmuziek e.d.	31%	22%	27%	15%	5%
Urban, hiphop, rap	62%	20%	12%	5%	1%
Musical	55%	29%	13%	3%	0%
Dancefeest, houseparty, technofeest e.d.	44%	12%	19%	16%	9%
Bioscoop/ filmhuis	4%	9%	31%	46%	11%
Kunstgalerie/ kunstexpositie	34%	24%	27%	12%	4%
Museum/ tentoonstelling	22%	23%	31%	20%	4%
Literaire avond/ leesavond	80%	13%	5%	1%	1%

In het AVO-onderzoek (Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek) van het SCP¹⁴ wordt inzicht gegeven in het gebruik van culturele voorzieningen door inwoners van Nederland. Van de jongeren in de leeftijdscategorie 12 – 19 jaar blijkt volgens dit onderzoek 36% minimaal 1x per jaar naar theater te gaan, 6% naar ballet, 13% naar cabaret, 7% naar uitvoeringen van klassieke muziek, 37% naar popconcerten, 24% naar kunstmusea, 21% naar een kunstgalerie en 58% naar een feest met optredens. De jonge talenten in het talentontwikkelingsonderzoek gaan dus veel vaker naar culturele voorstellingen dan andere jongeren.

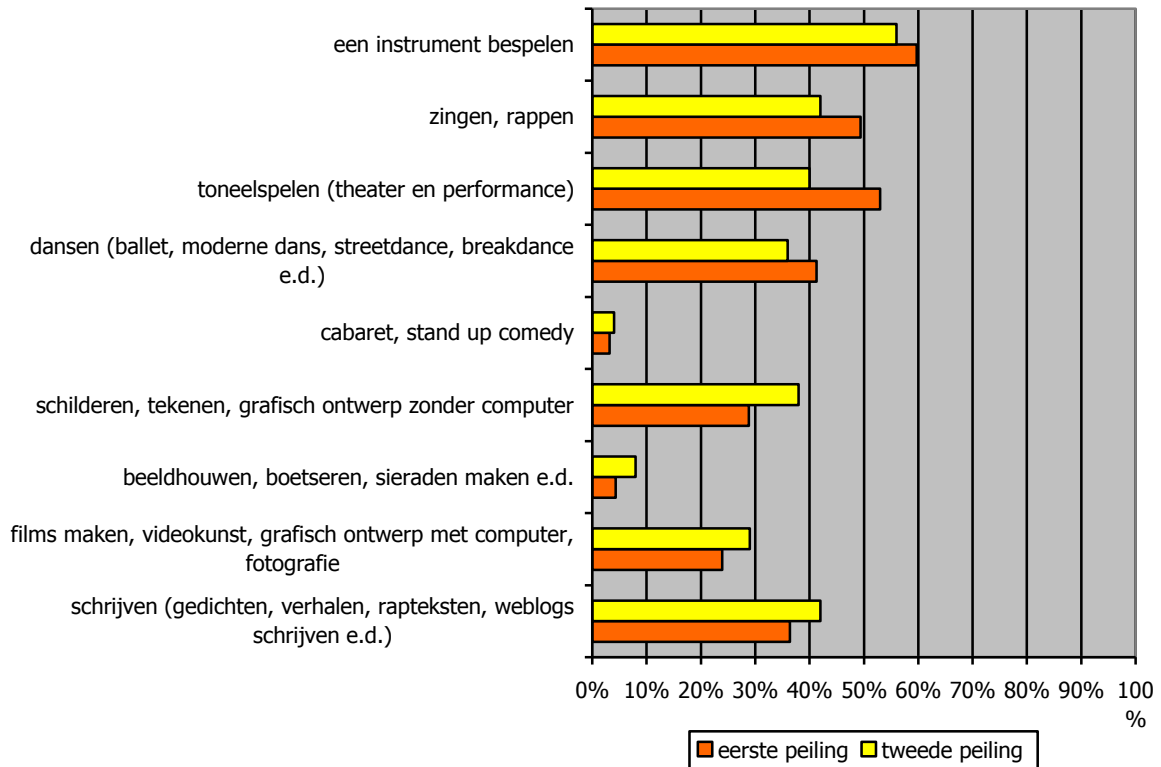
¹⁴ SCP, Cultuurbewonderaars en cultuurbeoefenaars, Den Haag, 2009

Actieve cultuurparticipatie

Gevraagd naar actieve cultuurparticipatie, blijken de jonge talenten naast de discipline die ze in het kader van het talentontwikkelingsproject beoefenen (muziek maken, toneel spelen, dansen e.d.) gemiddeld nog activiteiten in twee andere kunstdisciplines te ontplooiën (grafiek B3.2). In de nieuwe deelnemersgroep zijn er in vergelijking met 2013 meer deelnemers die schilderen/ tekenen of beeldhouwen.

Grafiek B3.2: Wat heb je de afgelopen twaalf maanden zelf aan kunstzinnige of creatieve dingen gedaan? 2013 en 2014 vergeleken

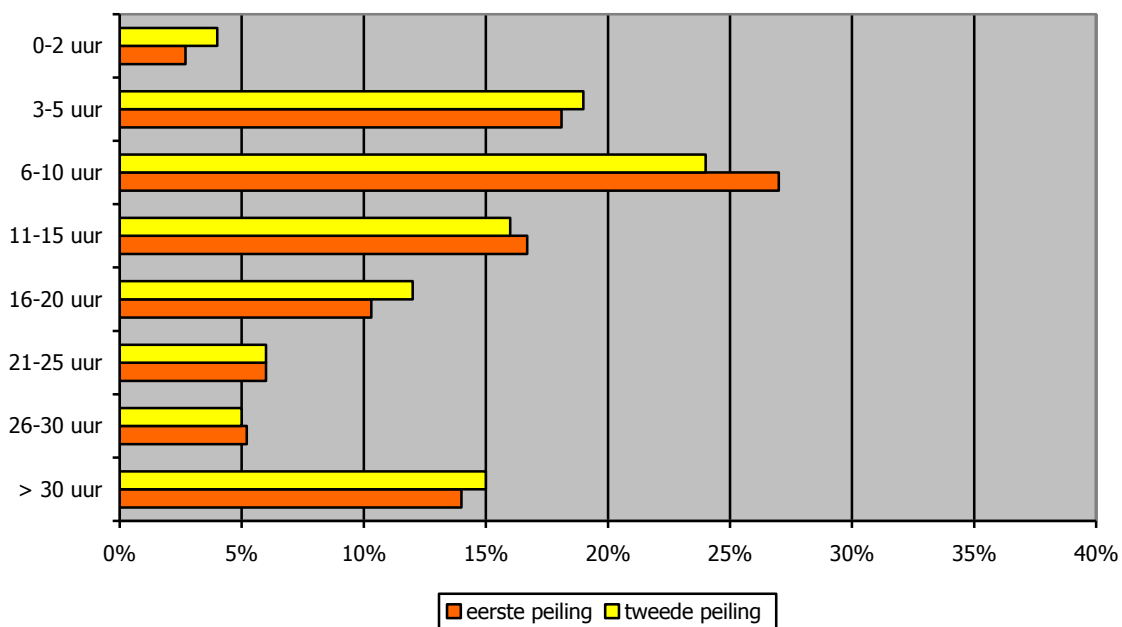
“In het vorige interview hinkte ik nog op twee gedachten: wordt het theater of wordt het dans. Met het stoppen met de theaterschool heb ik mijn keuze nu gemaakt. Het wordt dans. Ik heb meer mogelijkheden en lol in dans en ik zie hier meer kansen om mezelf nog beter te ontwikkelen.”
deelnemer Jeugdtheaterschool Zuid-Holland in een interview

“Sinds het vorige interview ben ik meer gaan werken, want de rekeningen moeten wel worden betaald. Dat vind ik jammer, maar ik denk wel dat het me motiveert om in minder tijd meer uit mijn muziek te halen.

deelnemer Epitome Entertainment in een interview

Het aantal uren per week dat de jonge talenten aan deze activiteiten besteden, varieert sterk. Net als bij de vorige deelnemersgroep in 2013 besteedt bijna de helft (47%) hooguit 10 uur per week aan, 15% zegt er meer dan 30 uur per week aan te besteden (grafiek B3.4).

Grafiek B3.4: Tijdsbesteding aan talentontwikkeling in uren per week 2013 en 2014 vergeleken

“Ik denk dat ik het aantal uren echt zelfstudie heb opgebouwd van een uur naar nu drie tot vier uur. Het is mijn streven om al het orkestwerk en alles wat ik daarvoor moet studeren daarnaast te doen, dus niet in plaats van mijn eigen uren. Maar voor orkestpartijen moet ik vaak vooral heel goed naar de partijen luisteren, zodat ik weet hoe het in elkaar steekt. Dat is zo weer een paar uur studeren (...) Ik wil graag effectief studeren, dus liever drie uur studeren en dan echt goed dan acht uur lang maar er niet helemaal met mijn hoofd bij zijn, zeg maar. Ik denk dat je niet acht uur per dag effectief kan spelen, dus echt met je volle concentratie en niet over dingen heen spelen; als je een foutje maakt denken, ‘och ik ga wel door’. Ik denk niet dat dat effectief is. Dus ik probeer een manier te vinden waarop ik gewoon zo studeer dat ik stop als er iets fout gaat en meteen daarop gaan zitten, in plaats van gewoon lekker een beetje doorspelen. Dus ik wil eigenlijk in korte tijd zoveel mogelijk bereiken. Dus als ik later in een orkest zit en je moet in korte tijd zoveel stukken instuderen, dat ik dat ook kan.”

deelnemer Jeugdorkest Nederland in een interview

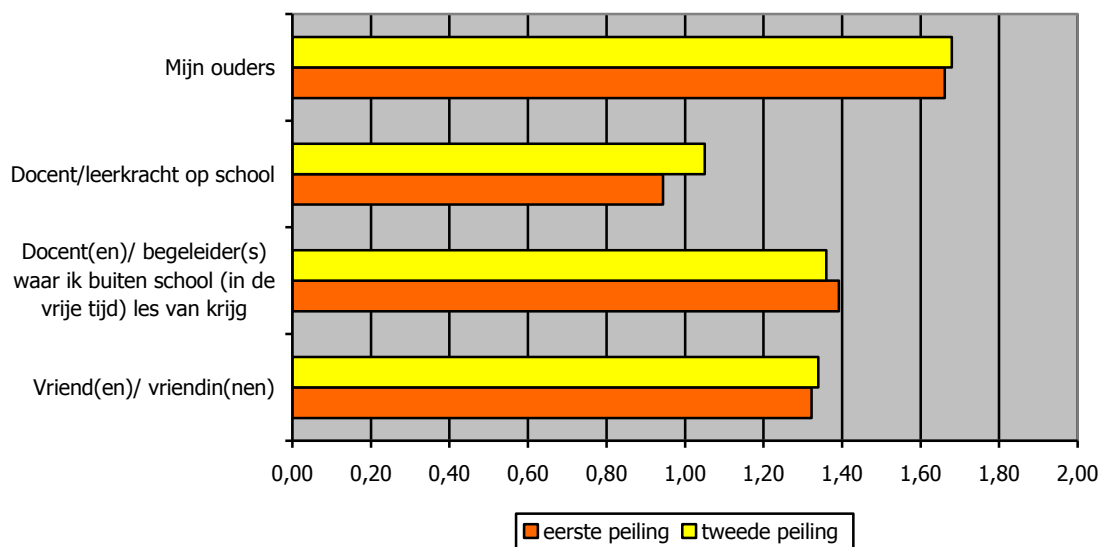
B.4 Ondersteuning van talentontwikkeling

Rol van ouders, vrienden en docenten

“Mijn familie stond nooit achter mij en mijn passie. Toen ik 16 was, wist ik al dat ik wilde dansen, maar mijn familie steunde mij niet. Binnen de Hindoestaanse cultuur, waar mijn familie deel van is en ik ook, is het niet gebruikelijk om je emoties te uiten met de dans.”
deelnemer Don't Hit Mama in een interview

In de peiling werd gevraagd in welke mate ouders, docenten of vrienden de kunstzinnige of creatieve activiteiten van de deelnemers steunen en stimuleren. In grafiek B4.1 zijn de gemiddelde scores weergegeven, gebaseerd op de volgende antwoordcategorieën: 0 = helemaal niet; +1 = een beetje en +2 = veel. Uit de antwoorden blijkt dat ook in deze groep deelnemers ouders de belangrijkste steun vormen bij de kunstzinnige/ creatieve activiteiten.

Grafiek B4.1: Mate van steun bij kunstzinnige of creatieve activiteiten, 2013 en 2014 vergeleken

“Nou, mijn broertjes studeren allebei in de economie en mijn vader heeft recent zijn master in business administration gehaald en mijn moeder werkt in de zorg. Ja, zoals ik al zei; ik heb helemaal geen achtergrond in de kunst of muziek, dus ja dat is gewoon zo gegaan en dus kwam het allemaal uit mezelf. Vaak hoor je muzikanten of studenten die heel erg gepusht zijn door hun ouders of misschien niet eens gepusht, maar dat heel erg hebben meegekregen. Dat heb ik niet. Soms vind ik het jammer, maar als ik er wat rationeler over nadenk ben ik er alleen maar blij mee eigenlijk, dat het zo is gegaan. ... Mijn ouders zijn super steunend, zeg maar. Ze zijn daarbij ook mijn grootste fans, alleen ze snappen niet helemaal wat ik aan het doen ben.”
deelnemer NJO in een interview

Ondersteuning door internet en sociale media

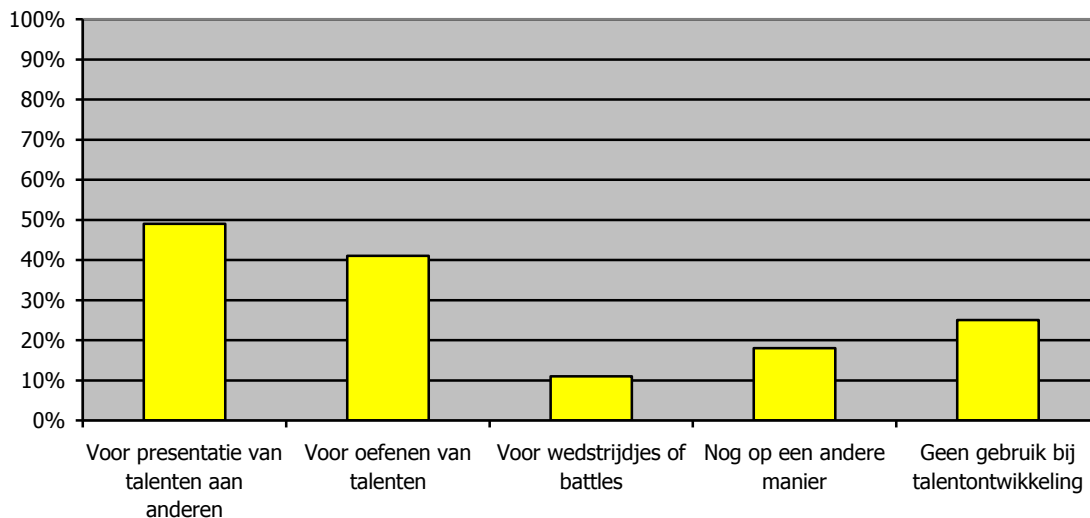
Internet en sociale media blijken heel belangrijk bij de ondersteuning van talentontwikkeling.

“Ik gebruik natuurlijk heel veel YouTube om opnames te luisteren van allerlei grootheden. En verder Facebook en dat soort dingen, ik zet er wel eens op dat ik een concert heb, maar dat doe ik niet heel vaak, ik zit niet veel op Facebook. Met mijn zussen vorm ik een trio en daarvoor hebben we zelf een website gemaakt. We hebben er een beetje opgezet wie we zijn, wat we willen spelen en contactgegevens. Verder is het een hele simpele site met wat foto’s. En dan hopen we dat we wat meer bekendheid krijgen.”

deelnemer Jeugdorkest Nederland in een interview

75% van de jonge talenten maakt gebruik van Internet/ sociale media voor hun talentontwikkeling. 49% van de deelnemers gebruikt Internet/ sociale media om hun talenten aan anderen te presenteren, bijvoorbeeld via Facebook. 41% gebruikt Internet/ sociale media om hun talenten verder te oefenen, bijvoorbeeld met instructiefilmpjes, digitale lessen e.d. 11% gebruikt Internet om wedstrijdje of battles aan te gaan (grafiek B4.2).

Grafiek B4.2: Gebruik van Internet/ sociale media bij talentontwikkeling, 2014

“Ik gebruik Facebook om regelmatig poëzie op te plaatsen. Dat werkt ook wel goed, ik heb hier wel een goed netwerk opgebouwd. Ik lees er ook veel van andere mensen, want via de Slams en via via heb ik nu een soort dichtersnetwerkje opgebouwd. Er zijn heel veel dichters op Facebook. Toch hoop ik via Facebook ook niet-dichters te bereiken. Ik vind het het allerleukst als mijn werk wordt gelezen door mensen die niets met poëzie hebben.”

deelnemer Kunstbende in een interview

Bij 'nog op een andere manier' wordt in de digitale enquête vooral aangegeven: inspiratie opdoen, ideeën opdoen. Daarnaast worden o.a. genoemd:

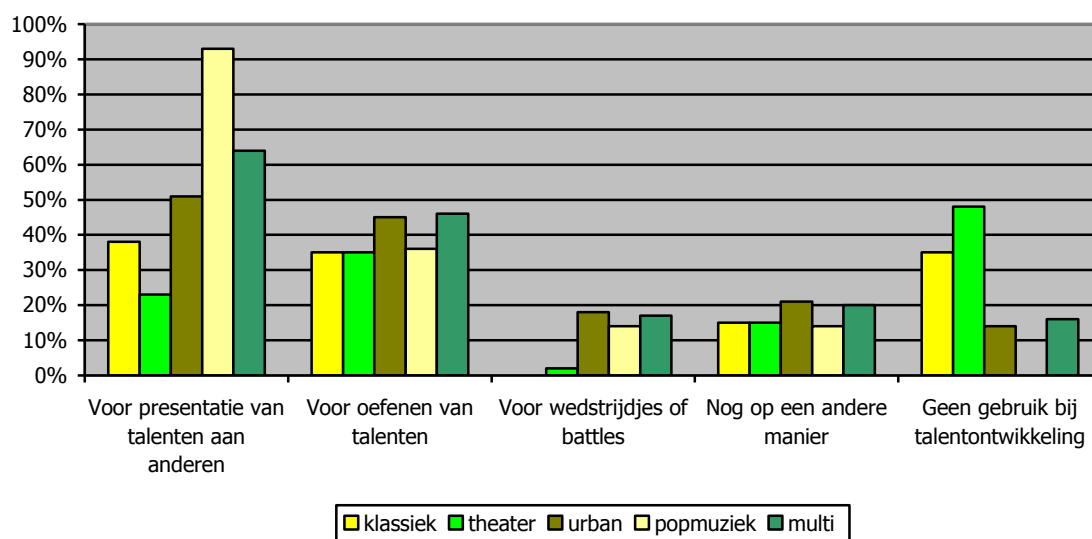
- door op de hoogte te blijven van workshops, evenementen etc
- toneel teksten, voorstellingsinformatie, audities
- beluisteren van muziekstukken
- partijen en informatie opzoeken
- voorbeelden te zoeken wat ik kan maken
- muziek luisteren en mee zingen
- informatie over de werken van andere kunstenaars bekijken
- om een netwerk op te bouwen (bijv. via Facebook/Facebookgroepen)
- promotie, netwerken
- muziek luisteren en gegevens over de muziek/componisten op te zoeken.

“Ik lees wel eens een artikel, interview of recensie via internet maar niet echt veel. Ik denk dat het heel moeilijk is om theater te leren via internet. Ik denk niet dat dat mogelijk is. Je moet het gewoon doen. Het is geen kwestie van kijken en leren. Als ik optreed en er is een e-flyer dan deel ik deze wel via Facebook. Zo weten veel mensen dat we spelen.”

deelnemer De Noorderlingen in een interview

Kijken we naar de verschillen tussen de disciplines, dan zien we dat Internet/ sociale media in alle disciplines door ruim een derde van de deelnemers wordt gebruikt voor het oefenen van talenten. Maar er zijn ook aanzienlijke verschillen. Bij popmuziek gebruiken bijna alle deelnemers internet/ sociale media, vooral ook om hun talenten aan anderen te presenteren, bij theater minder dan een kwart. Wedstrijdjes/ battles zijn vooral van belang voor multidisciplinair, popmuziek en urban (grafiek B4.3).

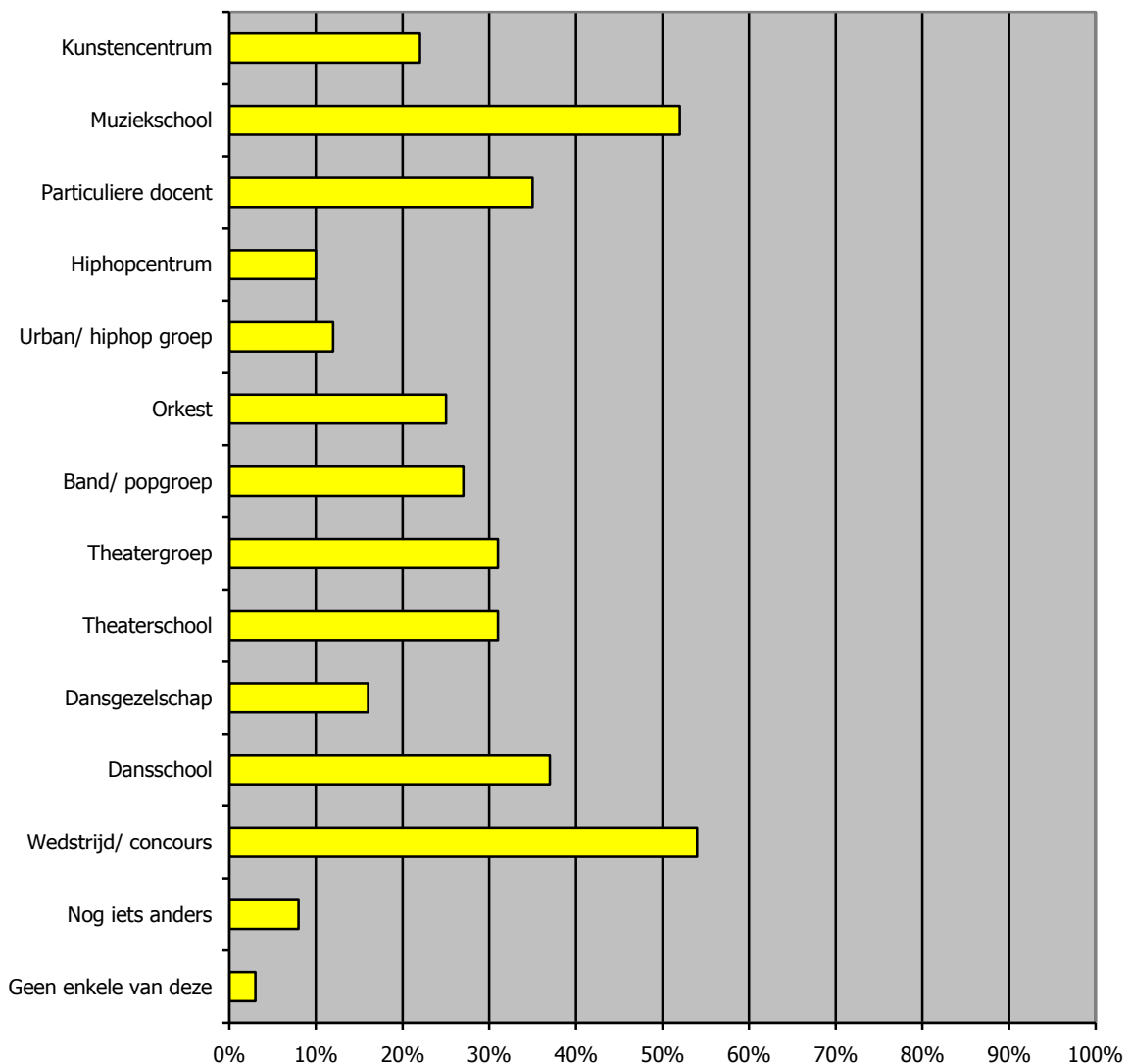
Grafiek B4.3: Gebruik van Internet/ sociale media bij talentontwikkeling, per discipline 2014

B.5 Eerdere ervaringen

De (lokale) infrastructuur van kunstinstellingen is van groot belang voor de ontwikkeling van jonge talenten. Bijna alle deelnemers hebben eerdere ervaringen bij muziekscholen, dansscholen, theaterscholen of kunstencentra. Ook heeft meer dan de helft ooit wel eens deelgenomen aan een wedstrijd of concours (grafiek B5.1).

Grafiek B5.1: Ben je wel eens deelnemer geweest bij ....? 2014

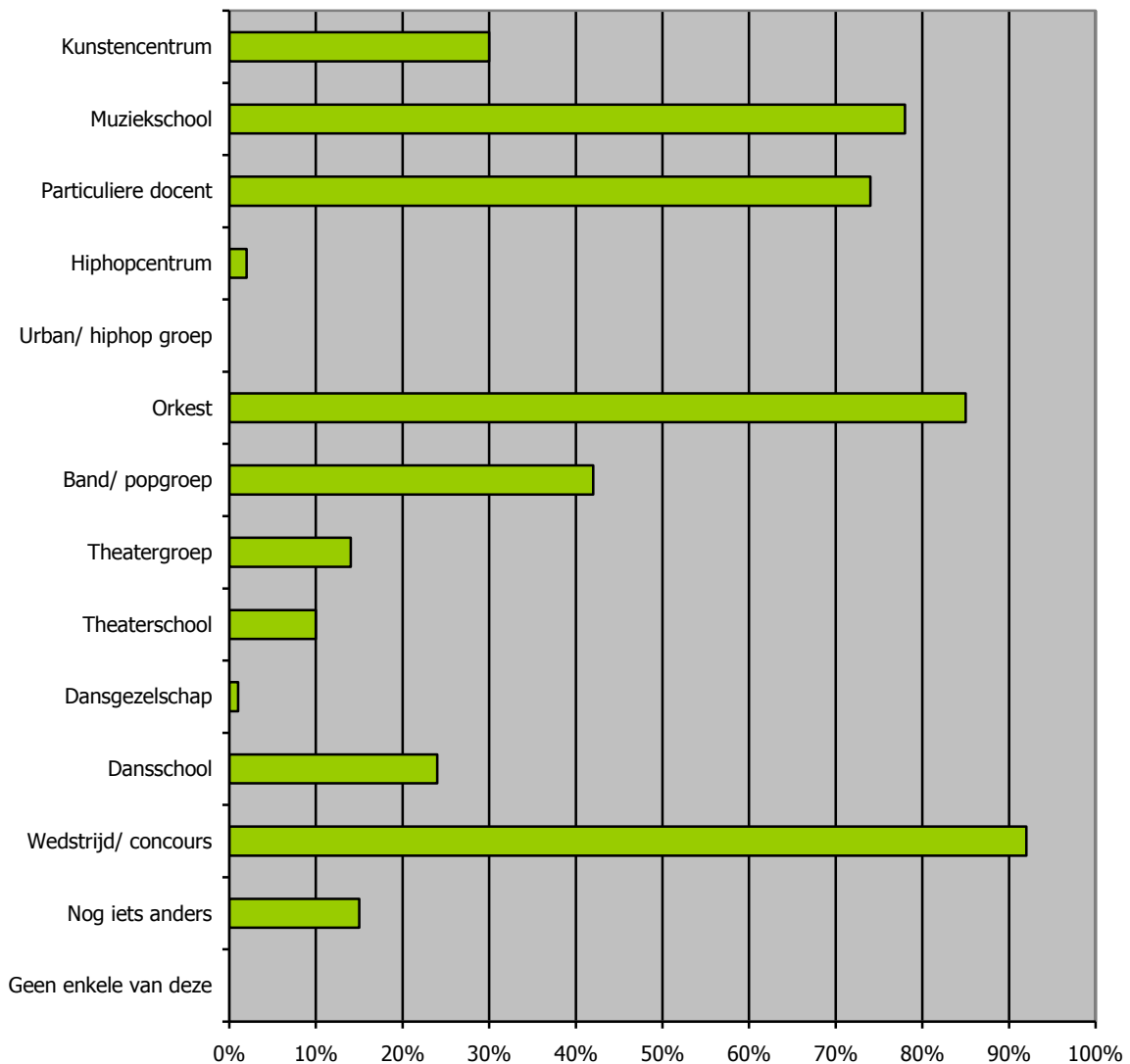

“Toen ik zeven was had ik mijn eerste concours, Nationaal Concours Jong Muziek Talent. Dat was heel spannend. Ik weet er niet meer zoveel van. Vervolgens, toen ik negen was, heb ik meegedaan aan het Steinway Pianoconcours. Toen werd ik eerste in mijn categorie. Wat heel leuk was; toen mocht ik naar het internationale Steinway Festival in Hamburg. Later dat jaar heb ik ook meegedaan aan het Prinses Christina Concours.”

deelnemer Prinses Christina Concours in een interview

In de discipline klassieke muziek heeft 92% wel eens aan een wedstrijd of concours deelgenomen, 85% heeft al eens eerder in een orkest gespeeld. 78% heeft lessen aan een muziekschool gevolgd. Particuliere docenten spelen in de klassieke muziek een zeer belangrijke rol; 74% van de deelnemers heeft (ook) een particuliere docent gehad (B5.2).

Grafiek B5.2: Ben je wel eens deelnemer geweest bij ....? 2014, deelnemers discipline klassieke muziek

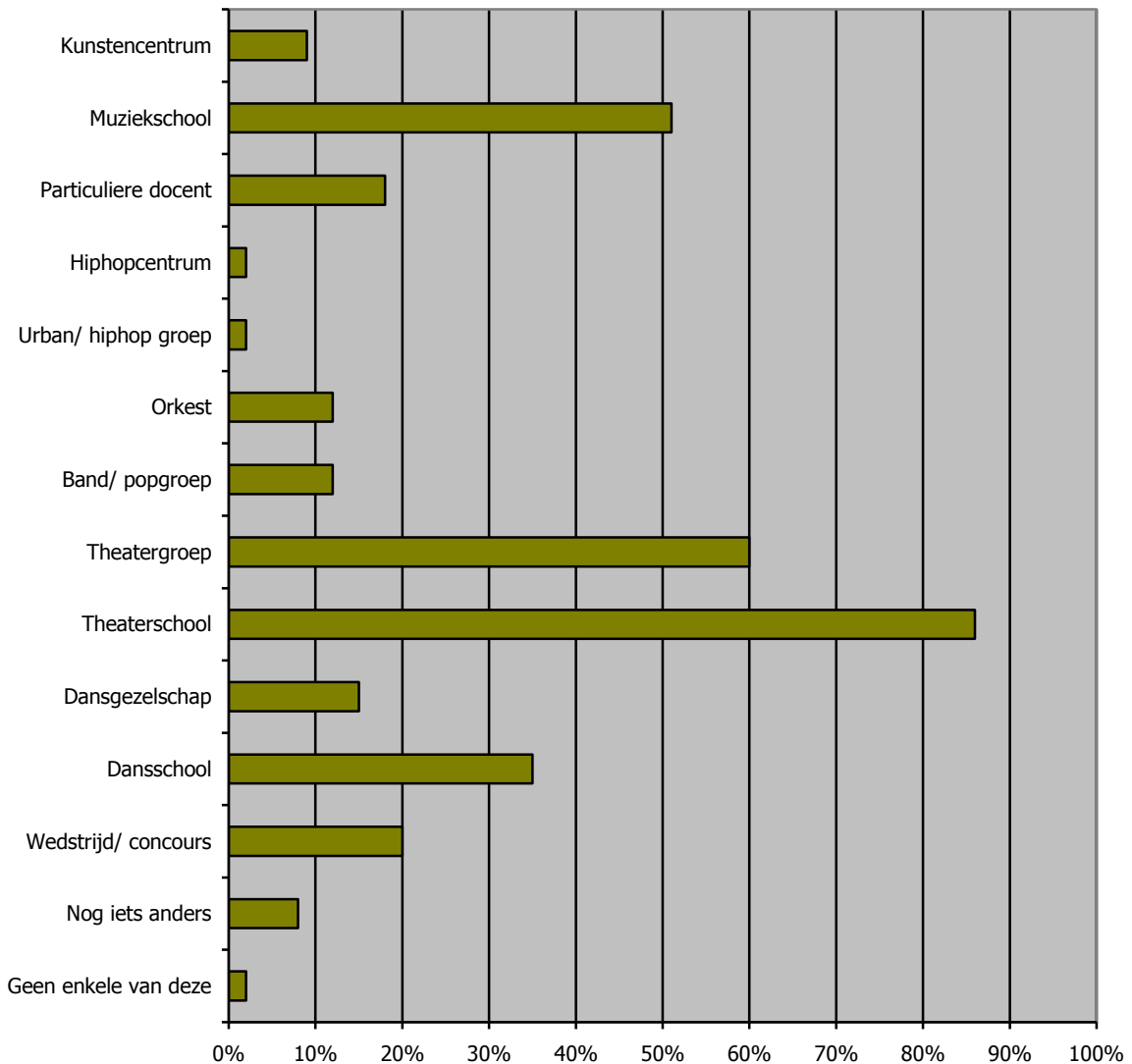

Gevraagd welke van deze groepen/ instellingen het belangrijkste waren voor de ontwikkeling van de eigen talenten, worden in de discipline klassiek muziek vooral genoemd (in deze volgorde):

1. Orkest (door 74% genoemd)
2. Particuliere docent (58%)
3. Wedstrijd/ concours (47%)
4. Muziekschool (46%).

In de discipline theater is 86% deelnemer (geweest) bij een theaterschool. Opvallend is dat 51% aangeeft deelnemer te zijn geweest van een muziekschool. Particuliere docenten spelen nauwelijks een rol in de discipline theater (B5.3).

Grafiek B5.3: Ben je wel eens deelnemer geweest bij ....? 2014, deelnemers discipline theater

Gevraagd welke van deze groepen/ instellingen het belangrijkste waren voor de ontwikkeling van de eigen talenten, worden in de discipline theater vooral genoemd (in deze volgorde):

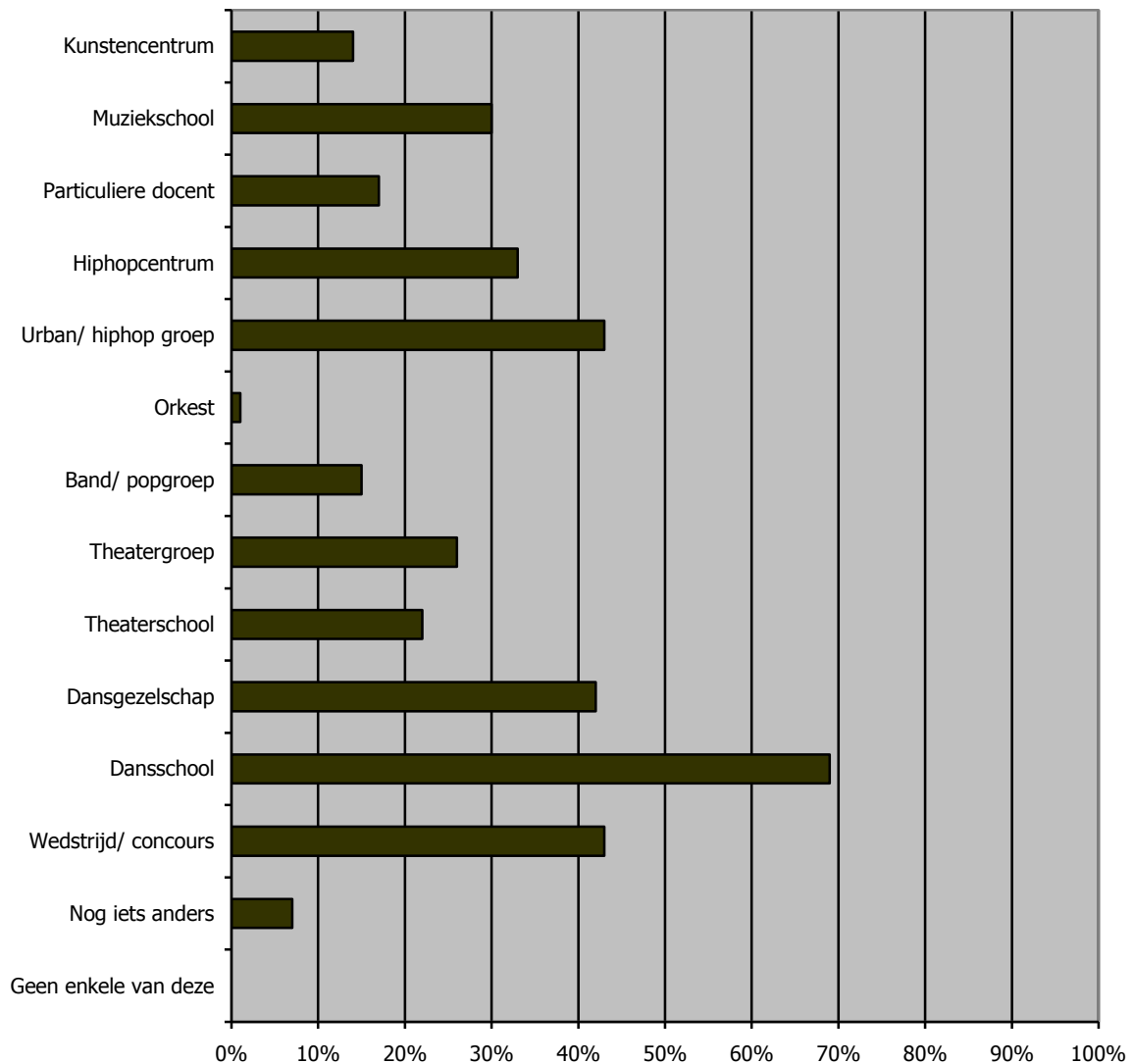
1. Theaterschool (door 80% genoemd)
2. Theatergroep (41%)
3. Dansschool (13%)

“Toen ik zes was heeft mijn oma mij aangemeld voor kunstencentrum De Werkschuit, een instelling voor cultuureducatie. Daar deden we kleine, zelfbedachte toneelstukjes.” (deelnemer Jeugdtheaterschool Zuid-Holland in een interview)

In de discipline urban is 68% deelnemer (geweest) bij een dansschool en 33% bij een hiphopcentrum. Ook heeft 30% lessen gevolgd bij een muziekschool (B5.4).

Grafiek B5.4: Ben je wel eens deelnemer geweest bij.....? 2014, deelnemers discipline urban

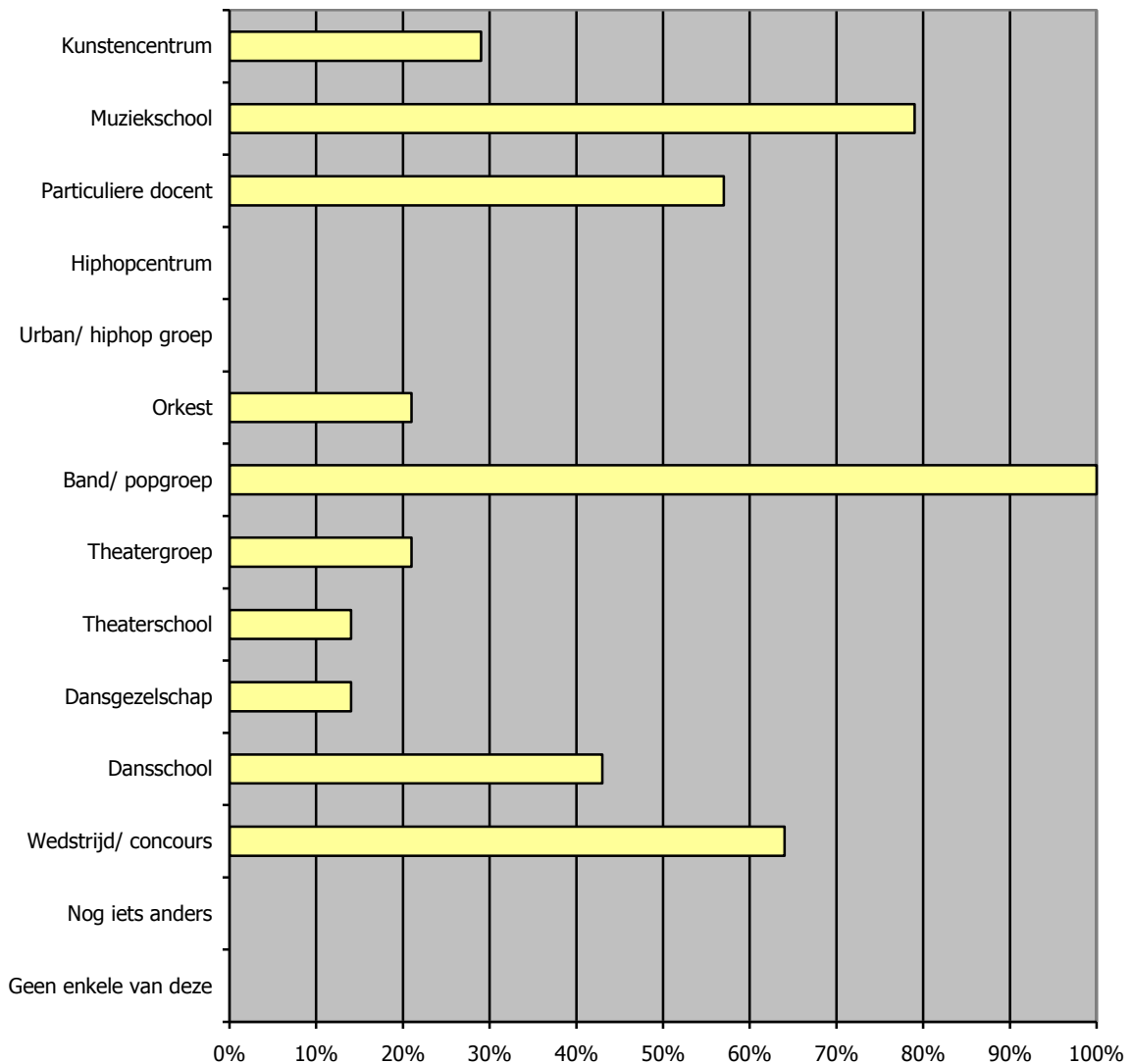

In de discipline urban is het minder eenduidige wat de belangrijkste groepen/ instellingen waren voor de ontwikkeling van de eigen talenten:

1. Dansschool (38%)
2. Theatergroep (26%)
3. Theaterschool (26%)
4. Dansgezelschap (19%)
5. Hiphopcentrum (19%)
6. Hiphop groep (19%).

In de discipline popmuziek speelt iedereen in een band/ popgroep (N=14). Zowel muziekscholen als particuliere docenten zijn voor de jonge talenten in de popmuziek belangrijk (B5.5).

Grafiek B5.5: Ben je wel eens deelnemer geweest bij....? 2014, deelnemers discipline popmuziek

Het belangrijkste waren voor de ontwikkeling van de eigen talenten:

1. Band/ popgroep (86%)
2. Particuliere docent (36%)
3. Muziekschool (36%)
4. Wedstrijd/ concours (21%).

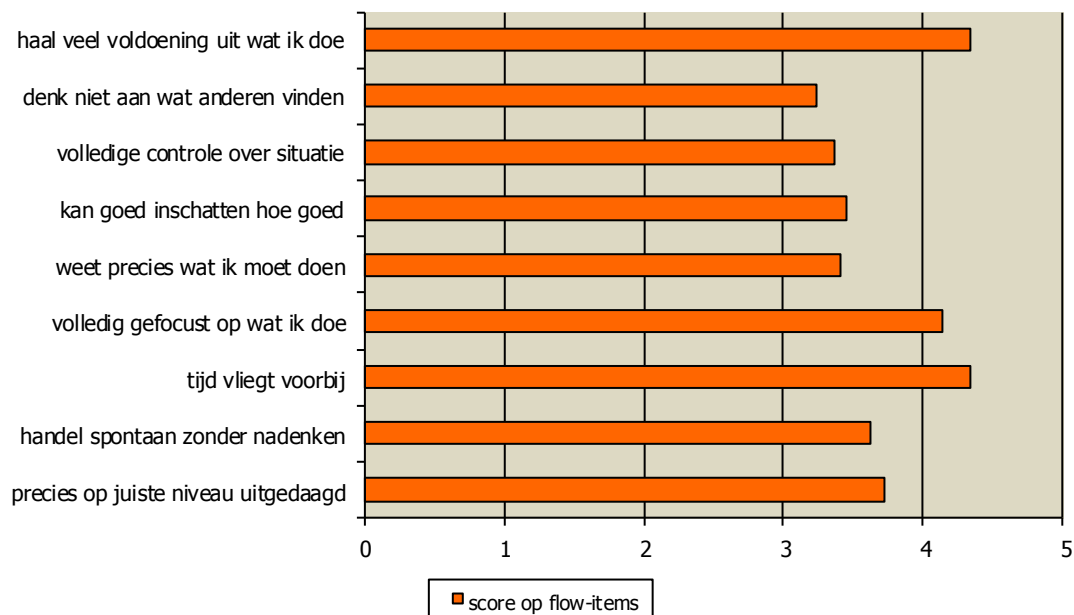
“Ik moest voortijdig afhaken in de tv-competitie De beste singer/songwriter van Nederland, maar won in 2013 wel De Grote Prijs van Nederland binnen diezelfde categorie. Ook deed ik mee aan de Popronde.”

deelnemer Grote Prijs van Nederland in een interview

B.6 Flow ervaringen tijdens talentontwikkeling

Bij de tweede peiling is zowel aan de deelnemers van 2013 (zie paragraaf A6) als aan de nieuwe deelnemers een negental stellingen over ervaren flow voorgelegd. In deze paragraaf wordt de flow ervaring van de nieuwe deelnemers geanalyseerd en uitgesplitst naar sekse, leeftijd, opleiding, kunstdiscipline en tijdsbesteding.

Grafiek B6.1: flow ervaring, 2014

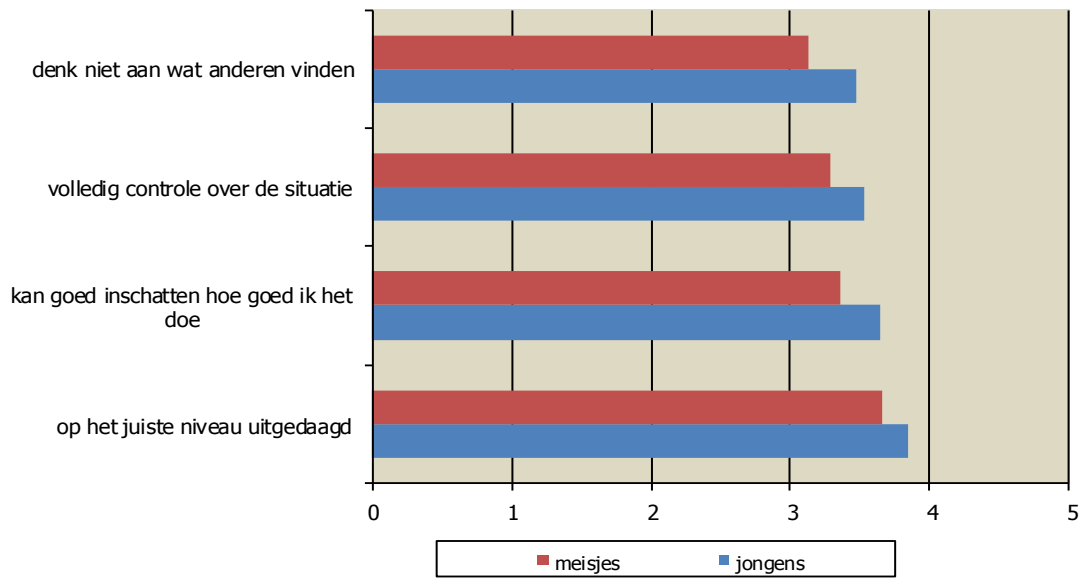

De scores op de flow-items lijken sterk op die van de groep die ook in 2013 deelnam aan het onderzoek. Nu liggen de scores iets hoger, met opnieuw uitschieters voor mate van voldoening, focus en tijdsbesef.

“Ik werd benaderd voor een singer/songwriter project van Stilte van de Storm. Toen zat ik juist te twijfelen over waar ik moest beginnen als singer/songwriter, ik kende nog niemand, niemand weet dat ik wil optreden, en opeens kwam dat project op me af. Dat was een soort opening naar dat wereldje. Toen kreeg ik ook veel zangbegeleiding en kon ik vaker optreden. Toen ging het echt lopen en kwam ik ook goed in een flow.”
deelnemer Popsport in een interview

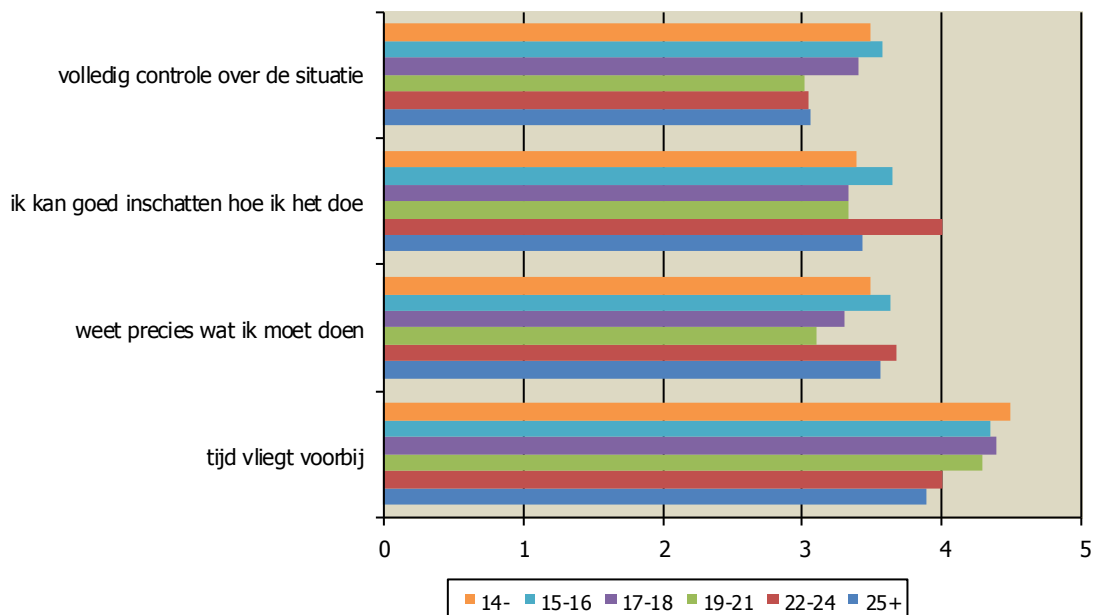
Uitsplitsing naar sekse levert vier significante verschillen op. Deze zijn te zien in Grafiek B6.2

Grafiek B6.2: Flow ervaring uitgesplitst naar sekse, 2014

Jongens scoren op al deze items hoger dan meisjes. Zij rapporteren daarmee een groter gevoel van controle en een beter inschatting van hun eigen kunnen, wat in hun beleving ook beter aansluit op de geboden uitdaging. Daarnaast maken ze zich minder druk om de mening van anderen.

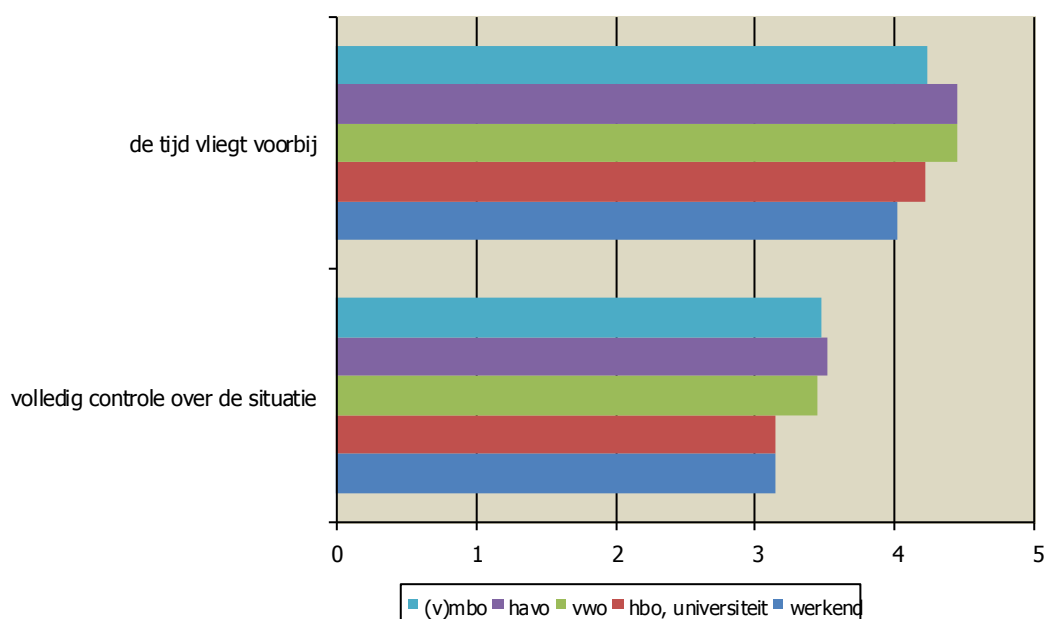
Grafiek B6.3: Flow ervaring uitgesplitst naar leeftijd, 2014

Leeftijd hangt negatief samen met de ervaring dat de tijd vliegt en, opvallen, dat men volledige controle over de situatie heeft. Zowel de oudste als de jongste groepen rapporteren vaak precies te weten wat ze moeten doen. De groep 22-24 jarigen heeft het vaakst het gevoel precies te weten wat ze op elk moment moeten doen.

Verschillen naar opleidingsniveau of werksituatie zijn voor slechts twee stellingen significant. Zowel op 'de tijd vliegt dan voorbij' als op 'ik heb volledig controle over de situatie' scoren de werkenden en hoogst opgeleiden het laagst. Zij ervaren minder controle en, vermoedelijk mede daardoor, ook minder verlies van tijdsbesef.

Grafiek B6.4: Flow ervaring uitgesplitst naar opleiding/ werk, 2014

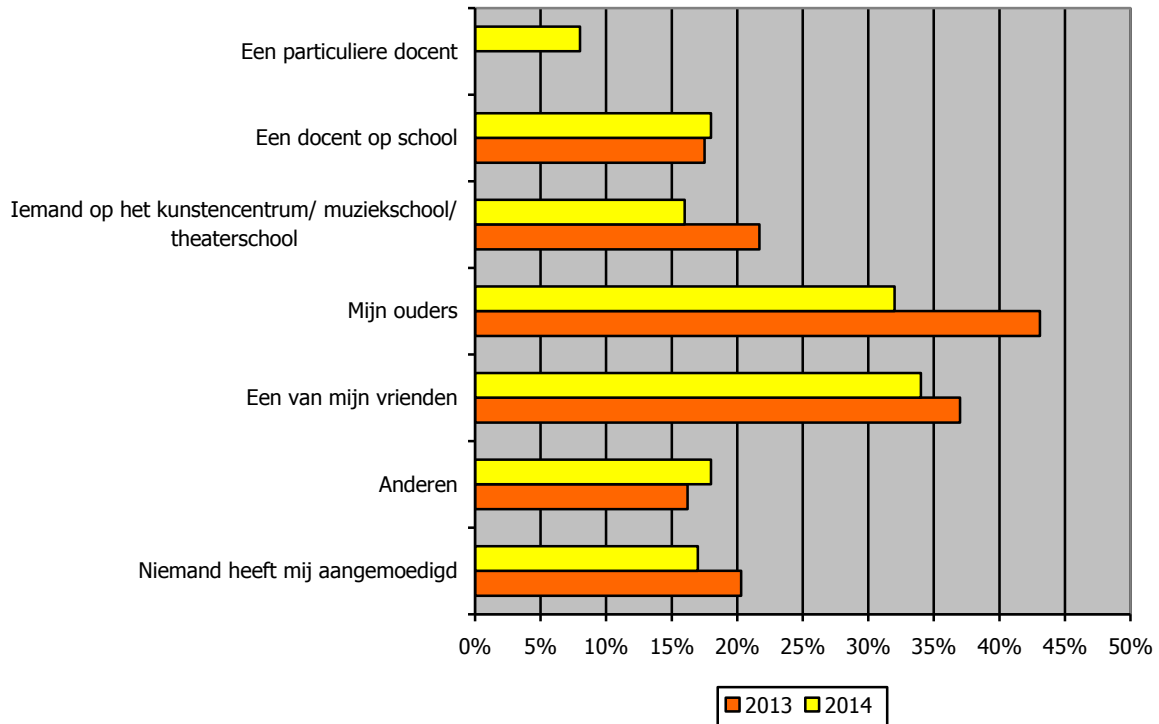

Uitgesplitst naar disciplines treffen we op drie stellingen verschillen aan. Op al deze stellingen vonden we ook verschillen voor de groep die zowel in 2013 als in 2014 meedeed aan het onderzoek. De verschillen liggen in dezelfde lijn. Klassieke muzikanten rapporteren minder spontaniteit en verlies van tijdsbesef maar meer uitdaging op het juiste niveau. Het zijn ook opnieuw de theatertalenten die, dit keer samen met de popmuzikanten in plaats van de deelnemers aan de Kunstbende, het vaakst rapporteren dat de tijd voorbij vliegt en dat ze spontaan handelen. Net als bij de eerdere lichte deelnemers uit 2013, varieert de looptijd van het project alleen met de stelling dat men precies op het juiste niveau wordt uitgedaagd, waarop deelnemers aan langlopende projecten weer wat hoger scoren (3,87 vs. 3,52).

B.7 De motivatie

Ook bij de groep nieuwe deelnemers zijn het vooral de ouders en vrienden die de jonge talenten hebben aangemoedigd om te gaan deelnemen aan het (TOM-)project (grafiek B7.1).

Grafiek B7.1: Wie hebben jou aangemoedigd om te gaan deelnemen? 2013 en 2014 vergeleken

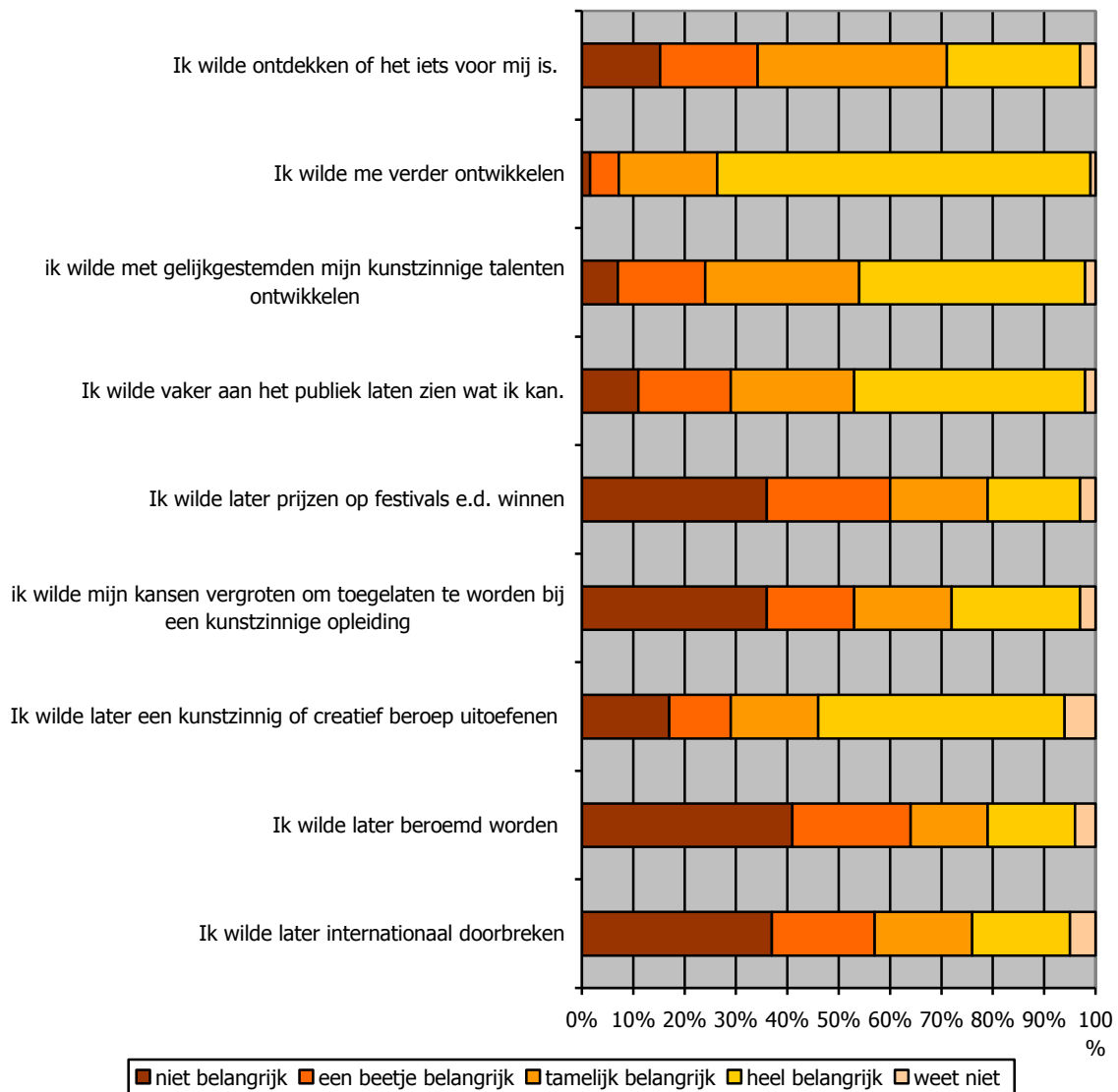

Bij 'anders' worden vooral andere familieleden genoemd, of regisseur, presentator e.d.

"Ik ben op mijn vijfde begonnen met piano spelen, dus ik speel nu al elf jaar eigenlijk. Mijn vader die was hoofdvakdocent in China, compositie. Hij speelde ook piano en gaf ook les. Toen was het zo van: ja, dat is een heel leuk instrument. Ik ben toen begonnen met pianoles; gewoon om te proberen." deelnemer Prinses Christina Concours in een interview

De belangrijkste motieven om aan het project deel te nemen zijn ook in 2014 'ik wilde me verder ontwikkelen' en 'ik wilde met gelijkgestemden mijn kunstzinnige talenten ontwikkelen'. Voor 44% van de deelnemers is het (tamelijk of heel) belangrijk dat zij door deelname aan het project hun kansen vergroten om toegelaten te worden tot een kunstzinnige opleiding.

Grafiek B7.2: Scores op motieven om aan het project mee te doen, 2014

“Bij het JON gaat het niet alleen om het spelen, het gaat ook om de gezelligheid. Het zijn allemaal sociale contacten, het zijn allemaal muzikanten. Als je dan 14 bent en iedereen begrijpt daar waarom je de hele dag studeert, dat is leuk want op school begrijpt niemand dat. ‘Weer viool spelen, kun je dat nou nog niet?’, weet je wel. Ja, in zo’n muziekwereldje begrijp je elkaar en dat is leuk.”
deelnemer Jeugdorkest Nederland in een interview

Het motief om door deelname de kansen te vergroten om toegelaten te worden tot een kunstzinnige opleiding speelt het meest bij theater (60% vindt dit een –tamelijk of heel – belangrijk motief), gevolgd door urban (42%) en klassieke muziek (39%). Bij popmuziek speelt het motief het minst (maar nog altijd 28%).

De motieven verschillen opvallend tussen lang- en kortlopende projecten. Tabel B7.1 duidt op een heldere tweedeling in de beweegredenen:

Tabel B7.1: Welke motieven passen beter bij kort- versus langlopende projecten? 2014

Belangrijker voor langlopend	Belangrijker voor kortlopend
Ontdekken of het iets voor mij is	Vaker aan het publiek laten zien wat ik kan
Me verder ontwikkelen	Later prijzen op festivals e.d. winnen
Met gelijkgestemden mijn kunstzinnige talenten ontwikkelen	Later beroemd worden
Mijn kansen vergroten om toegelaten te worden bij een kunstzinnige opleiding	

Deelnemers aan langlopende projecten nemen veelal deel om zichzelf te ontwikkelen met als doel toelating tot een opleiding waar ze zich vervolgens nog verder kunnen bekwamen. Deelnemers aan kortlopende projecten hebben significant vaker de wens om zich aan anderen te tonen c.q. door anderen te laten bewonderen. Hun motieven liggen daarmee meer op het vlak van de beloning die het benutten van een talent kan opleveren, terwijl degenen die aan langlopende projecten deelnemen meer op het talentontwikkelingsproces zelf gericht zijn.

“Bij DOX werd ik gestimuleerd om te auditeren bij Toneelacademie Maastricht. Het was bij DOX onmiddellijk klaar met de vrijblijvendheid. Ik kreeg zeker in het begin veel kritiek te verduren. Het accent bij DOX lag veel meer op method acting, een goede tekstbehandeling, en een professionele mentaliteit. Geen giechelende onderonsjes meer in de klas, altijd zorgen dat je je spullen op tijd hebt klaargezet, et cetera. De discipline die ik kweekte bij DOX komt me tegenwoordig goed van pas in Maastricht.”

deelnemer DOX in een interview

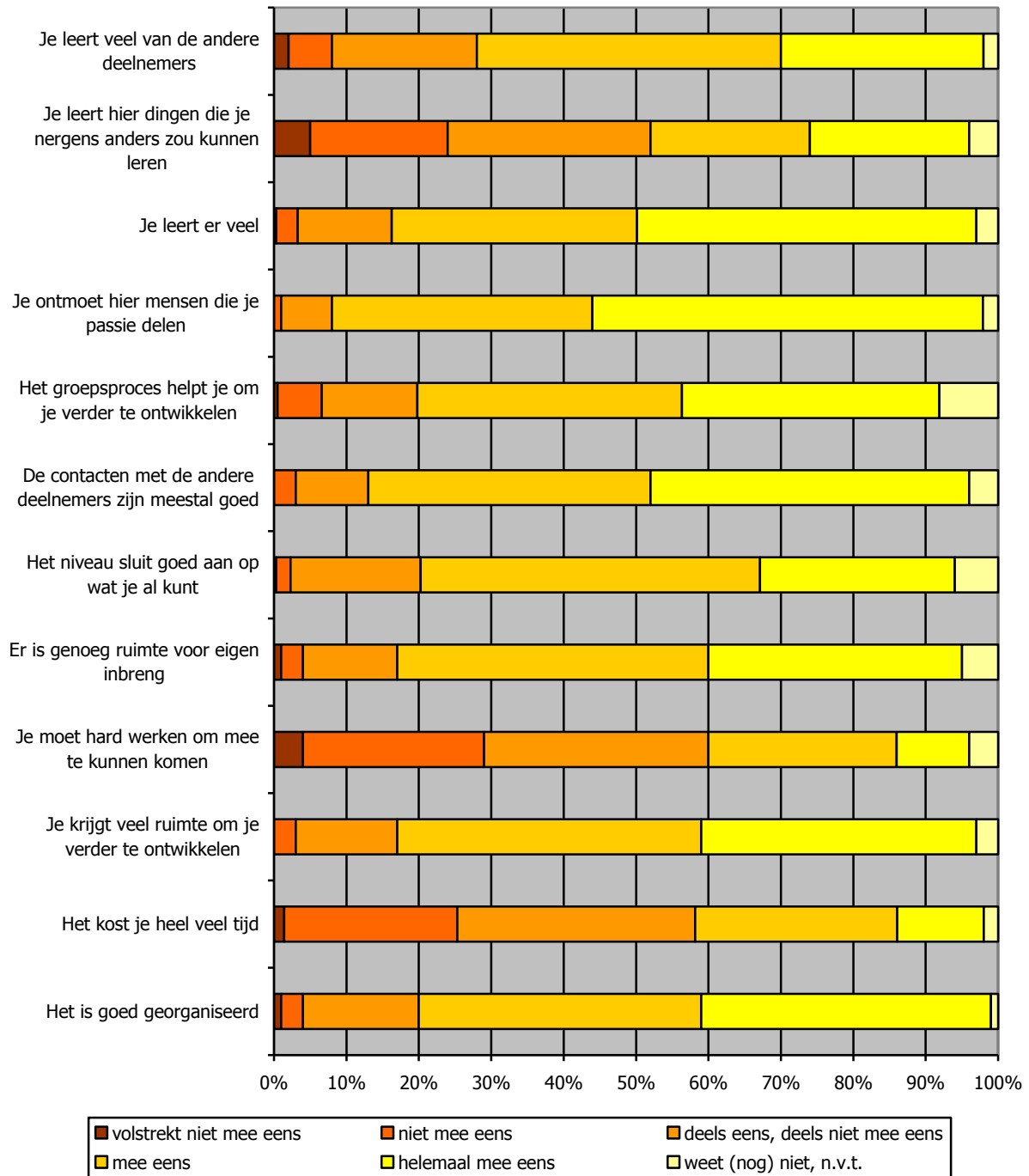
Kijken we naar het onderwijs dat de deelnemers momenteel volgen, dan blijkt 57% van de vmbo-leerlingen, 64% van de havo-leerlingen en 41% van de vwo-leerlingen het een (tamelijk) belangrijke reden te vinden om door deelname aan het project de kansen te vergroten om toegelaten te worden bij een kunstzinnige opleiding.

B.8 Ervaringen met het project

De deelnemers kregen een aantal stellingen voorgelegd over het (TOM-)project/ programma waaraan zij deelnemen. Uit de scores blijkt dat zij in de projecten mensen ontmoeten die hun passie delen, dat zij er veel leren en dat de contacten met de andere deelnemers meestal goed zijn. Het laagst wordt ook dit maal gescoord op de stellingen 'Je moet hard werken om mee te kunnen komen' en 'Het kost je heel veel tijd'.

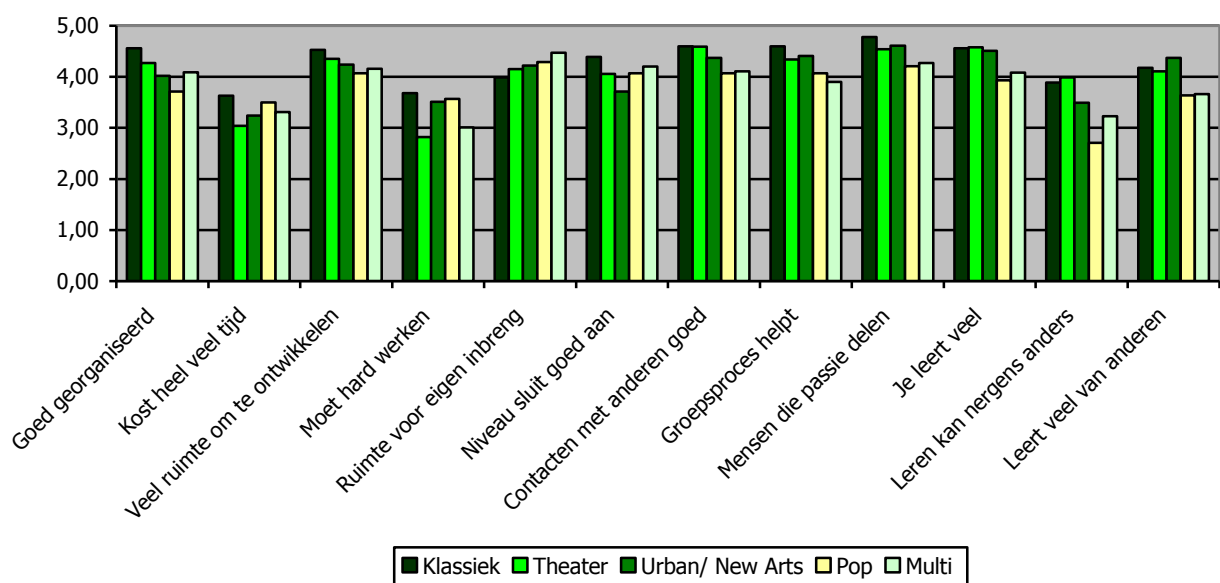
Grafiek B8.1: Mate waarin respondenten het eens zijn met stellingen over het project, 2014

Meeuw was en is echt een broedplaats voor jongeren die iets met theater hebben, hier kunnen we alles doen en laten wat we willen en ons verder ontwikkelen.”
deelnemer Meeuw in een interview

De ervaringen met het project vertonen op alle onderdelen verschillen tussen de disciplines. Net als in de rapportage over de meting van 2013 zijn de klassieke muzikanten over het algemeen het meest tevreden. De theaterleerlingen hebben het minst tijd en moeite geïnvesteerd, terwijl de popmuzikanten het vaakst vinden dat ze het geleerde ook elders hadden kunnen opdoen.

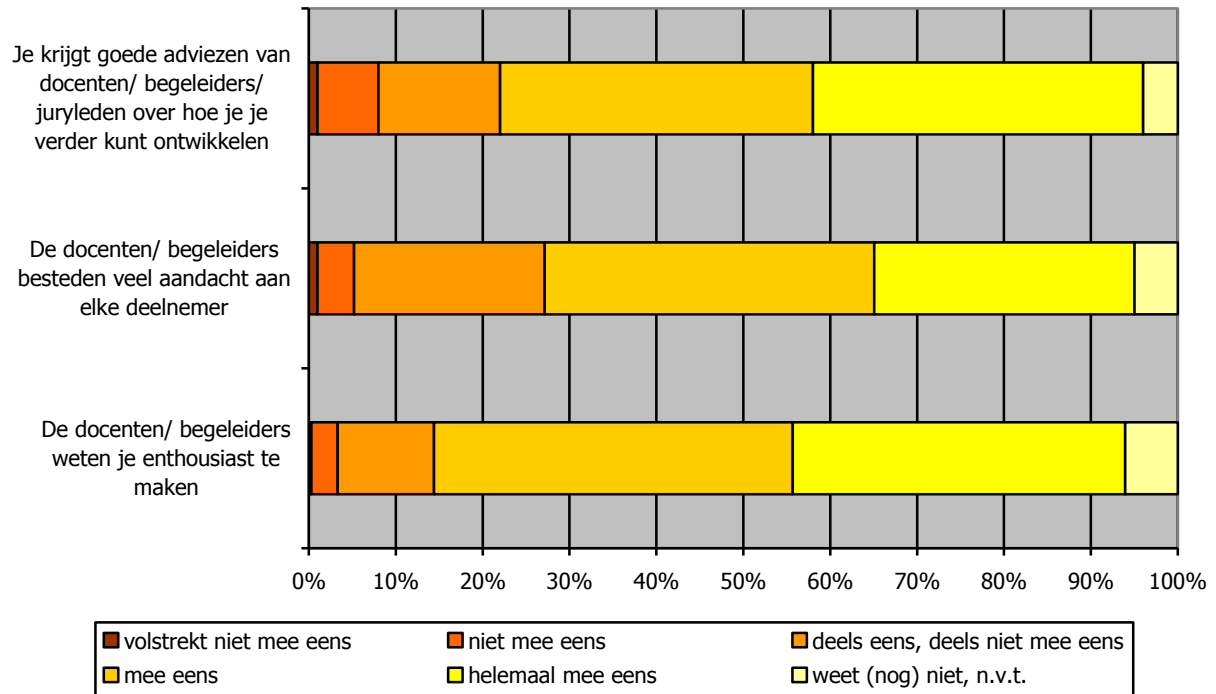
Grafiek B8.2: Ervaringen met het project opgesplitst naar discipline, 2014

Deelnemers aan langlopende projecten zijn het met bijna alle stellingen meer eens dan deelnemers aan kortlopende projecten. Ze verschillen niet op de stellingen dat het heel veel tijd kost en dat het niveau goed aansluit bij wat je al kunt. De enige stelling waar degenen die een kortlopend project doen hoger op scores betreft de ruimte voor eigen inbreng.

De deelnemers zijn net als vorig jaar over het algemeen tevreden over de adviezen van docenten/ begeleiders/ juryleden over hoe zij zich verder kunnen ontwikkelen. Ook vinden ze in grote meerderheid dat docenten/ begeleiders hen enthousiast weten te maken (grafiek B8.2).

Grafiek B8.2: Mate waarin respondenten het eens zijn met stellingen over de begeleiding 2014

“Ik denk dat ik alleen maar geluk heb gehad met de docenten die ik heb gehad. De docent die ik had bij de plaatselijke harmonie was zó goed. Ik mis die man echt. Hij heeft me superveel geleerd over saxofoon spelen, maar ook over het muzikantenleven en dat is heel fijn. Hij heeft mij goed ondersteund.”

deelnemer Nederlands Jeugdorkest in een interview

Op de stelling over het enthousiasme van de begeleiding scoren de popmuzikanten en deelnemers aan de Kunstbende lager (beide plm. 4,15) dan de groepen klassiek, theater en urban (allen plm. 4.5). De deelnemers aan Kunstbende scoren ook het laagst op het item over het advies van de begeleiders. We zien dit terug in de verschillen tussen langlopende en kortlopende projecten. Begeleiders van kortlopende projecten worden minder vaak als waardevolle adviseurs of als enthousiasmerend gezien.

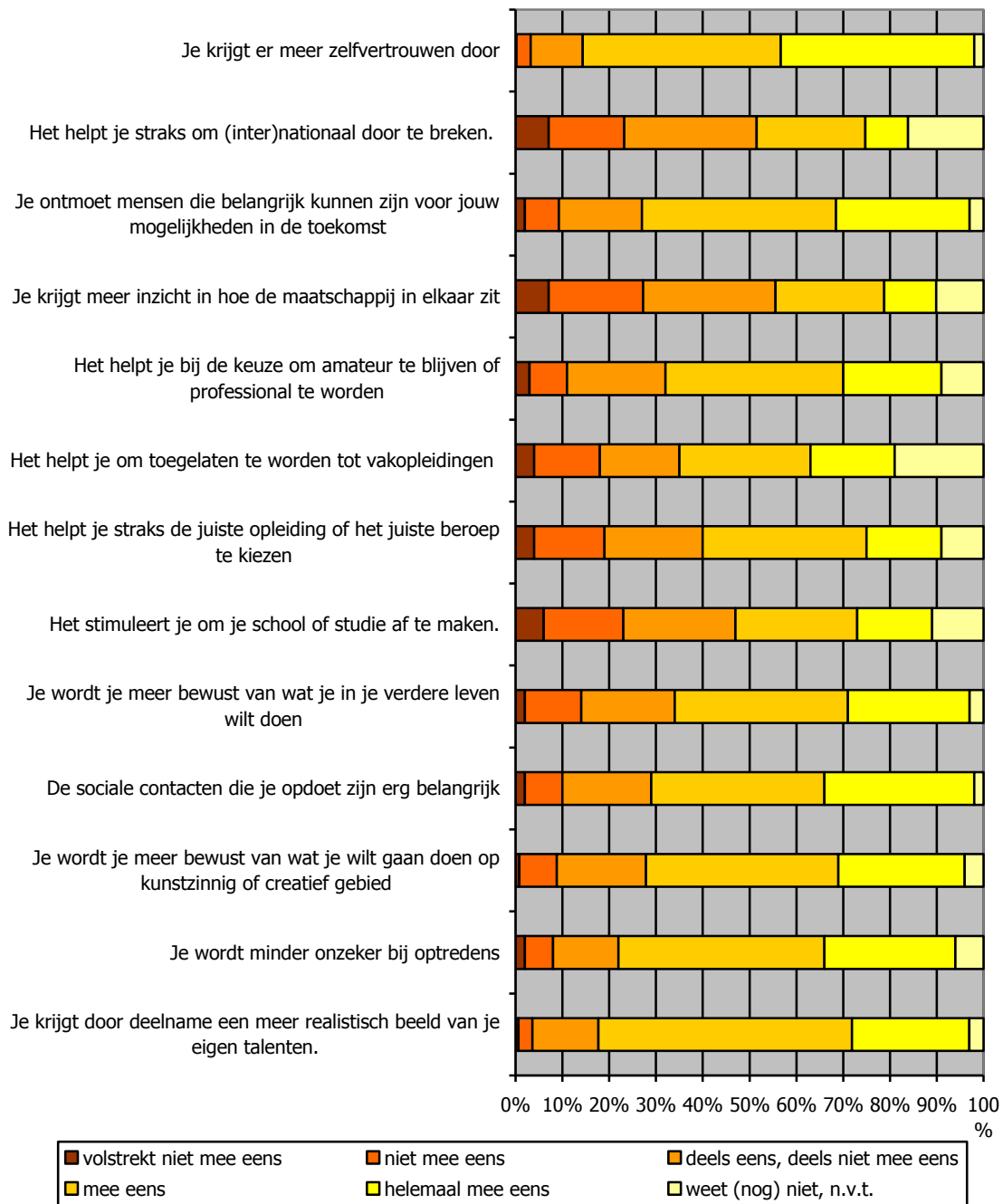
“Volgend jaar ga ik de productiegroep doen. Tijdens de productiegroep ga ik auditie doen bij toneelscholen en hoop ik dat ik word aangenomen.”

deelnemer De Noorderlingen in een interview

B.9 Effecten van het project

Voor wat de effecten van het (TOM-)project betreft, denken de meeste deelnemers net als in 2013 dat zij er meer zelfvertrouwen door krijgen, een realistischer beeld krijgen van hun eigen talenten en dat de deelname helpt bij de keuze om amateur te blijven of professional te worden. Ook zijn de sociale contacten die zij in het project opdoen belangrijk (grafiek B 9.1).

Grafiek B9.1: Mate waarin respondenten het eens zijn met stellingen over de effecten, 2014

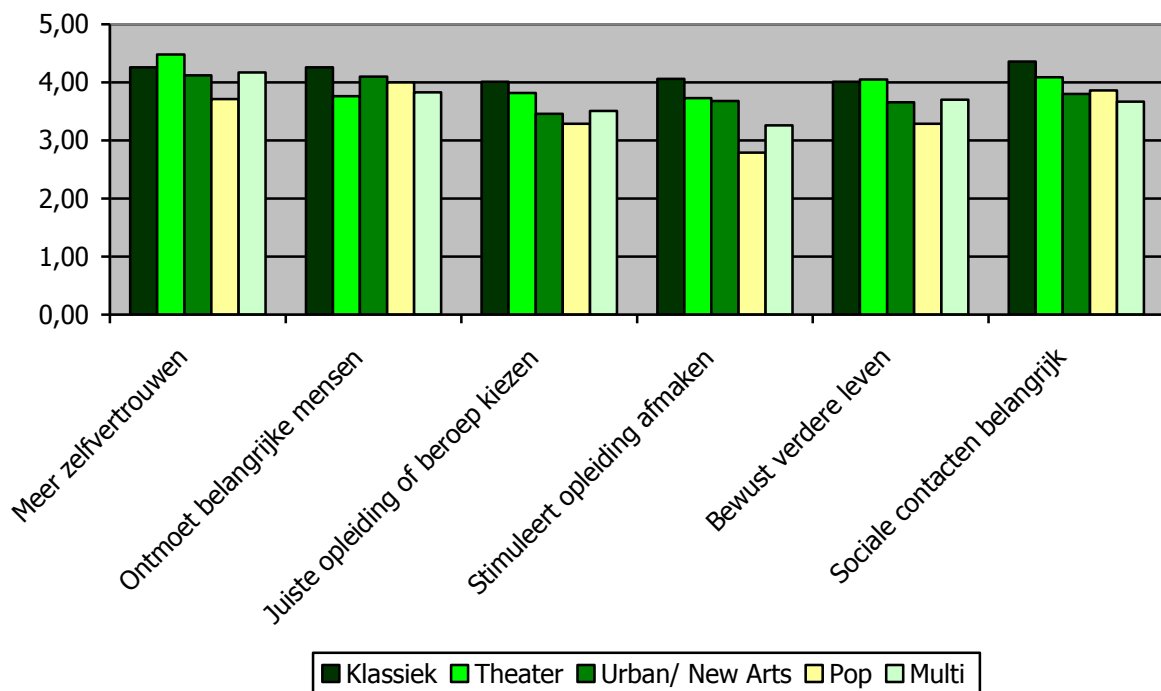

“Bij Popsport heb ik een plan gemaakt. Dit moest van Popsport omdat je nou eenmaal niet alles tegelijk kan doen en ik normaal niet zo goed ben in keuzes maken. Maar nu is er dus een plan. Daar zijn een paar concrete dingen uitgekomen. Er is net afgesproken dat we een video gaan opnemen in Kytopia, met cameraman etc. zodat ik goede beeldmateriaal heb die nu nog mist. Dat ga ik doen van het Popsportproject. Ik ben erg blij dat d.m.v. goede gesprekken met Mathijn (begeleidt mij met Popsport) een passend persoonlijk plan heb waar ik echt iets aan heb. Met de gesprekken krijg ik echt inzicht erbij over mij, mijn muziek en wat ik wil. Dat is erg tof en is handig voor altijd.”
deelnemer Popsport in een interview

Het antwoord op de vraag of deelname helpt om toegelaten te worden tot een vakopleiding is natuurlijk meer relevant voor degenen die reeds een hbo-vakopleiding volgen. Immers, deze respondenten kunnen uit eigen ervaring spreken. 43% van deze hbo-studenten bevestigt dat deelname inderdaad helpt om toegelaten te worden tot een hbo-vakopleiding.

“Het Nederlands Jeugdorkest helpt mij in de aansluiting op de beroepspraktijk. De aansluiting tussen muziekscholen en conservatoria in Nederland is niet optimaal. Ik ken niemand hier van het conservatorium die rechtstreeks van een muziekschool komt.”
deelnemer Nederlands Jeugdorkest in een interview

Grafiek B9.2: Mate waarin respondenten het eens zijn met stellingen over effecten per discipline, 2014

Grafiek B9.2 laat zien dat er voor vier stellingen verschillen tussen de disciplines zijn. De klassieke musici ervaren de positieve effecten van deelname aan de projecten het sterkst, terwijl de popmusici vaak relatief laag scoren.

Het is niet verwonderlijk dat de meeste effecten het sterkst ervaren worden door deelnemers aan langlopende projecten. Zij scoren op alle stellingen significant hoger, met uitzondering van het krijgen van een meer realistisch beeld van je eigen talenten, afnemende onzekerheid bij optredens, groter bewustzijn van wat men wil gaan doen op kunstzinnig gebied, het ontmoeten van belangrijke mensen en het vergroten van de kans om (inter)nationaal door te breken. Op deze vijf stellingen zijn de verschillen niet significant.

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST DEELNEMERS 2013, PEILING 2

1. Volgens onze gegevens doe jij mee of heb je meegedaan aan een van de onderstaande projecten of programma's. Welke is of was dat?

- De Grote Prijs van Nederland
- Don't Hit Mama
- DOX
- Epitome Entertainment
- Jeugd Orkest Nederland
- Kunstbende NJO
- Popsport
- Prinses Christina Concours
- Het Ricciotti Ensemble
- Solid Ground
- Stichting Spin Off
- Vocaal Talent Nederland
- Jeugdtheaterhuis Zuid Holland
- NiznO
- De Noorderlingen
- Meeuw Theaterschool
- anders, nl.....

2. Zit je op school of studeer je fulltime?

- ja
- nee

3. Wat voor onderwijs volg je?

- speciaal voortgezet onderwijs
- vmbo
- havo
- vwo/ gymnasium
- ander onderwijs, namelijk ....
- praktijkonderwijs
- middelbaar beroepsonderwijs (mbo, ROC)
- hoger beroepsonderwijs
- universiteit

Bij havo en vwo: Heb je al een profiel gekozen?

- ja
- nee

Bij ja: Welk profiel?

- Natuur en techniek
- Natuur en gezondheid
- Economie en maatschappij
- Cultuur en maatschappij

Bij vmbo: Heb je al een leerweg gekozen?

- ja
- nee

Bij ja: Welke leerweg?

- Basisberoepsgerichte leerweg (BB)
- Kaderberoepsgerichte leerweg (KB)
- Gemengde leerweg (GL)
- Theoretische leerweg (TL)

Bij mbo: Wat voor opleiding doe je?

- een kunstzinnige of creatieve opleiding, namelijk .....
- een andere opleiding, namelijk .....

Bij hbo: Wat voor opleiding doe je?

- conservatorium
- toneelacademie
- dansacademie
- kunstacademie
- een andere opleiding, namelijk .....

Bij conservatorium:

- bachelor opleiding
- masteropleiding
- vooropleiding conservatorium
- jong talent klas

Bij universiteit: Wat voor studie volg je?

- een opleiding op het gebied van kunst en cultuur, namelijk .....
- een andere opleiding, namelijk .....

4. Weet je al of je na je huidige school of studie (nog) een volgende opleiding gaat doen?

- ja
- nee, dat weet ik (nog) niet
- ik ga hierna geen voltijds onderwijs meer volgen
- ik werk al

Bij ja: Is dat een opleiding op kunstzinnig gebied (dus: muziek, dans, theater e.d.)?

- ja, een opleiding op het gebied van kunst en cultuur
- nee, een andere opleiding
- weet ik (nog) niet

Bij ja: Wat is het niveau van deze opleiding?

- mbo
- hbo
- post-hbo
- universitair
- postuniversitair
- anders, namelijk
- weet ik (nog) niet

5. Heb je al een idee wat je later wilt worden?

- ja, zeker
- ja, wel zo'n beetje
- nee, geen idee

Bij ja: Is dat iets op kunstzinnig gebied of iets anders?

- iets op kunstzinnig gebied
- iets anders, namelijk .....

Bij iets anders: Wil je je in je vrije tijd wel op kunstzinnig gebied blijven ontwikkelen?

- Ja, zeker
- Dat weet ik nog niet
- Nee

6. Wat is de beste omschrijving van je huidige situatie?

- Werk in loondienst/ dienstverband
- Zelfstandige/ freelancer/ zzp'er
- Een combinatie van loondienst en freelance werk
- Werkzoekend
- Een combinatie van werk-werkzoekend

Anders, nl.....

Bij eerste drie antwoordcategorieën: Heb je werk in de kunstzinnige of creatieve sector?

Ja

Deels

Nee

Bij ja en deels: Wat voor werk is dat? (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

Scheppend/ uitvoerend kunstenaar/ vormgever/ ontwerper

Docent aan regulier onderwijs, muziekschool/ creativiteitscentrum, privéonderwijs

Beleidsmatig/ management/ organisatorisch medewerker

Anders, nl.

Bij werkzoekend en combinatie werk-werkzoekend: Zoek je werk in de kunstzinnige of creatieve sector?

Ja, liefst wel

Maakt me niet uit

Nee

Bij ja: Wat voor werk zoek je? (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

Scheppend/ uitvoerend kunstenaar/ vormgever/ ontwerper

Docent aan regulier onderwijs, muziekschool/ creativiteitscentrum, privéonderwijs

Beleidsmatig/ management/ organisatorisch medewerker

Anders, nl. ....

7. Wat heb je de afgelopen twaalf maanden (of een deel daarvan) gedaan om je kunstzinnige talenten te ontwikkelen? Het gaat hier dus niet om het bijwonen van concerten, naar de film of naar een tentoonstelling, maar om dingen waar je actief mee bezig bent: je mag meerdere antwoorden aanklikken.

een instrument bespelen

zingen, rappen

toneelspelen (theater en performance)

dansen (ballet, moderne dans, streetdance, breakdance e.d.)

cabaret, stand-up comedy

schilderen, tekenen, grafisch zonder computer

beeldhouwen, boetseren, potten bakken sieraden maken e.d.

film maken, videokunst, grafisch ontwerp met de computer, fotografie

schrijven (gedichten, verhalen, rapteksten, weblogs schrijven e.d.)

anders, namelijk .....

8. Hoeveel uur per week besteed je gemiddeld aan deze activiteiten?

0 – 2 uur per week

3 – 5 uur

6 – 10 uur per week

11 – 15 uur per week

16 – 20 uur per week

21 – 25 uur per week

26 – 30 uur per week

meer dan 30 uur per week

9. Hoeveel jaar ben je hier al mee bezig?

.. jaar

De volgende vraag gaat over ....¹⁵

10. In welk jaar ben je gestart of wanneer heb je deelgenomen?

....

11. Ben je weleens deelnemer geweest bij (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

- een kunstencentrum
- een muziekschool
- een particuliere docent
- een hiphopcentrum
- een urban/ hiphop groep
- een orkest
- een band/ popgroep
- een theatergroep
- een theaterschool
- een dansgezelschap
- een dansschool
- een wedstrijd/ concours
- nog iets anders, namelijk ...
- geen enkele van deze

Kun je aangeven welke van deze groepen/ instellingen voor jou de belangrijkste waren voor de ontwikkeling van jouw talenten?

12. Gebruik jij internet/ sociale media voor de ontwikkeling van jouw talenten? (je mag meerdere antwoorden aankruisen)

- ja, om mijn talenten te presenteren aan anderen (bijv. via Facebook)
- ja, om mijn talenten verder te oefenen (bijv. instructiefilmpjes, digitale lessen, e.d.)
- ja, om wedstrijdjes of battles aan te gaan
- ja, nog op een andere manier, namelijk .....
- nee, niet voor de ontwikkeling van mijn talenten.

Kun je een voorbeeld geven hoe je dat doet?

---

¹⁵ Hier wordt automatisch het project/ programma van vraag 1 vermeld.

13. Kun je aangeven in welke mate onderstaande ervaringen op jou van toepassing zijn op de momenten dat je bezig bent met je talenten te oefenen?

	helemaal <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	neutraal	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens
Ik word dan precies op het juiste niveau uitgedaagd					
Ik handel dan spontaan zonder na te hoeven denken					
De tijd vliegt dan voorbij					
Ik ben volledig gefocust op wat ik doe					
Ik weet precies wat ik op elk moment moet doen					
Ik kan goed inschatten hoe goed ik het doe					
Ik heb volledig controle over de situatie					
Ik denk dan niet aan wat anderen ervan vinden					
Ik haal dan veel voldoening uit wat ik doe					

14. Kun je aangeven wat je ervaringen tot nu toe zijn (of waren) met .....

Het project/ programma

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
Het is goed georganiseerd						
Het kost je heel veel tijd						
Je krijgt veel ruimte om je verder te ontwikkelen						
Je moet hard werken om mee te kunnen komen						
Er is genoeg ruimte voor eigen inbreng						
Het niveau sluit goed aan op wat je al kunt.						
De contacten met de andere deelnemers zijn meestal goed						
Het groepsproces helpt je om je verder te ontwikkelen						
Je ontmoet hier mensen die je passie delen						
Je leert er veel						
Je leert hier dingen die je nergens anders zou kunnen leren						
Je leert veel van de andere deelnemers						

De begeleiding

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
De docenten/ begeleiders weten je enthousiast te maken						
De docenten/ begeleiders besteden veel aandacht aan elke deelnemer						
Je krijgt goede adviezen van docenten/ begeleiders/ juryleden over hoe je je verder kunt ontwikkelen						

De effecten

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
Je krijgt door deelname een meer realistisch beeld van je eigen talenten.						
Je wordt minder onzeker bij optredens						
Je wordt je meer bewust van wat je wilt gaan doen op kunstzinnig of creatief gebied						
De sociale contacten die je opdoet zijn erg belangrijk						
Je wordt je meer bewust van wat je in je verdere leven wilt doen						
Het stimuleert je om je school of studie af te maken.						
Het helpt je straks de juiste opleiding of het juiste beroep te kiezen						
Het helpt je om toegelaten te worden tot vakopleidingen						
Het helpt je bij de keuze om amateur te blijven of professional te worden						
Je krijgt meer inzicht in hoe de maatschappij in elkaar zit						
Je ontmoet mensen die belangrijk kunnen zijn voor jouw mogelijkheden in de toekomst						
Het helpt je straks om (inter)nationaal door te breken.						
Je krijgt er meer zelfvertrouwen door						

Bedankt voor het invullen. De komende twee jaar vragen we je elk jaar een vragenlijst in te vullen.

BIJLAGE 2: VRAGENLIJST NIEUWE DEELNEMERS, PEILING 2

1. Volgens onze gegevens doe jij mee of heb je meegedaan aan een van de onderstaande projecten of programma's. Welke is of was dat?

- 1 De Grote Prijs van Nederland
- 1 Don't Hit Mama
- 1 DOX
- 1 Epitome Entertainment
- 1 Jeugd Orkest Nederland
- 1 Kunstbende   Bij aanklikken Kunstbende: In welke discipline was dat?
  - 0 Dans
  - 0 Theater
  - 0 Muziek
  - 0 DJ
  - 0 Anders, nl. ....
- 0 NJO
- 1 Popsport
- 1 Prinses Christina Concours
- 1 Het Ricciotti Ensemble
- 1 Solid Ground
- 1 Stichting Spin Off
- 1 Vocaal Talent Nederland
- 1 Jeugdtheaterhuis Zuid Holland
- 1 NiznO
- 1 De Noorderlingen
- 1 Meeuw Theaterschool
- 1 anders, nl.....

2. Ik ben

0 vrouw   0 man

3. In welk jaar ben je geboren?

....

4. Zit je op school of studeer je fulltime?

0 ja   0 nee (door naar vraag 8)

5. Wat voor onderwijs volg je?

0 speciaal voortgezet onderwijs	0 praktijkonderwijs
0 vmbo	0 middelbaar beroepsonderwijs (mbo, ROC)
0 havo	0 hoger beroepsonderwijs
0 vwo/ gymnasium	0 universiteit
0 ander onderwijs, namelijk	

Bij havo en vwo: Heb je al een profiel gekozen?

ja nee

Bij ja: Welk profiel?

Natuur en techniek Economie en maatschappij
 Natuur en gezondheid Cultuur en maatschappij

Bij vmbo: Heb je al een leerweg gekozen?

ja nee

Bij ja: Welke leerweg?

Basisberoepsgerichte leerweg (BB)
 Kaderberoepsgerichte leerweg (KB)
 Gemengde leerweg (GL)
 Theoretische leerweg (TL)

Bij mbo: Wat voor opleiding doe je?

een kunstzinnige of creatieve opleiding, namelijk .....
 een andere opleiding, namelijk .....

Bij hbo: Wat voor opleiding doe je?

conservatorium
 toneelacademie
 dansacademie
 kunstacademie
 een andere opleiding, namelijk .....

Bij conservatorium:

bachelor opleiding
 masteropleiding
 vooropleiding conservatorium
 jong talent klas

Bij universiteit: Wat voor studie volg je?

een opleiding op het gebied van kunst en cultuur, namelijk .....
 een andere opleiding, namelijk .....

6. Weet je al of je na je huidige school of studie (nog) een volgende opleiding gaat doen?

ja
 nee, dat weet ik (nog) niet
 ik ga hierna geen voltijds onderwijs meer volgen
 ik werk al

Bij ja: Is dat een opleiding op kunstzinnig gebied (dus: muziek, dans, theater e.d.)?

ja, een opleiding op het gebied van kunst en cultuur
 nee, een andere opleiding
 weet ik (nog) niet

Bij ja: Wat is het niveau van deze opleiding?

mbo
 hbo
 post-hbo
 universitair
 postuniversitair
 anders, namelijk
 weet ik (nog) niet

7. Heb je al een idee wat je later wilt worden?

- ja, zeker
- ja, wel zo'n beetje
- nee, geen idee

Bij ja: Is dat iets op kunstzinnig gebied of iets anders?

- iets op kunstzinnig gebied
- iets anders, namelijk .....

Bij iets anders: Wil je je in je vrije tijd wel op kunstzinnig gebied blijven ontwikkelen?

- Ja, zeker
- Dat weet ik nog niet
- Nee

8. Wat is de beste omschrijving van je huidige situatie?

- Werk in loondienst/ dienstverband
- Zelfstandige/ freelancer/ zzp'er
- Een combinatie van loondienst en freelance werk
- Werkzoekend
- Een combinatie van werk-werkzoekend
- Anders, nl.....

Bij eerste drie antwoordcategorieën: Heb je werk in de kunstzinnige of creatieve sector?

- Ja
- Deels
- Nee

Bij ja en deels: Wat voor werk is dat? (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

- Scheppend/ uitvoerend kunstenaar/ vormgever/ ontwerper
- Docent aan regulier onderwijs, muziekschool/ creativiteitscentrum, privéonderwijs
- Beleidsmatig/ management/ organisatorisch medewerker
- Anders, nl.

Bij werkzoekend en combinatie werk-werkzoekend: Zoek je werk in de kunstzinnige of creatieve sector?

- Ja, liefst wel
- Maakt me niet uit
- Nee

Bij ja: Wat voor werk zoek je? (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

- Scheppend/ uitvoerend kunstenaar/ vormgever/ ontwerper
- Docent aan regulier onderwijs, muziekschool/ creativiteitscentrum, privéonderwijs
- Beleidsmatig/ management/ organisatorisch medewerker
- Anders, nl. ....

9. Hoe vaak ben jij het afgelopen jaar in je vrije tijd (dus niet in het kader van school of studie) naar de volgende culturele voorstellingen en instellingen geweest?

	geen enkele keer	1x per jaar	2-3x per jaar	4-11x per jaar	1 keer per maand of vaker
Toneel/ theater/ cabaret voorstelling					
Dansvoorstelling/ ballet					
Klassieke muziek/ opera/ operette					
Pop, blues, rock, jazz, wereldmuziek e.d.					
Urban, hiphop of rap optreden					
Musical					
Dancefeest, houseparty, technofeest e.d.					
Bioscoop/ filmhuis					
Kunstgalerie/ kunstexpositie (beeldende kunst, mediakunst, grafische vormgeving e.d.)					
Museum (kunst, geschiedenis, mode, architectuur e.d.)					
Literaire avond/ voorleesavond					

10. Wat heb je de afgelopen twaalf maanden (of een deel daarvan) gedaan om je kunstzinnige talenten te ontwikkelen? Het gaat hier dus niet om het bijwonen van concerten, naar de film of naar een tentoonstelling, maar om dingen waar je actief mee bezig bent: je mag meerdere antwoorden aanklikken.

- een instrument bespelen
- zingen, rappen
- toneelspelen (theater en performance)
- dansen (ballet, moderne dans, streetdance, breakdance e.d.)
- cabaret, stand-up comedy
- schilderen, tekenen, grafisch zonder computer
- beeldhouwen, boetseren, potten bakken sieraden maken e.d.
- film maken, videokunst, grafisch ontwerp met de computer, fotografie
- schrijven (gedichten, verhalen, rapteksten, weblogs schrijven e.d.)
- anders, namelijk .....

11. Hoeveel uur per week besteed je gemiddeld aan deze activiteiten?

☐ 0 – 2 uur per week	☐ 16 – 20 uur per week
☐ 3 – 5 uur	☐ 21 – 25 uur per week
☐ 6 – 10 uur per week	☐ 26 – 30 uur per week
☐ 11 – 15 uur per week	☐ meer dan 30 uur per week

12. Hoeveel jaar ben je hier al mee bezig?

.. jaar

13. Wie stimuleren jou en/ of hebben jou gestimuleerd bij de ontwikkeling van jouw kunstzinnige talenten?

	helemaal niet	een beetje	veel	niet van toepassing
Ouders/ familie				
Docent/leerkracht op school				
Docent(en)/ begeleider(s) waar ik buiten school (in de vrije tijd) les van krijg				
Vriend(en)/ vriendin(nen)				
Iemand anders/ anderen, namelijk				

De volgende vraag gaat over ....¹⁶

14. In welk jaar ben je gestart of wanneer heb je deelgenomen?

....

16. Kun je kort aangeven wat je verwachtte van je deelname?

17. Zijn je verwachtingen (tot nu toe) uitgekomen?

0 ja

0 deels

0 nee

0 anders, nl.....

Toelichting:

18. Ben je weleens deelnemer geweest bij (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

0 een kunstencentrum

0 een muziekschool

0 een particuliere docent

0 een hiphopcentrum

0 een urban/ hiphop groep

0 een orkest

0 een band/ popgroep

0 een theatergroep

0 een theaterschool

0 een dansgezelschap

0 een dansschool

0 een wedstrijd/ concours

0 nog iets anders, namelijk ...

0 geen enkele van deze

Kun je aangeven welke van deze groepen/ instellingen voor jou de belangrijkste waren voor de ontwikkeling van jouw talenten?

¹⁶ Hier wordt automatisch het project/ programma van vraag 1 vermeld.

- 19. Gebruik jij internet/ sociale media voor de ontwikkeling van jouw talenten?** (je mag meerdere antwoorden aankruisen)
- ja, om mijn talenten te presenteren aan anderen (bijv. via Facebook)
  - ja, om mijn talenten verder te oefenen (bijv. instructiefilmpjes, digitale lessen, e.d.)
  - ja, om wedstrijdjes of battles aan te gaan
  - ja, nog op een andere manier, namelijk .....
  - nee, niet voor de ontwikkeling van mijn talenten.

Kun je een voorbeeld geven hoe je dat doet?

- 20. Kun je aangeven in welke mate onderstaande ervaringen op jou van toepassing zijn op de momenten dat je bezig bent met je talenten te oefenen?**

	helemaal <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	neutraal	mee eens	helemaal mee eens
Ik word dan precies op het juiste niveau uitgedaagd					
Ik handel dan spontaan zonder na te hoeven denken					
De tijd vliegt dan voorbij					
Ik ben volledig gefocust op wat ik doe					
Ik weet precies wat ik op elk moment moet doen					
Ik kan goed inschatten hoe goed ik het doe					
Ik heb volledig controle over de situatie					
Ik denk dan niet aan wat anderen ervan vinden					
Ik haal dan veel voldoening uit wat ik doe					

- 21. Wie hebben jou aangemoedigd om te gaan deelnemen (je mag meerdere antwoorden aanklikken)**
- Een docent op school/ van mijn opleiding
  - Iemand op het kunstencentrum/ muziekschool/ theaterschool/ hiphopcentrum/ dansschool waar ik les had
  - Een particuliere docent
  - Mijn ouders
  - Een van mijn vrienden
  - Anderen, namelijk: .....
  - Niemand heeft mij aangemoedigd

22. Hieronder staat een aantal mogelijke redenen om aan het project mee te doen. Kun je bij elke reden aangeven hoe belangrijk of onbelangrijk die is?

	niet belangrijk	een beetje belangrijk	tamelijk belangrijk	heel belangrijk	weet niet
Ik wilde ontdekken of het iets voor mij is.					
Ik wilde me verder ontwikkelen					
Ik wilde met gelijkgestemden mijn kunstzinnige talenten ontwikkelen					
Ik wilde vaker aan het publiek laten zien wat ik kan.					
Ik wilde later prijzen op festivals e.d. winnen					
Ik wilde mijn kansen vergroten om toegelaten te worden bij een kunstzinnige opleiding					
Ik wilde later een kunstzinnig of creatief beroep uitoefenen					
Ik wilde later beroemd worden					
Ik wilde later internationaal doorbreken					

Nog een andere reden, namelijk

23. Kun je aangeven wat je ervaringen tot nu toe zijn (of waren) met .....

Het project/ programma

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
Het is goed georganiseerd						
Het kost je heel veel tijd						
Je krijgt veel ruimte om je verder te ontwikkelen						
Je moet hard werken om mee te kunnen komen						
Er is genoeg ruimte voor eigen inbreng						
Het niveau sluit goed aan op wat je al kunt.						
De contacten met de andere deelnemers zijn meestal goed						
Het groepsproces helpt je om je verder te ontwikkelen						
Je ontmoet hier mensen die je passie delen						
Je leert er veel						
Je leert hier dingen die je nergens anders zou kunnen leren						
Je leert veel van de andere deelnemers						

De begeleiding

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
De docenten/ begeleiders weten je enthousiast te maken						
De docenten/ begeleiders besteden veel aandacht aan elke deelnemer						
Je krijgt goede adviezen van docenten/ begeleiders/ juryleden over hoe je je verder kunt ontwikkelen						

De effecten

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
Je krijgt door deelname een meer realistisch beeld van je eigen talenten.						
Je wordt minder onzeker bij optredens						
Je wordt je meer bewust van wat je wilt gaan doen op kunstzinnig of creatief gebied						
De sociale contacten die je opdoet zijn erg belangrijk						
Je wordt je meer bewust van wat je in je verdere leven wilt doen						
Het stimuleert je om je school of studie af te maken.						
Het helpt je straks de juiste opleiding of het juiste beroep te kiezen						
Het helpt je om toegelaten te worden tot vakopleidingen						
Het helpt je bij de keuze om amateur te blijven of professional te worden						
Je krijgt meer inzicht in hoe de maatschappij in elkaar zit						
Je ontmoet mensen die belangrijk kunnen zijn voor jouw mogelijkheden in de toekomst						
Het helpt je straks om (inter)nationaal door te breken.						
Je krijgt er meer zelfvertrouwen door						

Bedankt voor het invullen. De komende twee jaar vragen we je elk jaar een vragenlijst in te vullen.

BIJLAGE 3: VRAGENLIJSTEN KWALITATIEF ONDERZOEK TALENTONTWIKKELING, 2^E RONDE

Vragen voor de nieuw te interviewen deelnemers:

1. Kun je een grove chronologische schets geven van je ontwikkeling?
welke instellingen/activiteiten/projecten/groepen/netwerken/battles etc.
2. Wat zijn daarin beslissende momenten geweest en hoe hebben die uitgepakt?
3. Wat doe je momenteel allemaal om je talent te ontwikkelen?
naast project dat aan dit onderzoek mee doet
4. Op wat voor manier maak je gebruik van internet en/of sociale media bij het ontwikkelen van je talent en bij de opbouw van je artistieke carrière?
5. Wat is op dit moment je belangrijkste motivatie om veel tijd te besteden aan je kunstbeoefening?
6. Wat zijn de belangrijkste punten waarop je je moet verbeteren of die je nog moet leren?
7. Wat is je uiteindelijke doel?
8. Hoe ziet jouw ideale carrière er uit?
9. En hoe je realistische carrière?
10. Wat heb je nodig om dat te bereiken?
denk aan: lessen, begeleiding, coaching, opleiding, (podium)ervaring, technische kennis, repertoirekennis, connecties etc.
11. Kun je krijgen wat je nodig hebt?
12. Zo ja: hoe en waar?
13. Zo nee: waar ligt dat aan?
14. Welke obstakels/hinderpalen kom je tegen?
15. Kun je je doel verwezenlijken zonder projecten als [*noem project dat aan dit onderzoek mee doet*]?

Vragen voor de telefonische interviews met de deelnemers van de vorige ronde:

1. Ben je nog steeds bezig met [muziek, dans etc.]?
2. Wat doe je er momenteel aan?
3. Is je doel/beroepsperspectief veranderd sinds het vorige gesprek?
4. Zo ja: in welk opzicht en hoe komt het?
5. Zo nee: zit je nog 'op koers'?
6. Heb je in dit stadium van je ontwikkeling nog steeds behoefte aan activiteiten/projecten zoals [*noem project dat aan dit onderzoek mee doet*]?
7. Zo nee, zijn er nu andere dingen die je nodig hebt om je doel te bereiken?